

22794

భారతి

మాస పత్రిక

జివలెంక శంభు ప్రసాద్

సంపాదకుడు

(1938-1972)

*

ఆగస్టు 1976

సంపుటము : 53

సంచిక : 8

విడిపత్రిక విల రూపాయిస్వర

వన్యమృగ సంరక్షణ : నూతన దృక్పథం అవసరం

నేడు వన్యమృగాలు చాలా తక్కువగా ఉన్నాయి. వాటికి తగిన రక్షణ చాలా అవసరం. చట్ట విరుద్ధమైన వేట, వలవేయడాన్ని అరికట్టడంలో మాకు తోడ్పడండి. వన్యమృగ సంరక్షణలో మీ సహకారాన్ని కోరుతున్నాం.

1972వ సంవత్సరపు వన్యమృగ సంరక్షణ చట్టంక్రింద దిగువ చర్యలు నేరంగా పరిగణించబడతాయి. యీ చట్టం 1973 ఆగస్టు 1వ తేదీనుండి అంధ్రప్రదేశ్ లో అమలులో ఉంది.

1. అటవీ ప్రాంతాల లోపలగాని, వెలుపలగాని తై సెన్సు లేకుండా వేటాడడం చట్టవిరుద్ధం.
2. పెద్దపులి, చిలుతపులి, నల్లజింక, తోడేలు, అడవిదున్న, మొసలి, నెమలి, జాతి కొంగలను వేటాడడం పూర్తిగా నిషేధించబడింది. చట్టాన్ని అతిక్రమించిన వారికి అరునెలలనుండి ఆరు సంవత్సరాలవరకు జైలుశిక్ష, రూ. 500 లకు తక్కువ కాకుండా జరిమానా విధిస్తారు.

3. చట్టంలోని 1వ షెడ్యూలు 2వ షెడ్యూలులోని రెండవ విభాగంలో నిర్దేశించిన పెద్దపులి, చిలుతపులి, నల్లజింక, నెమలి, మొసలి, యితర జంతువులనుండి లభించిన ఉత్పత్తులను, మృగాల వస్తువులను, ట్రోఫీలను కలిగివున్న యజమానులు ఆ విషయాన్ని ప్రకటించాలి.

4. తై సెన్సు లేకుండా వేటాడి పట్టుకున్న జంతువులు, జంతువుల వస్తువులు ట్రోఫీలలో గానీ, వన్యమృగాలనుండి పొందిన మాంసం విషయాలలోగానీ వ్యాపార వాణిజ్యాల బరపడం చట్టవిరుద్ధమైన చర్య.

5. తై సెన్సు లేకుండా వన్యమృగాలనుండి పొందిన మాంసాన్ని పండడం, పడ్డించడం, నిషేధించబడింది.

6. తై సెన్సు ఊర్లనుండి వన్యమృగాలను, పక్షులను, జంతువుల వస్తువులను, ట్రోఫీలను కొనుగోలు చేయడం చట్టవిరుద్ధమైన చర్య. అటువంటి వాటిని కొనుగోలు చేయవద్దు.

7. తై సెన్సు లేకుండా వన్యమృగాల ట్రోఫీలు, చర్మాల వ్యాపారం చట్టవిరుద్ధమైంది. యిటువంటి చర్యలనుగూర్చి తెలిపేవారికి తగిన బహుమతి యివ్వబడుతుంది.

* అంతరించిపోతున్న మన వన్యమృగ జాతులను సంరక్షించడంలో మాకు తోడ్పడండి. దొంగతనంగా వన్యమృగాలను వేటాడేవారిని గూర్చి, వన్యమృగాలను చంపేవారిని గూర్చిన సమాచారాన్ని సమీపంలోని అటవీశాఖాధికారికి గానీ, వన్యమృగాల ఛీఫ్ వార్టెన్ కు గాని తెలియజేయండి. మీకు ఉచిత బహుమతి లభిస్తుంది.

* పెద్దపులి, చిలుతపులి చంపిన పశువుల యజమానులకు పట్టుపరిహారం చెల్లించబడుతుంది. యిటువంటి అటవీశాఖాధికారినిగాని, వన్యమృగ ఛీఫ్ వార్టెన్ మీ గాని సంప్రదించండి.

* ఇతర వివరాలకు సంప్రదించండి :

వన్యమృగ ఛీఫ్ వార్టెన్, అడవుల అభివృద్ధి ప్రధాన సంచరక్షణాధికారి,
అంధ్రప్రదేశ్, హైదరాబాదు-500004.
(ఫోన్ నెం : 30531)

No : 18/C3 76

విషయానుక్రమణిక

ఆగస్టు 1976

వసుమతి కిరీటంలో తురాయిపూలు ...	శ్రీ సోమసుందరీ	4
పొలకురికి సోమేశ్వర చరిత యక్షగానము	కళావపూర్ణ విడుదలలో: పేంకజరావు	7
మానవ సరోవరంలో ...	శ్రీ వి. లక్ష్మీపతిరావు	14
ద్రవ్యోల్పాదము - విడుదలగము	శ్రీ వి. శ్రీరామచంద్ర	16
అందాక...అందా...అందాక	శ్రీ వి. మోహన్ ప్రసాద్	19
పంచపాత్ర	శ్రీ జి. ఎస్. వి. నరసింహం	21
రామ్రులు	శ్రీ దిలీపరీ	26
హిందూ విహంగం	శ్రీ ఎస్. శ్రీవత్సవ	28
పురాణం ద్వారా అవశేషములు - ఆంధ్రకోస్తా		
ప్రాంతమునకు ద్వారా పరిసరము	డా. టి. వి. జి. శాస్త్రి	29
అమృతస్యపుత్రాః	శ్రీ వాడూరి	35
స్వర్గీయ కోటా సుబ్బారావు : రాజ్యాంగ సంస్కరణలు	శ్రీ తామరూరి తారావత్	37
నిరీక్షణ	చెన్నై	42
వెట్టి వెంకట	శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరము	44
సాహిత్యంలో స్వజన	శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం	45
శ్రీకృష్ణదేవరాయలు : రాజనీతి;		
నిరీక్షణప్రాంత నిరీక్షణ	శ్రీ రామక ప్రకాశరావు	47
వేమన - స్త్రీ	పి. భారతి	49
తెలుగు (కలగూరగంప)		51
గంధ విమర్శలు		53

వసుమతి కిరీటంలో తురాయిపూలు...

శ్రీ సోమసుందర్

అలనాటి చీకటి వేకువతో

2

అలా ఎందుకన్నారబ్బా, గురుదేవులు? ¹

నేడు నా జాతికెన్నో నవ్వోషిస్తులు...

చూడు తెరలి తెరలి సాగే తాజా దుగాచులు!

ఎక్కువే కొత్త రకతరలతో ఈ మెక్కని అమని!

పూస్తూ పూస్తూన్న మల్లెత్తి, ఎర్రఎర్రని మోడుగిట్ట

అందుకే కాబోలు తెప్పింది పాదపాలతో నవ్వు!

ఈ పురాణ భవంతిని ప్రేతాలవలె

వదలని చీకటి తెరలు

దర్జాగా ప్రజల రక్తాన్ని పీపాల చెక్కని ముఠలు!

తాముగా వచ్చి బతుపుతున్నాయి :

ఎలంటరి చివ్చెల్లెలతో!

వర్షమాసం ఎన్నకంపై చీలబడి బూజులు

రెనటి ప్రత్యూషంలో సురభినిస్సాయి బాజులుగా!

నిజ బీవితారోహణంతో

ఉద్యమోర్వాసా భంజనాలు

వేడు మటుమాయ మవుతున్న సాల భంజనాలు!

సరభాగ్యోన చీపుల వందిమాగధులైత!

పాత కవిగాళ్ళ అవకాశవాదరాండోళ్ళు

జాతిత్వం ఎటుగద రుఃఖభాజనంగా మ్రోగే చివ్చెల్లె

ఉగాది వస్తోందనగానే అంతరంబయ్యే అంబుష్సున?

పాత నాగరికరా పురోభాగులైన మట్ట గర్భాలు

మాయిగా విశ్రాంతి తీసుకుంటున్నారా -

మూరాల సరిరక్షణతో!

నిన్న జ్ఞాపకం ఉందా?

హాసే చంకక్రింద దాచేసుకుని

దొంగలా ఎంటసారాత్రాగి టూలుటావచ్చిన

ప్రేమిణిని కానిస్కేతు కాలసారాంభాస్యం అందిగి

నిర్బంధంగా తీసుకుంటున్నాడా విశ్రాంతి?

ఈ ఉగాది చిత్రమేమిటోగాని

కాల క్రొత్తమని కాటందుకుని

ఒలకూపు చెడిన సమస్త భయంకర బాహుకుత్సే

కావ విముక్త పునరుజ్వలం మామసియులుగా

రమణీయ నిషదేశ్యరులుగా మార్చింది!

సాదాసరుడు సలుడై మంగళాకారుడై

సాక్షాత్కరిస్తున్నాడు సర్వత్రా!

నిన్నటి దండ కారద్యాత్మి

సంగీత స్తగిత సుంబర మనాలుగా తీర్చింది!

పాతకపుల పాడుం బుర్రలలోనైతం

కన్నారెరా వరిమళాల గుంజమలే!

నిన్నటి లోచన్గుంటల పోటోగ్రాఫర్లు

నగర హేమంత నిశిధార లోఫర్లు

ఎన జ్యూలికా² చునుమోత్కలాల కోసం

అవ్వేషిస్తున్నా రనారితంగా!

విమే బ్రష్టు సంపాదాల తాపాల పాతలు మోసే -

ఖరదూషణాలు కాలిక

నవ వర్షంబరాల గణేషిస్తున్నారు!

నిన్నటి నిదామంతో అగోపయాయా

ఎందుకో చెప్పా చెయ్యకుండా ఎదుర్కొనుటలు

గాల స్తంభించిందా? స్వేదం క్షయించిందా?

గ్రీష్మం దాహ సంపత్తులగా రోకాన్ని కాల్చిందా

జ్వరకంఉందా?... ఇదేమిటో చిత్రం ఈవేళ

మందా లాగడంలేదు, దీపాలారడంలేదు;

తుశాయాల విలయితీ మూరింది!

నేడు లోకం కొత్త షోకులతో మరిసింది

మా పెరట్లో పొగడ చెట్టు కొత్త యున్నలలో ముస్తాబయింది...

అందుకనేనా అన్నాడా వృద్ధుడు?

సాక్షాత్కార వ్యాధి సంతతి వాడు -

“ఇది అమృతానన సర్వ మద్రా” - అని!

3

ఇంత ఓక్కని ఓకటి నిక్కర్లంతో
మొక్కలు చెప్పి ఆ గురుగన తెమిటో కలిపెట్టు...
రండ్రా బసాకునుమాల్సారా,⁴
అని స్వస్వల్ప రిరాయి కింకర్ప కావు కదా ?
అవమత్తంగా ఉండావిస్సే, లనుమానంగాఉంది.

పుడమి నీ ఒడిలోని కడలిని
సేదె దుర్మోహమీద ఒంపు
చెలియల కట్టనొక్కసారి అభయించు !
సప్తా⁵ లో ముంతేతుల వెగిలిన
విర్రని గాజుల నిగిలు మల్లి భస్మ తురాయి పూవులై
వసుమతి, ఏ రుపై పూయనా, ఈ వసందాన?

యమునా కావేరి నదుల జలక్రీడలాడిన
పురా ప్రణయ గాథల గాడులు గాథంగా
మల్లి అన్యేషించుకో రానా ఈ ఉగాదిని?
గంగా గోదావరులు కరస్పర్శ కావించి
నదులనీ, పరులనీ, విరులనీ, తనియించనా?

సప్తా⁶ విషాదగాథ అల్లుతునే నా
మెరిసే తెరలూలలో తరిమి నిట్టూర్పులు ?
తోయాల అయలలో నిక్కనిందే తోకాలు?
నదుల గుండెల ఒడలి తెరలూలలో అశాకిరజాలు ?

4

ఈ నవ వసంత మెత్తివ అనుకూల వర్షంలో
భూజనులంతా భూజాల మాదిరిగా
అనారహ దాగ్రుతులై ఉండాలి!
ఉత్తిష్టోత్తిష్ట బలాభ్యదండపాణులై
దారుత్య గాతుత్పత కాళాచలు సదాధాతులై
సుహృదులను తిరుగుతులై
అనవరత జాగరూతులై - ఉండాలి !

పుడమిని గదాబరించుకోవ్వు
ఉండల మురినింక అటకాయించి
పెంపొంతులాలు వరిమొక్కల రేదారాలు !

బలవంతాన బీళ్లుగా, ఊషరక్షేత్రాలుగా
మార్చుచున్న కంచెలు నేడు
రాజుల రాకులు క్రమమైరిందే ముక్తేత్రాలు !

ఇంతెందుకు? - నిన్న మా ఊళ్లో
నమస్త భూతలమూ ఒక్కడిదే !
నేడో - నమస్తమూ నమస్త మానవులదీను
లాభన వత్సరం ముందుగా అంత భయపెట్టించా
రాక్షసుల విజృంభణతో హత్యలతో
దేశం అతలాకుతల మవుతుందనిపించిందా?
దాని చిత్రం, రక్షస్వమీకృత శీతల సమీరమై
వాయిగా వీలించి రడకు !
దౌష్ట్యాల నరాంకోటిని మడమలక్రింద నొక్కింది;
నిన్న ప్రతి పవమానమూ అనమానాల్నే కురిసేదా ?
నేడో జాగ్రత సమాజ - మారుతమై
భారత నవ వసంతారామ మంతటా
ఎవరైనా చైతన్యంలో తురంగగించింది !

5

ఈ రవవత్సరంంలో నిబూనగా నీలదే ఉండాలి
ప్రతిభూబమూ ఘనాస్మిలనం చేసి...
ఇదిగో...ఇప్పుడే...ఈ దారివే...
వెంచేస్తోంది వసంతం !
లెండి లెండి, స్వాగతం మలకండి !

మాస్కీలో పుంస్కావీల గొంతెత్తి గానంచేస్తే
భారత కాంతివనంలోని పిక్ ప్రణయరంభం ప్రతిరుతించింది!
క్రెష్టిన్ గోపురాగ్రం నుంచి బయల్పడిన
తెల్లని కాంతి పాపురం - విశాల 'విహాయనమంతబా'
పల్లెటూకొట్టి వచ్చి వచ్చి తాలొల్లా బురుజుపై వాలింది
చిరునవ్వులు చిలకరిస్తూ లండరినీ పలకరించింది
గంగా ఓల్స సదీమ తల్కాయి ఇదే వసంతంలో
అప్యాయనంగా మార్పుకుంటున్నాయి -
తమ కర్తవ్యతంసాలను పరస్పరం !

ప్రహ్వపుత్ర సదీతిరాన వెలిసిన కరక దృశ్యం
ప్రస్థావర కూచిహూడి భామాలాపంతో
విద్యమందనున్న నవీన యుగాని కిదేనాంది

గంగాతీర రాంపూర్ ఘరానా
భారత భారతి మకుటదారి నలినా!
కావేరినది గమకయుక్తమైన ఒయ్యారాల
పడక చెడకులతో నేడే మన శృంగుల మేళవింది
పొవేరివర్షం అలపిస్తోంది శ్రవఃపేయంగా!
అటులిక భారతి నవనంస్కృతీ మహావివాహాన్ని
హరిదత్తాతికలతో నిరవిస్తోంది!

6

నీటి కలిసరుదూ ఒక దావూడు
పూర్వరావంటి గోలియత్ అంతా
గోరె పొట్టిల్లుగా మడిచారు
లలిత శిలాగృహ విడిచారు
కూడకెట్టి ప సరళీయ ద్రవ్యసమాహారాన్ని
లక్ష్మీదేవి దిందుపులుగా రాలున్నా విడిచారు!
తమకు నిన్న నివసించే అవకాశంతోనే
అనాతులకల్తె చచ్చిపడ్డారు చిన్నాభిన్నంగా!

పర్వతాన సామాజిక మానవుడు-చెవిదే
పైజానకు భుజిరీతులతో మెరిసే పరుడు
భుజుదే-ఇదే దారిసే-వస్తున్నాడు
స్వీకృత వానంతిరా ద్విపీయంతైన స్మరుడు

వేడు నా ఆర్థి భారత మనుమతి
నీ ఆద్యయితో సూర్యోండుకాంతుల్ని
నదా ప్రకృతి మునరెన్ను అటాంబా!
ఈ పురాణ భరితీ వేడు మేలుకొన్న అంకూర మన

ఈ నవ్యోత్సాహ చేతన మనుమతి బోన్ ఆఫ్ ఆర్క్/అ
అన కిరీటంలో తురుముకుంటోంది
ఎర ఎరని తురాయి పూవుల పంజలి!

* * *

[టీక :- 1. "నా కుషస్థులులేవు నా కుగాదులులేవు"
అనే కృష్ణశాస్త్రిగారి ప్రఖ్యాత ఉపదేశాదే ముగిసినది. 2. మన
జ్వాలితా కుసుమం : Flame of the forest అని అంగ్లంలో పిలవ
బడే తురాయిపూవుకు శ్రీ శేషేంద్రశర్మ కావించిన అనువాదం.
3. వ్యావరంతతి వృద్ధుడు అచార్య వినోభాభావే! 4. ఇహకుసు
మాయి = చిరనివాసాలు. 5. భస్మాల = ఇటీవల భూగర్భ నదీ
జలాలు ముంచెత్తగా మహారు ఇరువందలమంది జనివారిని పొట్టుచు
పెట్టుకొన్న బొగ్గు గని. 6. రాంపూర్ ఘరానా-హిందూస్థానీ
సంగీత పితామహుడు తాన్-సేన్ కవిత్వం విడిచిన వారనర్థం. అది
మనోహర విశేష నలినావంటిది. 7. దావూడు-చెవికెకు మరో
రూపం. అతడు పొట్టివాడు సామాన్యుడు. గోలియత్ కుంభకర్మని
ఎంటి పర్యవేక్షించాడు. రాక్షసుడు. కాని వాడు చివరికి దావూడు
చేతిలో చచ్చాడు. ఇది బైబిలు కథ. 8. అట్లాంటిక్ : గ్రీకు
పురాణాల ప్రఖ్యాతమైన పరవనిత. అమె చేతద్యయితో స్థూర్య
చంద్రకాంతలు మెరిసేవట. ప్రాచీన గ్రీకుదేశంలోని అట్లాంటిక్
అనే రాక్షసులతో నిండిన లరణ్యప్రాంతాన్ని నిష్కంతుక మొహర్షి,
ప్రజలకు కుట్రలు చేకూర్చిన ప్రజాహిత. 9. జోన్ ఆఫ్ ఆర్క్
జగత్ ప్రసిద్ధ పరవనిత. శ్రీమతి ఇందిరా ప్రభుత్వభృతికి అచార్య
దిగా అదర్శం. విలియమ్ వెస్ట్ లేండ్ ప్రభుత్వం అనుకరి అటు
నిక కవితలకు లభిస్తావేలలో టీక రివ్యయం ఒక జగత్ప్రసిద్ధ కవి
దాయం.]

పాలకురికి సోమేశ్వరచరిత్ర

యక్షగానము

కళాప్రపూర్ణ నిడుదనాలు వేంకటరావు

మే నల భారతీయండు పై శిర్సికతో ప్రకటించబడిన వ్యాసము, తెలుగున యుద్ధగాన వాక్యము పరిశ్రమకాక పం పై ప వాక్యము చిత్రితము ముఖ్యపైకది. మాతన విద్యుములము ప్పెడియు పెట్టి వ్యాసమును రిచించిండులము వ్యాసరత్నయైన శ్రీ గాజుల వీరయ్య గారిని చాలా అభినందించుచున్నాను. ఇట్టి క్రొత్త పిషయిపిషయలుగా వ్యాసమునింకను ప్రాణుగోరుచున్నాను.

I

గ్రంథ స్వరూపము

ఈ యుద్ధగానమున విరుచది తాళపత్రతమాత్యులకు తెలిపిరి. సంఖ్య 1258 అవికూడా తెలిపిరి. కాని అ యక్ష గానము మొదలు తుది యుట్టుట్టినదాకా పలికిన పరిణాభములందు దీనినిగూర్చి ప్రాయములనుకాదుండెడిది. అయినను నీ వ్యాసముగారి కొన్ని యంబములనుగూర్చిన వానిని తోకమునకు పెట్టించియుంటే ప్రస్తుత వ్యాసాద్యేశము-గ్రంథకర్త కొంపలి పుల్లి తాల్చుచుడు.

గ్రంథ లేఖనకాలము

దీనినిగూర్చి వ్యాసమున విత్తాపితము:

“సామీగ్గత పరితమిసంధు దు తన కాలమునాని గ్రహిం కంభ పరికమిపై తిథులనుగాని స్థాపించలేదు. అతని ఆంధ్రుని అప్పలగాని వినైనా గ్రంథములు రచించిపోయేనా తెలియదు. కాని ఇతని కాలమును ఇతరార్థాధారములవలన తెలిసికొనవలసియున్నది. యక్ష గాన ప్రతి “వ్యయ దామనంపత్తర కార్తీరకంబ్బ ౦౨ గురువారము పుటలు పన్నవీరయ్య అయ్యచార్ల గారికి కూరపాటి రామలింగం బుమాళ్ళు, అమరలింగం ప్రాచీయప్రస సోమేశ్వర చారిత్రసంపూర్ణం” అని సమాప్తివొంది యుండుటచే నది క్రీ. శ. 1766 వరకు

72 పది నాటికి ప్రాయమి యుండును. దీనివలన కవికాలము క్రీ. శ. 1766 లంటె పూర్వము చెప్పవచ్చును. ఇది యుట్టులందగా గా. యం. ౩. బోగరావుగారు ఆంధ్ర యుద్ధగాన వ్యాసమునను (దీప్. భా. P. 418) కాలము పేరిని యుద్ధగాన కవులలో బేర్కొనెను అమర లింగామాత్యుని (పార్వతీ పరిణయకర్త) కాలము దీనివలన తల్పకప్పువేనా అనిపించుచున్నది.” (పుట 6).

II

కూరపాటి అమరలింగామాత్యుడు

పార్వతీ కల్యాణము

పై యుద్ధాస్తోత్రనికట్టి - ఇంతవఱకు కాలము జేరిన పై యుద్ధగానకృతికి కాల నిష్ఠ యుదు చేయుటకు కొంత యువకాలము కల దని క్లుప్తమైనది. పై అమర లింగామాత్యుడు క్రీ. శ. 1766కి ముందున్నవాడని మాత్రమే తెలియుచున్నదిగాని ఆతని కాలము నిశ్చయముగా దిమ్మ తెలియదు. ఆతని కృతిని పరిశీలించిన నాతని కాల నిష్ఠయందు చేయుటకవరామున్నదేనా తొలుత పరిశీలించము -

అమరలింగామాత్యుడు తన కృతిలో అన పంక ప్రసాదము పెరిపించినాడు:

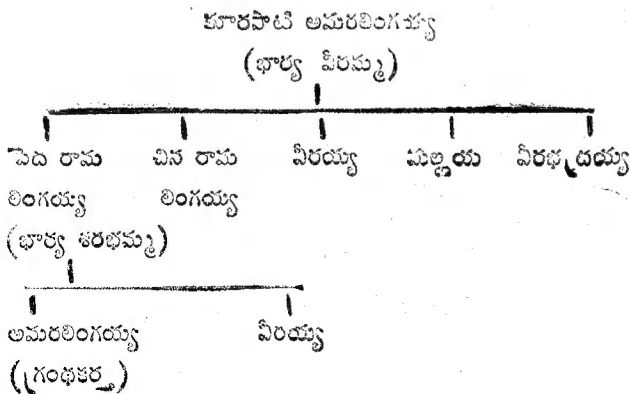
ప్రసిద్ధమంశామక్రమం ఇతివర్ణియేత ద్వైరద సావేరి.

“శ్రీమతు సూరూరి పేక్షలింగయ్య ప్యామిహద్విగ్రహంజాత పుత్రుండు భానురంజను కూరపాటి వంశాశ్చ అతని సుధామూలి అమర లింగయ్య అతని నిజపత్యయ మరె వీరమ్మ శ్రీతి వీర్యరకుల పెంపొందు సుతులు రామలింగాయ చివ రామలింగాయ్య పరయ్య మల్లయ్య వీరభద్రయ్య

వారియే గురకును వరేవరకును.

... ..
రమణీయమగు సిద్ధ రామలింగయ్య
కమలాక్షి నిజరాణి కాంతశరభమ్మ
సుమత సిద్ధ తీర్థిని మక్కువ నుతులు
అమర లింగయ్య వీరయ్య యనంగ
అందగణాండును నమరలింగయ్య
బొందుగా రచియింతు బుణ్యపరిత్ర

పైదానినిబట్టి యీ క్రిందివంశవృక్షము నేర్పలునవచ్చును.

ఈ యక్షగానము మూడాశ్వాసములుగలది, అష్టాసౌత్ర గద్యలో
అమరలింగమాత్య అని కలదు.

“ఇదియు శ్రీ వీరవారి వీరభద్రేశ
సదయలబ్ధ కవిత్యసారసజ్జ
సిరిమించుగూడూరి సిద్ధ లింగయ్య
గురుమూర్తి శిష్యుండు కొమరోహ్యుడై క
లింగవిష్ణు పర లీనమానసుడు
జంగమ లింగ వసాద సేవకుడు
పరికింప శ్రీ కూరపాటి వంశాబ్ది
వరిపూర్ణ చంద్రుండు భవ్యగుణుండు
అరుదొంద నమరలింగయ్య పా తుండు
వరరామలింగయాహ్వయ నుపు తుండు
లిం శ్రీ అమరేశలింగమాత్య
మేలుగా రచియిందె మేదినిమిద
రమణీయ వాయు పూరాబోక్తరే న
క్రమ మొప్పు పార్వతీకల్యాణమందు

III

అమరలింగమాత్యుని కాలము

ఈతని కాలము నిర్ణయించుట కొధారముపై యాధాహ్యత
వంతులతో గలదు. అమరలింగమాత్యుడు తన తాత అమరలింగయ్య
గూడూరి సిద్ధ లింగహస్త సంజాతుడని చెప్పినాడు. ఇది వీరశైవ
సంప్రదాయము అనగా, సిద్ధ లింగయ్య-అమరలింగయ్యకు దీక్షాగరువు.

ఈ సిద్ధ లింగయ్య చాలా ప్రసిద్ధుడు. తెలుగున వీతని కృతిగా
“సిద్ధ లింగనవరత్నములు” అను కృతిగలదు. కన్నడ భాషలోను నితడు
కృతులను రచించినాడు. కన్నడ కవిశ్రీచరిత్రలో నీతని యువంతము
గలదు. అండతడు క్రీ. శ. 1480 ప్రాంతములో నున్నట్లు తెలుస
బడినది. అతని శిష్యుని మనుమడుగు అమరలింగయ్య అతనికి రెండు
తరముల తరువాతినాడు కాబట్టి-పార్వతీకల్యాణకర్త అమరలింగయ్య
క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతమునాడని నిర్ణయింపబడినది. ¹ పార్వతీ
పరిణయ యక్షగానకర్తయైన అమరలింగమాత్యుడు క్రీ. శ.
1550 ప్రాంతము వాడగుటచేత పాల్కురికి సోమేశ్వర
చరిత్ర ప్రతి వ్రాసిన అమరలింగయ్య క్రీ. శ. 1766 ప్రాంతము
వాడగుటచేత వారిరువురు నొకే వ్యక్తులు కాజాలరు.

ఆంధ్రయక్షగాన వాఙ్మయ చరిత్రమున గూడూరి సిద్ధ
లింగము శిష్యుడు-అమరలింగమాత్యుని యట్లు కలదు:

9. కూరపాటి అమరలింగమాత్యుడు.

వీరవారి వీరభద్రేశ భక్తుడు. గూడూరి సిద్ధ లింగయ శిష్యుడు.
ఇతని పితామహులు అమరలింగయ్య. పీరమ్మ. తలిదండ్రులు శర
భమ్మ, పెదరామలింగయ్య చినరామలింగయ వీరయ్య, మల్లయ వీర
భద్రయ అనువార తీతని పితృస్థులు. అక్షణము వీరయ్య ఇతని కృతి
పార్వతీకల్యాణము (ప్రా. వి. పు. భా. ది. 1909)

నేను ముందు గంభము నందిచ్చిన (పుట-420) వంశ
క్రమమును చూచిన పార్వతీకల్యాణ యక్షగానకర్తయైన, కూరపాటి
అమరలింగమాత్యుడు గూడూరి సిద్ధ లింగయ శిష్యుడుకాదనియు,
ఆ అమరలింగయ్య మనుమడునియు పుక్కిమగుచున్నది. కాబట్టి
పై గంభమునందలి వ్రాత సరికాదు-²

పార్వతీకల్యాణ యక్షగానకర్త కాలమునకు క్రీ. శ. 1550కి
ప్రస్తుత సోమేశ్వరచరిత్ర తేలిక కర్త కాలమునకు క్రీ. శ. 1766కు
రెండుశతాబ్ద ములు కాలవ్యవధి యున్నది. ఇక తేలికకర్తయే యక్షగాన
కర్త యనుకొందఱున్న-పై నిచ్చిన వంశ క్రమమునుబట్టి అది యనం
భవము.

ఈ విషయ మిట్లుండగా నిండాకటి పాఠకతోడము దృష్టికి తెచ్చుచున్నాడు.

లమరలింగామాత్యుని

పాలకురికి సోమేశ్వర చరిత్ర

యక్షగానమునకు గల సంబంధము

ఈ సోమేశ్వరచరిత్ర యక్షగానమునందీ క్రింది పద్యమున్నట్లు వ్యాసకర్త యుదాహరించుచున్నాడు.

“మర్రికాల్పునుడు కన యచగాన రచనా విషయమున నిట్లు మనరి చేసివోసియున్నాడు—

చ నలలిత భక్తిసంగతుల చందమెలుంగను లక్షణ క్రియా

కలనలు నిత్రగోచరము గావు న్నమద్భుదగము బాలుడన్

ఃలముగ న్భవించుటచు వ్రాసిరి నిలిమికాని యో హరి

తలగూడార! తప్పలని టిట్టచుడి కరణంబు వేదెదన్! (పుట 6)

పై పద్యము లమరలింగామాత్యుని పార్వతీపర్యాణమున ఫల రుతి తరువాత నున్నది.

చ. ఈ సత్యుణ్ణ మర్రిక భాగి వెనరున్ యుక్తంబుగా వ్రాసిన క్లాగ్నిన్ కలిసిన్యాయులు విన సాభ్యానంద సంపూర్ణ విద్యా కర్మోష్ణి సుప్రభ పాత్రచుచ్చిన్నద్విత భోగభాగ్యంబులన్ శ్రీ సర్వేశుని సారథినిమణి సు శ్రేయంబులన్ బ్రోహతన్.

“నలలిత భక్తిసంగతుల చందమెలుంగను లక్షణ క్రియా

ఃలముగ నిత్రగోచరము గావు న్నమద్భుదగము బాలుడన్

ఃలముగ న్భవించుటచు వ్రాసిరి నిలిమికాని యో హరి

తలగూడార! తప్పలని టిట్టచుడి కరణంబు వేదెదన్”

(మదరాసు ప్రాచ్యరిక్ష పుస్తక కాండగారము గ్రంథసంఖ్య ౬ : 1909.)

IV

ఇంతకంటే కూరసోటి లమరలింగామాత్యుని కాలము క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతము అయి సార్వభౌమ త్యాజమున పాపకురికి సోమ నాథచరిత్ర యక్షగానమునకు యొకపద్యము యథాకాత్యవముగ నున్న దని తెలిసికొంటిమి. ఇది పై పద్యము, కొంపలి మర్రికాల్పునుని కృతి నుండి లమరలింగామాత్యుడు గ్రహించినా లేక-లమరలింగామాత్యుని కృతునుండి కొంపలి మర్రికాల్పునుడు గ్రహించినా అను విషయము నిశ్చయింపజాలదు.

ఇందులకు మొదట కొంపలి మర్రికాల్పునుని కాలమును హర్షి తెలిసికొనవలెను.

పై వ్యాసప్రభు గీసిరి సూర్య యెట్లు కలదు-

V

కొంపలి మర్రికాల్పునుని కాలము వ్యాసమున నిట్లు గలదు.

“ఇతడు పాల్కురికి సోమాచార్య పాదపవజాత జాత సదృశి యుక్త శిష్య ప్రతిష్ఠాపూర్వకస్యందనుకరంద నిర్వృణగ్నమాదాంఘ్రు కలియుగరుద్రుండును, సారదేశిక పట్టభద్రుండును కన దన్య వాద విఖండనుండును. పృథుభద్రుండును వీరమాహేశ్వరాచార్యుడును పిడుపర్తి సోమన ప్రియ తమాదాతుండునునగు బసవేశునకు శిష్యుడు మర్రికాల్పునుడు తన యక్షగానమును గుర్తువై న బసవేశ్వరునికే అంకితము గావించెను— (పుట-6)

“మర్రికాల్పునుడు కన గ్రంథమున

“తొల్లి పన్నెదమున తోట సిద్ధమేని

భిక్షవరులకు వానలి యిచ్చినట్లు” అనియు

“తొల్లి యా కథచేసె వేడుక

తోట సిద్ధాచార్య వర్చుడు

బిడ్డిదుండెంచేని చవ్వుడు

నిష్కంగాగ రది తెలుగుంప

యక్షగానంపై కనరెను” అనియు

వ్రాసియున్నందున తొలక (నిదెయూరు) సిద్ధలింగదులి కన్నడ మున వ్రాసిన పాల్కురికి సోమేశ్వర పురాణమును అక్షసరించి యున్నట్లు ప్రస్థావనము. అది సామర్పికాల్పునుడు తొలకెదాల్పు నను అర్పించుడనగుట— తొలకెదాల్పుడు ప్రాదేశికరాయం నను కారుడు— క్రీ. శ. 1462 ప్రాంతమున లింగైక్యము బొందినట్లు వారి చరిత్ర చెప్పుచున్నది. అనేక గ్రంథములను వ్రాసి, యోగియై కన్నడ, తెలుగు తమిళ భేదముగ సంపదించి మహామతు హాసి యున్నవాడు గావునను కేరళ గోవరాజులను సంగర్భించి యున్నవాడు గావునను లింగైక్యము వాసునాటి కిడు పుట్టర్నే యిడియించును. పృథ్వాక్యము యు ముందే పాల్కురికి సోమేశ్వర పురాణము రచించిని యుండవలసినదానికే విడిచి లింగైక్య కాలమునను గీనిప్రచారము అంబులెను ను నిలియుండును.

కాగా ఈ కాలమునందీ క్రీ. శ. 1766 మధ్య మర్రికాల్పు నుడు ఉండి ఉండవలసియు”

మర్రికాల్పునుని గుర్తు బసవేశును. ఇతడు రోహిణి నక్షత్రుని కుమారుడు. పద్యమున పురాణకర్త సోమముడు అనఁడు యను పుర్వ

యందునో లేదో తెలియజేస్తుంది. కాగా ఇనవవకు తండ్రిగారు సోమయ్య ఇంకొకడు గలడు :

ఇతడు ప్రాథమికవిద్యనుండి, శివరాత్రి కొప్పయ్యగారి వేతానరుద్రునిచే నీయబడి, అతని వంశీయులచే వసుధానివబడి అనంతరము పింగళ్యకొనబడిన దోతవర్తి అగ్రహారమును బొందినవాడు. ఇతడు ప్రాథమికవిద్యనుండి అగ్రహారమును బడయునప్పటికి వృద్ధుడై యుండవచ్చునని అంధ్రుని తరంగిణివర్త శ్రీ వాగంటి శేషయ్యగారు చెప్పియున్నారు. ఇట్లుగా మొదల ఈతని (సోమయ్య మొక్క) కుమారుడును దాదాపున తొంటువారుని వంశమువకు సంబంధించినవాడు రావలసి యుండును.

బసవేశ్వరుడు మల్లికార్జునుని గ్రంథమును అంతిమముగా గైకొనునాటికి శిష్యులు ప్రశిష్యులు గలవాడు రావున వృద్ధుడై యుండును. మల్లికార్జునుడు యుద్ధగాన భవనా కాలమునాటికి తాను బాలుకమని స్పష్టముగా చెప్పకొనియున్నాడు. ఇతడి బసవేశ్వరి శిష్యుడై యుండి తర్వాత గ్రంథము ననుసరించి యుండెనన్నయెడల తొంటువారుని గ్రంథము రచింపబడిన నృపుకాలమునలే అంధ్రదేశమున ప్రచారము నందినదని చెప్పవలసి వచ్చును-సోమనాథుని బసవ పురాణము పండితాధ్యక్ష చరిత్ర లవరా కాలమునాటికి ప్రచారము నొందినట్లు; ఇది సంభవమైనచో నీ ఓవి 15వ శతాబ్ది అంత్య భాగమును జీవించియుండెనని చెప్పవచ్చును. ఈ కవి కాలము విషయమై ఇంకను పరిశోధనలు జరుపవలసి యున్నది. (పుట 6) ।

VI

పై యుదాహృత భాగమునుబట్టి-మల్లికార్జునుడు క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్ది అంత్యభాగమున జీవించి యుండెనని వ్యాపకర్తవ్రాసి, ఈ విషయమై ఇంకను పరిశోధనలు జరుపవలసి యున్నది అని వ్రాయుట యంతయు సమంజసమై యున్నది. ఇది నీ విషయమును గూర్చి చర్చించుము-

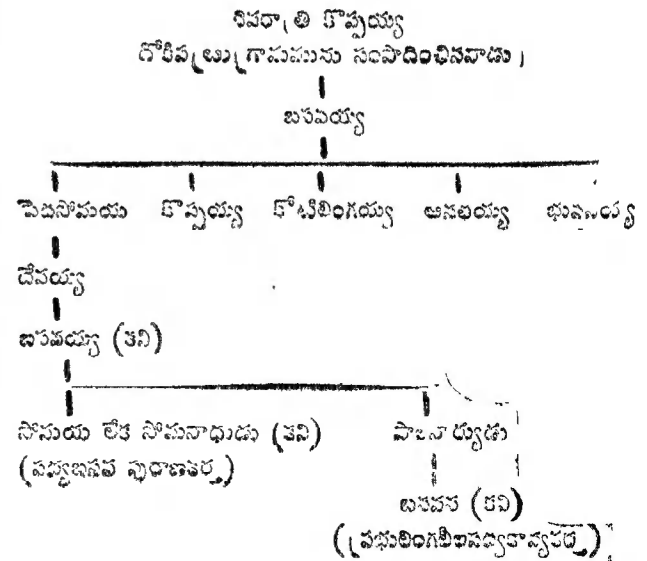
గురువు పిడుపర్తి బసవనకాలము

తొంటువారుడు క్రీ. శ. 1462 ప్రాంతమునాడుజులచేత అతని గ్రంథము మల్లికార్జునకవి అనుననందులచేత మల్లికార్జునకవి క్రీ. శ. 1462 కి తరువాతివాడును స్పష్టమే-అంటే-అనెనక ఆతడెంత తరువాతివాడు అనునది మనము నిర్ధారణ చేయుటకు.

అతని-గురువు పిడుపర్తి బసవ-పిడుపర్తి బసవనయనగానే మనకు - పాల్పొరికి సోమనాథుని గ్రంథములు ప్రచారమునలోనె

దొర్చివ-పిడుపర్తి సోమన మనకు జ్ఞాపకము వచ్చును-అతడు పాల్పొరికి సోమనాథుని ద్వివేద బసవపురాణమును పవ్యరావ్యముగా చెప్పినాడు-మల్లికార్జునుని గురువు పిడుపర్తి సోమయ్య పు తుడని అతడు స్పష్టముగా చెప్పినాడు. కాని ఈ పద్యబసవపురాణవర్త సోమయ్యకు-బసవ-అను పుత్రుడు లేడు-

సోమయ్య తన పద్యబసవపురాణమున నిచ్చిన పరిశ్రమను పి (క్రింద చూపు చున్నాము:

ఈ తరువాత పిడుపర్తి పంతులన ప్రసిద్ధు లులేరు-

పై పరివృద్ధముననుసరించి-పిడుపర్తి పెదసోమయ్యగారిని-సోమనాథునికిగాని-బసవన యను పుత్రుడు లేడు - మల్లికార్జునకవి స్పష్టముగా పిడుపర్తి సోమన పుత్రుడు బసవన చెప్పిఉచేత-నితడు సోమనాథుని సోదరుడైన పాల్పొర్యుని పుత్రుడు వాడగును - సోమనాథునికి పుత్రులు లేనందున-తమ్ముని కొనుటని, దత్తత చేసికొన ననగా తొలియారాడు అయినది నిది కేవలము ఊహయే -

పిడుపర్తి కవుల కాలము

ఈనపుల కాలము తెలుసుకొనుట కొకటియోధారము - ఈ పరిశీయంతో మూడవవాడు పెద సోమయ్య కొప్పయ్య గడించిన దోతవర్తి గ్రామమువ్యాప్తంతవ కాగా దానిని, ప్రాథమికవిద్య మూలమున తిరిగి వేగినవాడు. ప్రాథమికవిద్య క్రీ. శ. 1422-1447 ప్రాంతమునాడు రావున పెదసోమయ్యయు వారలనువాడే-ఇది కవి చరిత్రకావ్యులందఱుంగీకరించినదే -

పెద సోమయ్య కాలము

పెదసోమయ్య (1422-1447) ప్రాంతమువాడు. అతడు శ్రీనాథునికి సమకాలికుడు-అతని మునుముడు బసవన-తాతకు మను మనికి రెండుతరము వెడముగావున నితడు క్రీ. శ. 1490-1500 ప్రాంతమువాడు-ఈతడు - దీక్షాభోధయను గ్రంథమును రచించిన వాడు-ఈతని ఇతరరచనలు - పితృనయనారి చరిత్ర బ్రహ్మాత్మర ఖండము లభ్యముకాలేదు -

బసవన కాలము

ఈతనికాలము క్రీ. శ. 1490-1500 ప్రాంతముని తెలిసి కొంటిమి-ఈతని కొమారుడే పిడుసర్తి సోమనాథుడు-అప్పటితడు - క్రీ. శ. 1500 తరువాతివాడు కావలెను కాని అట్లుకాదు-తండ్రి కొడుకు తిరుగురును సమకాలికులైనట్లు, సోమనాథరచితపద్య బసవ పురాణముచుండి యీ క్రింది పద్యములవలన తెలియుచున్నది.

గీ. “పారథికి వైదికంబని శ్రుతి విడిచెప్పె
బ్రతిభ సోమేకు డారావ్య చరిత-
సరవి శ్రీనాథుడా సరిత వద్య ప్రబం
ధముదే పి ద్విపదలు తరచు నిలిపి”

గీ. సోమ గురువాక్యములుబెట్టి భీమమకవి
గదిమ బసవ పురాణంబు గన్నడించె
గాన పూర్వకావ్యము వేటుగలి రచించు
వారికాది కావ్యోక్తులు వచ్చినెగడు

క. నీవును సోమేకుని ద్విప
దావలి యుర్ధ్వములు చేయు మందులయర్థం
బావం తయ్యదిగ వీడక
యోనియు మున్నందులేని యిడక కుమారా” 3

తండ్రియగు బసవనయే కుమారుడైన సోమనాథుని ద్విపద బసవ పురాణమును వద్య కావ్యముగా చేయ ప్రోత్సహించినాడని పై పద్య ముల వలన-స్పష్టము-అందుచే-పిడుసర్తి సోమనాథుడు క్రీ. శ. 1500 ప్రాంతమువాడు.

పిడుసర్తి సోమనాథుని కాలము క్రీ. శ. 1500 ప్రాంతము అతనికి బసవనయే కుమారుడు లేడని, అతని సోదరుడైన పా నార్య పుత్రుడైన బసవమండని-ముందు తెలిపితిని-పిడుసర్తి కవుల చరిత్ర ముఖ్యముతో సోమనకొడుకు బసవన లేనందున - సోమన ఈ

బసవనను పుత్రునిగా గ్రహించెనను యూహను ముందు తెలిపితిని- అట్లయిన-ఈ బసవన క్రీ. శ. 1530-40 ప్రాంతమువాడగును-

ఈతని శిష్యుడగు మన యక్షగానకర్త మల్లికార్జునకవి, క్రీ. శ. 1530-40 ప్రాంతమువాడు కాడగుట-

మల్లికార్జునకవి

కూరపాటి అనురలింగానూత్తుడు

ఇంతకుముందు నేను

నలలిత శబ్దసంగతుల చందమెఱుంగను

... ..
... .. సుధీ

తిలకములార.

అన్య పద్యమిరువురి కృతులయందును గానబడుచున్నది దాని చూపివామి -

అనుర లింగానూత్తుడు క్రీ. శ. 1550 ప్రాంతమువాడు- మల్లికార్జునకవి క్రీ. శ. 1530-40 ప్రాంతమువాడు. ఇరువురును

వారతి

చందా వివరములు

విజయవాడలో

విడి ప్రతి రు. 1-50

సంవత్సరచందా రు. 18-00 19-20

6మాసములచందా రు. 9-00 9-60

నేనేజరు

భారతి

గమికారికుటుంబం వారికి ఎవరినండి వివర గ్రహించికో తెలుసు కోవటం సులభముకాదు -

మల్లికార్జునకవి ఈ యక్షగానమున-పాల్కురికి సోమనాథుని చరమ దశమ-పీఠపత్రి సోమనాథుని - పద్య బసవపురాణమునుండి యదామాతృకముగా గ్రహించినాడు. ఇదియు నాతని కాలము-క్రీ. శ. 1530-40 ప్రాంతమని తెలుపుచున్నది-ఇది నిర్ణయముకాదు.

భావిపరిశోధనములవలన మాటవచ్చును - అయినను దొరికిన యుననర్తులు చూపుట పరిశోధన ధర్మము కావున తెలిసితిని -

VII

యక్షగానములోని విషయములు

యక్షగానములోని విషయము తి తరువాత పరిశోధకులు చేసిన నిర్ణయములను సమర్థించుచున్నది.

1. పాలకురికి గ్రామము -

కీ. శే. విలుకూరి నారాయణరావుగారు సోమనాథుడు పె చూరు పంథలి 'పాల్కురికి' వాడన్న వాదము ప్రతిపాదించగా (1939) దానిని కీ. శే. జండాకు తమ్మయ్యగారు, నేనును ఖండించి - తెలంగాణమున పాలకురికియే సోమనాథుని నివాసమని నిర్ణయించితిమి!

(నమ్మత గ్రంథము పాలకురికి తెలుంగాణము నందలిది యని తెలుపుచున్నది.

2. సోమనాథుని జననీ జనకులు

సోమనాథు డారాధ్య బ్రాహ్మణుడని కీ. శే. కాళినాథుని నాగేశ్వరరావుగారు వ్యవధిత శతకము పీఠికలో వ్రాసిరి. ⁴ కీ.శే. జండాకు తమ్మయ్యగారు సోమనాథుని జంగముగా నిరూపించిరి. ⁵ అన్నెని నేను బసవపురాణ పీఠిక-ద్వితీయ ముద్రణమున - సోమనాథుడారాధ్య బ్రాహ్మణుడనియే నిర్ణయము చేసితిని-

ఈ యక్షగానము పాల్కురికి సోమనాథుడారాధ్య బ్రాహ్మణుడని నిర్ధారణ చేయుచున్నది.

సోమనాథుని తండ్రి

“క్రి పండతారాధ్య రిష్య సంపత్తి
ప్రాసగున వ్యష్టరామిదేవుండు
నారాధ్యలోక పట్టాభిషేకుండు”

అని పుష్కముగానున్నది-సోమనాథుడే-తన చెవునుల్ల సేకములలో ‘అరాధ్యవస్యమూర్తి’ అని చెప్పకొనియున్నాడు - పిడువర్తి సోమ

నాథుడు “పాల్కురికి సోమనాథులం గొల్లదన్” అని అరాధ్య పద్ధమునే వాడి యున్నాడు -

(i) కొత్తవిషయములు

ఈ యక్షగానము వలన రెండు కొత్తవిషయములు తెలియుచున్నవి.

చక్రపాణి రంగనాథు డేవ్రామ
గాధు నామము ధరింపటం -

వ్యాసమున నిట్లు గలదు :

“లనంతరము రంగనాథుడు
పాహుదయా నితం
పాహుదా మహాద్యగే
త్రాహి త్రాహి సోమనాథ
త్రాహి త్రాహి సుగుణ యూధ.”

త్యాగిగా సోమనాథుని సుత్తింప సోమనాథుడతనికి నియోగిగొన్న యెనంగెను. అతనికి ఏకామ్ర నామరరణము గవించెను -

.....ఏకామ్ర గురుచిత్త
నలన భృంగసోమనాథునింగ”

అటు చుకుటముగల అన్యవార కొలాహలముయేని ఏకా మగురుడితోడే లుని గీచిలతల గుర్తింపవచ్చును. రంగనాథులకు ఏకామ్రరామ మేర్పడుట ఈ యక్షగానమువలన మాత్రమే తెలయవచ్చునపుని గీచిలతల A Descriptive Catalogue of Telugu Manuscript, గ్రంథమువలన సం. 1471 (మరంత) అన్యవారకొలాహలమును నిర్మించియున్న డీనికీ కర్త ఏకామ్రగురుడుగానో తచ్చిట్టుగానో దేహించినాడునుచ్చాగు లను వ్రాడవలెనని డీనికీ రంగనాథుడొగాని అతని రిష్యుడుగాని రంగము. (పుట 9)

రంగనాథుడు ఏకామ్రరామగాని యీ గ్రంథమున దప్త ముఖి డ్దుటను దేవప్రసాదే నిది వ్రాల్చిది. ఈ అన్యవార కొలాహలము. క్రీ. శ. 1949లో నావిశ్వనాథ రఘునాథుల వ్రాసినది. దాని పీఠికలో ఇది ఏకామ్రరామనిగానో పుష్కముగా చెప్పుబడినది.

(పుట 4)

ఇది గే.....ఏకామ్ర గురుచిత్త
నలన భృంగసోమనాథునింగ”

అటు చుకుటముగల శతకము-108 సీసపద్యము లున్నది.

ఏకామ్ర గురువుయొక్క హృదయమందెను పద్యములకు భృంగమువంటివాడా- సోమనాథునిగా అని అర్థము. ఈ శతకము పాల్కురికి సోమనాథుని రచితము. దీనినిబట్టి ఏకామ్రనాథుడే డీనికి కర్త.

ఈ కందర్బమున శ్రీ. శ. 1924లోనే-కీ. శి. వంగూరి సుబ్బారావుగారు ఓమ శతక కవుల చరిత్రలో వ్రాసినవి పరిశీలించదగి యున్నది. ⁶

సోమేశ్వరరాధ్యులు

“ఇకడు పొయ్యికి సోమనాథుని గుర్తుడు, నిప్పుడేమో?..... ఏ మహాసేనుల నేనాను గురుచిత్త నరిం భృంగసోమనాథలింగ” అని మకుటము ఇది సోమనాథుని ప్రబంధము అన్నింటిని పెట్టి న పెట్టె” యని పేర్కొన్నారు. సోమేశ్వర విగచిన అన్యవాద కోలా హలము-అనియొక గంధారమున మున్నది.”

శ్రీ. శ. 1924లో వంగూరివారి అన్యవాద కోలాహలము పొయ్యికి సోమనాథుని నిప్పుడేమో అని సంబోధించినది. ఈ సీని రెండొక్కను నిర్బరమైనది...

ఏనా మనసుని ప్రవాస పరిత్రమన- “సోమనాథుడు.... ఒక్క లంటి పై గుడారంలు మనిచి రాసు గూర్చుండెను. రింగులు ద గల యెట్లను గట్టించెను. మార్గమంతరి మోతునిగడేసి ఏవామ గురుండని రంగనాథునిను మొదలుగాగరి తైస్త్రులందలు తమ్మ గొలువ యేకరిరా నగరమున కేదెంచు” అని కలదు. (పుట-70)

(ii) సో మ నా థ థా ప్య ము -

మ నో హ రీ య వ్యా ఖ్య

ఈ మనోహరీయ వ్యాఖ్యగూర్చి వ్యాసమునందిట్లున్నది. “సోమనాథుడు రింగంగమిచ్చి సమయమునకే బోదోని కన్నయ సోమనాథ దాస్యములు అని రచించెను. ఇకడు ఏనామ గురుం అని చెందినవాడు.

“సోమనాథుని థాప్యమాత్రము అని చిర మెప్పించుకొని నిప్పుడై పరగన్ అందు మనోహరచక్రయమంత బాంధవ్”

అని వ్రాయబడి యున్నందున మనోహరీయమును టేవ వ్రాసినవాడు మనోహరీయ నరగిన బోదోని కన్నయ మనోహరీయమును నీతని నిజనామ మున్నట్లు లేదు-” (పుట-10)

ఇప్పటి కిరువది వార్షికోత్సవ క్రిందట శ్రీ. శ. 1952లో బరస పురాణ ద్వితీయ ముద్రణ పీఠికలో మనోహరుని వ్యాఖ్య గూర్చి తెలిపినాను

“సోమనాథ థాప్యమునకు పీఠమసోమేశ్వర సోదోద్ధరమని పేరు.

మనోహరుడను నొక శైవాగమవేత్త దీని కాండ్రవాషలో నివరణ మును వ్రాసియున్నాడు.” (7) (పుట-21)

మదరాసు ప్రాచ్యవిజ్ఞ పుస్తక భాండాగారమున మనోహరీయ వ్యాఖ్య గలదు-అని యనబడును. 11 ప్రకరణములు గలవు- మనోహరీయ వ్యాఖ్య విషయములు మనకు అధ్యమైన నీ యక్షగానార్త కాలమింకను సునిశ్చిగముగా దెచ్చుకొను నవకాశముండుముందేడిది.

ఈ యక్షగానము క్రొత్తది పొయ్యికి సోమనాథునికి సంబం దించినవి గావున-దీనికి సంబంధించిన విషయములు దిద్దుదర్శన ముగా చెప్పినాడను.

ఇది ముద్రితమైన సో నికను పెక్కు నిషేధములు చెలియ గలవని యూహించుచున్నాడు.

పొయ్యికి సోమనాథుని గూర్చి పరిశ్రమచేయునానికిది యావశ్యకమైనది.

ఈ యక్షగానము 1952లో వెలుగులోనికి వచ్చునాక-

అ థో జ్ఞా పి క లు

1. Unpublished thesis M. Litt, by late M. Adilakshmi, M. A. Saivism in Telugu literature and its contribution to South Indian culture. P. 179.
2. do do P. 179.
3. ఆంధ్ర రుని గాంగిణి శ్రీ. శ. నాగారి చేష్యయ అజయ సంపుటము పుట. 82.
4. ఆంధ్ర గ్రంథకాల శతకమంజరి 1926.
5. పొయ్యికి సోమనాథుని జీవితము. 1944. శ్రీ. శి. బండారా కమ్మయ్యగారు.
6. భారత చరిత్ర నంగూరు సుబ్బారావు. ఆంధ్ర గ్రంథమాల 1924. పుట 301, 302
7. బరస పురాణ పీఠిక-ఆంధ్ర గ్రంథమాల, ద్వితీయ ముద్రణము 1952.

మానస సరోవరంలో...

శ్రీ వి. లక్ష్మీపతిరావు

జెక్కడ ఈ పర్యటనకు...

అసరిచిత ఏకాంత స్థలాల్లో
పరంపరలుగా అనుభవిస్తున్న దీవావనల్లో
అనావృత్తంగా మనో విసాంగాన్ని
అంతరిక్షంలోకి విసిరేసి
అలోచనల సుడిగుండాలలో కూరుకుపోయి
అహరహం నిరీక్షిస్తున్నాను నీకోసం !

మనోఫలకంపై చిత్రీకృత
నైక జీవన చిత్రాలలో
సాక్షాత్కరించే అత్మీయుడవు నీవే;
నిన్ను ఏదేదో ప్రబ్లింపడానికి
నాదా సమయా సమయాలతో పనిలేదు...
ఏందుకనో నీ సమాధానమే వినిపించదు
మానం నిదాకరణకు నూతనా ?
గగనం నిదాదృతికి ప్రతిబింబమా ?

నానా నేననుకుంటూనే ఉంటాను
పాలకడలి తేటతేట సురుగు చెరటాల
తూగుటూయలలో డూగుతూ
ఎన్నడో ప్రేమ సర్వాలు కురిపించి
సురభిళాల పైరగాలుల్ని విరజిమ్మి
బడసక్తుతి చెక్కిళ్లకు సగిషీలు చెక్కి
పుడమి యొడలుపై ముఖమల్ వరదాలు పడచి
ఈ స్ఫుష్ట సంతా ఒక్క లిప్తలో హేంగా చిత్రించావు !

ఉత్తర విహాయ సాన్ని చుందించే
కూన్యతలాల సూదికొండలమీద
వెండి జలతారు ఉత్తరీయా అలంకరించి
నీలిశీలి నీటి పయ్యెడల పల్లెవాటుల నిసిరి
ఊధారంగు బహారాలను ఊదుతూ

నిమిట్టా నిన్ను నీవే తిప్పుకుంటూ
ఈ సమస్త సౌందర్యాన్నీ ఒక్క లిప్తలో
లింగా స్ఫుష్టించావు, అవునా ?

జాగుంది కావి, నేననుకుంటాను :
ఈ విధ్యాన్ని నీవేదో స్వార్థంతోనే
నిర్మించుకొని వుంటావని...?
ఈ దుర్బర అలోచనల సుడిగుండాలతో
గింగిరాలు తిరుగుతూన్నప్పుడు
తలపుకు వచ్చేది నీవు...
తలపులు తెచ్చేది నీవే... !

నువ్వీ రంగుల యింగులో డూదిన
అయిస్కాంత తక్కిని
నా చివ్వి అగ్ని పెట్టిలోనికి నింపి
దొంగిలించుకు పోదామనుకొన్నాను
చించిన కాగితం పేలికలు
గాలిలోనికి ఎగిరిపోయే మాదిరిగా
చదాచదా ప్రాణికోటి యావత్తూ
చరచర దిగంతాల కాళం
నిర్వాంతరాళం లోనికి
దూది పింజల్లా ఎగిరిపోలే

వా అగ్ని పెట్టి తెరచి భూమికి |
అయిస్కాంతపు ఇంజెక్షన్లు
చేదామనుకొన్నాను !...

చంద్రుడు మత్తుగా సోలే ప్రకృతిలో
వెన్నెల భాషలో గుసగుసలాడుతూన్నప్పుడు
ఈ మట్టి బంతిమీద
మాత్తుస్ఫుష్ట చేదామనుకొన్నాను
శక్రదాసతూరితలో రంగురంగులు చేదామనుకొన్నాను

వాడెన్నో అయిపోతే మఱిమంజూషతో
 ఘామికి పడ్డ లక్షగాయాల్ని మాన్చి
 మాతృజన పత్నీలందిందుదామనుకొన్నాను.
 ప్రతి తారకీ పాపం
 ఒక్కొక్క చంద్రుణ్ణిచ్చి
 కళ్యాణం చేదామనుకొన్నాను!
 తాని నాలోని కర్మశక్త్యం
 ఒక్కొక్కపుడు నీ రమణీయ సృష్టిని
 బలిగొంటున్నపుడు
 నీ విమృత చేతనా చేతన (సర్వతికి
 సూర్యాదారమేదో చెలియక విస్తుపోతాను!
 ఏ గుండెలు పిండి
 ఏ విశిధ నీరస గవ్వారాలు చెరచి
 ఏ అవంత నిమ్నాన్నతాలు పరికించి
 నీ జ్ఞాన సుధాద్యుతిని
 నాపై ప్రసరించుకోగలనోచెప్పు!

చెప్పు చెప్పు...నీ దనువిత్తం
 చెన్నైల కిరణాలు పిండి
 పుడమిని స్వేరిల్ల జీవేసే
 కిటుకు లేమిటో చెప్పు!
 ఆ తాంత్రిక కేక్కిని వాకో కొంగం
 ప్రపాదించ రానూ?...
 ఈ విశ్వమహా కావ్యంలో
 నీవు నాయకుడవు; నేను ఉపనాయకుణ్ణి...చో
 నీవు అమృత రసాన్ని, నేనో అంగరసాన్ని...
 అహరహాజీవవయాత్రా పరీరంభంలో
 నీతో నేనూ—నాతో నీవూ
 పరిభ్రమించక తప్పదా?
 చెప్పున్నీమీ—చెప్పు చెప్పు!

[నేపాల్ లో హిమాలయ పాదసీత ప్రాంతంలో దిగ్గిరి కద్య
 టిస్తున్న వేళలో...]

ఆంధ్రగ్రంథమాల ప్రచురణలు

పండితారాధ్య చరిత్ర

డాక్టరు తిమ్మావజ్జిల కోదండరామయ్యగారు వ్రాసిన పీఠికతో అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉంది. **వెల రు. 15-00**
 (పోస్టేజీ అవసరం)

బసవ పురాణము

బెండుచేసిన రంగుల అట్టతో, డి. రి. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారి 'సప్తావస'లో కళాప్రసూర్ణ నిడుదవోలు
 వేంకటరావుగారి విపుల పీఠికతో అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉంది. **వెల : రు. 7-50**
 (పోస్టేజీ అవసరం)

భగవద్గీత

డి. కి. కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు వంతులుగారు వ్రాసిన వ్యాఖ్యానముతో బెండు చేసి అమ్మకమునకు
 సిద్ధముగా ఉన్నది. **వెల : రు 7-50**
 (పోస్టేజీ అవసరం)

ఆంధ్రపత్రిక ఏజెంట్లద్వారా కూడా తెప్పించుకోవచ్చు. (పోస్టేజీ అవసరం)

ఆంధ్ర పత్రిక ప్రచురణ, ఆంధ్ర ప్రదేశ్, విజయవాడ - 3

మేనేజరు

ఆంధ్ర పత్రిక, గాంధీ నగర్, విజయవాడ - 3

ద్రవ్యోల్బణము - నిరుద్యోగము

శ్రీ వి. శ్రీ రామచంద్ర

1958 (ఫిబ్రవరిలో యింగ్లండులో ఫిలిప్సులను అర్థికశాస్త్ర పేర్ల ద్రవ్యోల్బణమూ, నిరుద్యోగ పరిమాణమూ విలోమ సంబంధం కలిగివుంటాయని ప్రతిపాదించాడు. ధరల పెరుగుదల లేకూ నిరుద్యోగపు పెరుగుదలలేకూ ఒకదానికొకటి విరుద్ధంగా ప్రవర్తిస్తాయని ఆయన మతం. మొదట యింగ్లండుగావుండి అర్థిక శాస్త్రజ్ఞుడిగావారిన ఫిలిప్సుయొక్క యీ సిద్ధాంతానికి ఆధారం అంతకుపూర్వం యింగ్లండులోపున్న పరిస్థితి. క్రమేపీ ఆయన సిద్ధాంతం అభివృద్ధిపొందిన పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థకు దేవాలో బాగా ప్రాచుర్యం పొందింది. ఆయనకు యుగంలో స్త్రీ పురుష జాతుల పంపర్ల యుద్ధం (Battle of Sexes) యీ ఫిలిప్సులే ఒక సామాజిక అని శ్రీ హరీ జాన్సన్ ఒకచోట చమత్కరించారు. పురుషులకు ఉద్యోగాలు కావాలి. నిరుద్యోగ పరిస్థితి పెరిగినకొద్దీ వారిలో అసంతృప్తి పెరుగుతుంది. గృహిణులు ధరలు పెరిగినకొద్దీ దిగజారే కుటుంబ దీన ప్రమాణాలు నియమిత అవస్థలకుంటారు. సారి ఫిలిప్సు కనుక్కొన్న సూత్రం ప్రకారం ధరలు పెరుగుతుంటేనేగాని నిరుద్యోగం తగ్గుదు. అందుకే హరీ జాన్సన్ అలా అన్నారు.

అసలు యీ సిద్ధాంతంలో కీలకమైనది కామితుం వేతనపు లేటు. విజృంభణకై చాలా రక తగ్గితేనేగానీ గిరాకీ పెరగడపు పాధారణ వివక్షసూత్రం (రామిక వివక్ష (labour market) కి కూడా అన్వయిస్తే, వేతనపులేటు తగ్గితేగాని ఉద్యోగావకాశాలు విస్తరించవు అని చెబుతుంది. రామికవర్గం వేతనపులేటులో తరుగుదలకు అనుకోకుండా గనకనే వారిలో కొంతమంది నిరుద్యోగులుగా వుండిపోతున్నారు అని ప్రాచీన ఉద్యోగ సిద్ధాంతం (classical theory of employment) చెబుతున్నది. వివక్షలో వలసిన అవుతున్న వేతనపుస్థాయిని అంగీకరించిన ప్రతిరామికునికి ఉద్యోగం దొరుకుతుంది; కాబట్టి వివక్షలో ఎప్పుడూ 'సంపూర్ణ ఉద్యోగస్థితి' నెలకొని వుంటుంది; నిరుద్యోగం అంటూ వున్నదంటే అది కేవలం స్వచ్ఛందమైనదే - ఇది ప్రాచీన అర్థశాస్త్రవేత్తల మతం. తార్జీ కేసు సిద్ధాంతం ప్రకారం నిరుద్యోగ పరిమాణం రామికులు కారణంకాదు. పెట్టుబడిదారీయ తగ్గిన పరిమాణంలో లేక ఉద్యోగావకాశాలు విస్తరించబడవే యందుకు కారణమని ఆయన మతం. యుగంలో వేతనపు లేటులో తగ్గింపును రామికులు ప్రతిఘటించినప్పటికీ, యథార్థ వేతనం

తగ్గితే, పెట్టుబడిదారీ వ్యవస్థలో ఉద్యోగావకాశాలు పెంచవచ్చు అని ఆయన అభిప్రాయం. వివక్షలో అమలులోవున్న వేతనం పుచ్చుకుని ఉద్యోగం చేయడానికి తయారవ్వేవారిలో చాలామంది నిరుద్యోగులుగానే వుండిపోతున్నారు. ఇందుకు కారణం క్రమం గిరాకీ లేకపోవడమే.

వివక్షింపబడిన అర్థిక వ్యవస్థలో ఉద్యోగావకాశాలు విస్తరించాలంటే మొత్తమీద వేతనపు స్థాయి తగ్గక తప్పదు అన్నది పై రెండు సిద్ధాంతాలపాఠం. ధన వేతనపుస్థాయి పడిపోకుండా యధార్థ వేతనపు స్థాయిని తగ్గించాలంటే ద్రవ్యోల్బణం ఒక్కటే మార్గం. ఈ రకమైన కేసు వాదాన్ని నిజమనుకుంటుంది ఫిలిప్సులే.

మనదేశంలోకూడా ఫిలిప్సుసూత్రం అన్వయించవచ్చని కొంత కాలం క్రిందటివరకూ అర్థిక శాస్త్రవేత్తలు నమ్ముచు విశ్వసించారు. 1966-67 లో వచ్చిన స్వల్పమాత్రపు అర్థిక మాంద్యాలంతో దీనిపై ధరల పెరుగుదలతోబాటు నిరుద్యోగ పరిస్థితి కూడా పెరుగుతూ, పెట్టుబడి వ్యవస్థలకు గిరాకీ పడిపోవడంతో పాఠ్య అర్థిక సిద్ధాంతాలపట్ల మన శాస్త్రజ్ఞుల నమ్మకం సడలిపోవడం నెలకొంది మరీ ద్రవ్యోల్బణానికి నిరుద్యోగ పరిస్థితికూ మనదేశంలో ఎలాంటి సంబంధం వున్నది అన్న విషయం యీ వ్యాసంలో ప్రస్తుతం.

ప్రవాళిని వివాదం అంటు ఇరవదం మొదలు పెట్టి యిన్ని సంవత్సరాలుగా దేశంలో నిరుద్యోగాన్ని గురించి సర్వేస అంశాలు లేవు. రాజకీయం, భగవతి కుటీ, ఎస్. ఎస్. ఎస్. వారి సర్వేల రిపోర్టులు యందుకు కొంత ఉపకరించి సప్లయ్ అని సమగ్రంగా లేవు. వాటిమీద నిపుణులు వెలివిచ్చిన అభిప్రాయాలకూడా యింకా చేయవలసిన పని చాలావున్నది సూచిస్తున్నాయి. అందుకే యీ వ్యాసంలో ప్రభుత్వం ప్రకటించే 'అర్థ వైబ్లాస్' రంగంలోని ఉద్యోగ గణాంక వివరాలను మాత్రమే గమనించడం జరుగుతుంది. స్వయం ఉపాధిక్షే తాన్ని (అంటే వ్యవసాయం తదితర వృత్తులు) పరిశీలించడంలేదు.

ధరల పెరుగుదలకు కొలిచేందుకు గణకరణ సూచికలున్నాయి. అవేమిధరల సూచిక, వివిధవర్గాల దీన వ్యయసూచికలు, వాటి

యూదాడుపు కొలతలో అంతర్భూతమైన “deflator” మొదలైనవి సుఖ్యమైనవి. దేవద్యంతంగా వివిధ ఋతువులలో అన్నివస్తువుల ధరల మార్పులను మొత్తంమీద సూక్ష్మంగా ప్రతిబింబిస్తూ సూచించేది అనివారర టోరు ధరల సూచిక. ఈ వ్యాసంలో ద్రవ్యోల్పాదాన్ని యీ సూచికతో కొలుస్తాం.

సంవత్సరం	ఉద్యోగంలో ఉన్నవారి సంఖ్య (లక్షలలో)			అన్ని వస్తువుల ధరల సూచిక 1961-62: 100
	పబ్లిక్ రంగం	ప్రైవేటు రంగం	మొత్తం	
1965-66	93.79	68.1	161.89	131.6
1966-67	96.34	66.8	163.14	149.9
1967-68	98.02	65.3	163.32	167.3
1968-69	100.95	65.3	166.25	165.4
1969-70	103.74	67.0	170.74	171.6
1970-71	107.31	67.6	174.91	181.1
1971-72	113.05	67.7	180.75	188.4
1972-73	119.75	68.5	188.25	207.1
1973-74	124.86	67.9	192.76	254.2
1974-75	128.38	68.0	196.38	313.0

Source: Economic Survey, 1975-76, Govt. of India.

పై పట్టికలో ముఖ్యంగా గమనించవలసిన విషయం ఒకటి వున్నది. ఒక దశాబ్ద కాలముమీదట నరిగిన విషయాన్ని అందులో గణాంకాలు సూచిస్తున్నవి గమనించుకొని ఉద్యోగంలో పుష్కలారి సంఖ్య, టోరుధరల సూచిక దెండా పెరుగుతున్నటు చూసుకున్నాం. అంతే కాకుండా ఉద్యోగవరాలూ, ధరల పెరుగుదల వరకు సంవత్సరం కలిగి వుంటాయనుకోవడం పొరపాటు. ఇవి వాటిలోని “ప్రెండు” వలననే,

పరిపు ప్రతిపాదించినది నిరుద్యోగానికి ధరల పెరుగుదలకూ మధ్య సంబంధాన్ని గురించి. ప్రతి సంవత్సరము దేరులో పెరుగు భుక్తి దశాబ్దాల్లో పరిపుగానే పెరిగిస్తున్న ఉద్యోగవరాలూ చాలా తక్కువ. కానీ ఉద్యోగంలో చేరేవారింపె నిరుద్యోగుల సంఖ్యలో పెరుగుదల పెక్కు అవుతుంటుంది. అంటే ద్రవ్యోల్పాదంతోదాటు నిరుద్యోగ సంఖ్య పెరిగిపోతూ చూడ పెరుగుతున్నదవుతుంటుంది.

ఈ దశాబ్ద కాలంలో పబ్లిక్ రంగంలోని వివిధ క్షేత్రాలలో ఉద్యోగాలు 93.8 లక్షలనుంచి సుమారు 128.4 లక్షల వరకూ పెరిగాయి. కానీ ప్రైవేటురంగంలో కొంచెం అటూ యిటూగా పరి

స్థితి గోరెతోరలాగే వుండిపోయింది కార్మికుల శిక్షితులవలన ధన వేరవవులేటు పెరుగుతున్నప్పటికీ, దీనివ్యయంతో పెంపుదలవలన యధార్థ వేతనపుస్తాయి పడిపోతున్న విషయం మనం అంగీకరించక తప్పదు. (1975 మధ్యభాగంనుంచి ధరల పెరుగుదల తిరుగుముఖం పట్టిన తర్వాత యధార్థ వేతనం పెరుగుచారంభించింది.)

పబ్లిక్ రంగంలోని పెట్టుబడులు, ఉద్యోగవరాలూ వివేచిలో సరకూ, గిరాకీ స్వాతంత్ర్యం అధారమీద ప్రవర్తిస్తాయి. అవి ప్రభుత్వం వివిధ లక్ష్యాలకు సాధించడానికి అనుకరించే విధానాలమీద, ప్రణాళిక లో నిర్ణీతమైన లక్ష్యాలమీద ఆధారపడి వుంటాయి. వివేచిబద్ధమైన నడుమకునే ప్రైవేటురంగంలో మరి ఒకవైపు ధరలు పెరుగుతున్నా ఉద్యోగవరాలూ పెరగవలెను. అందుచేత స్థూలంగా మనం ఫిలిపు స్వాతంత్ర్య వ్యతిరేకంగా వాదించడానికి చాలా అధారం వున్నది.

వెనుకబడిన దేశాల్లో ఉద్యోగవరాలూ అగోర ధాన్యాలు ముడిచుకుంటు ఉపలబ్ధిమీద ఆధారపడి వుంటాయి. అలాగే మనం అనుకరించే ఉత్పత్తి విధానంలో యాంత్రీకరణ మానవీయ శక్తి విషయంలో కలిసి వుంటాయి అన్న విషయంమీద చూడ అధార పడి వుంటాయి. 1951 నుంచి నేటివరకూ మన పెట్టుబడి ఉత్ప

ఆంధ్ర సచిత్ర వార పత్రిక

— చందా వివరాలు —

విడి ప్రతి వెల	...	0 - 75 పైసలు
		స్వాగత విజయవాదనా దీప్తివాదనా
		రూ. రె. పై.
సంవత్సర చందా	39-00	41-00
అర్ధ సంవత్సరం	19-50	20-80
మూడు మాసములకు	9-75	10-40

మీ నేతరు
ఆంధ్రపత్రిక

తుల నిష్పత్తి 2.3 నుంచి సుమారు 3.5 వరకూ పెరిగింది. అంటే ఒక యూనిట్ బాటియూదాయం ఉత్పత్తి చేయడానికి కావలసిన కాపీటల్ 2.3 నుంచి 3.5 యూనిట్లవరకూ పెరిగింది. ఈ సంఖ్య పెరుగుతున్నకొద్దీ ఒక్కొక్క ఉద్యోగవరకూ పుష్టింపడానికి కావలసిన పెట్టుబడి కూడా పెరిగిపోతూ వుంటుంది, స్వాతంత్ర్యం సంక్రమించినప్పుడున్న నిరుద్యోగ పరిస్థితి వరిష్కరించుకోలేకపోగా అదనపు జనాభాలో యీ పరిస్థితి పెరిగిపోతున్నది. అద్యరహితమైన విద్యావ్యాప్తి, వగలాలు పెట్టుబాటకు ప్రజల శక్తి మూలంగా దీనివ్యతిరేక పుధావాలే మారిపోతున్నాయి.

ఈ క్రిందివిధంగా మనం ఒక మూలమైన అంచనా వేసుకోవచ్చు. వ్యవసాయం తదితర అమలుంధిత శాఖలలో మొత్తం జనాభాలో దాదాపు దెబ్బదిశాతం ప్రజలు రియల్ సెక్టర్ లో పట్టు. మన “వృత్తి నిర్మాణ” విశ్లేషణలవలన తెలుస్తుంది. పై పట్టికనుబట్టి ‘అర్జెంటయిడో’ రంగంలో 196 లక్షలమంది ఉద్యోగంలో వున్నారు. సుమారు రెండుకోట్లు అమలుకుండా. ఒక్కొక్క ఉద్యోగస్థు విమిద అధారపడిన వారిసంఖ్య పగలు 2 నుంచి 5 అమలువచ్చును. మరలలో అయితే కుటుంబంలో చాలామంది ఏదో వృత్తిలో వుంటారు. పట చాలలో కుటుంబానికొకళ్ళుండవచ్చు. అంటే అర్గనైజాడ్ రంగంలోని ఉద్యోగాలవలన 4 నుంచి 10 కోట్లవరకూ జీవనాధారం అధిస్తున్నదన్నమాట. 1971 జనగణాంక వివరాల ప్రకారం 56కోట్లున్న జనాభా వేడు తెలికగా 60కోట్లుంటుంది. వ్యవసాయాది వృత్తులలోవున్న 70 శాతంలోబాటు వల్లెపట్టులలో చిన్న చిన్న వ్యాపారాలలో వున్నవారిని వగైరా కలుపుకుని 75 శాతం తీసివేస్తే మిగిలేది 15 కోట్లమంది. అందులో 4 నుంచి 10 కోట్లవరకూ ప్రత్యక్షంగా జీవనాధారం అధిస్తున్నది. మిగిలినవారి వంగతేమిటి?

వ్యవసాయరంగంలో గణాంకాలు పరిశీలిస్తే భూమిసీమలైన రియల్ కులసంఖ్య పెరుగుతున్నట్లు స్పష్టంగా తెలుస్తుంది. దీనికి కారణం భూమి యూజమాన్యంయొక్క కేంద్రీకరణ రావచ్చు. భూస్వాములు పట్టున ప్రాంతాలలో యితర వృత్తులలో తమ పేరు

నమోదు చేయించుకొని వుండవచ్చును. ఏమై పప్పటికీ భూమిసీమ రియల్ కులకు ఉపాధి అధించేది సంవత్సరంలో కొన్ని ఋతువులలో మాత్రమే. అధిక దిగుబడి విత్తనాలవలన, విరువులు, పెరుగుతున్న నిరీపియదల సారవ్యావలన రియల్ కులకు సంవత్సరంలో ఉపాధి అధించే రోజులసంఖ్య కొద్దో గొప్పి పెరిగింది. అలాగే వల్లెపట్టులలో వేతనాల స్థాయికూడా పెరిగింది. రాపి వానాటికి పెరిగిపోతున్న జనాభా దృష్టి, ప్రజల జీవనావసరాల దృష్టి వ్యవసాయరంగంలో రియల్ కుల స్థితి పెరుగువచ్చడానికి, ఉద్యోగవరకాలు ఏర్పరించడేయడానికి చేయవలసినది చాలా వున్నది. మరల వైపు మరనాగళ్ళు పట్టియంతాలు పడేపెట్టుడంద్యారా కొన్ని కొన్ని ప్రాంతాలలో రియల్ కులు ఉన్న ఉపాధిలే కొల్పోయే ప్రమాదం ఏర్పడింది.

ఏంప్లొయమెంట్ ఎక్స్చేంజ్ కేంద్రాలలో రిజిస్టర్లలో పేర్లు నమోదు చేసుకున్నవారిసంఖ్య పెంబరు 1975 నాటికి 92.5 లక్షలు. 1974 నాటికంటే యీ సంఖ్య 7 శాతం పెద్దు. 1973 నుంచి 1974 నాటికి పెరుగుదల 5.4 శాతం. ఏరం దరూ ఏదోరకంగా విద్యావంతులే.

ముఖ్యంగా సాంకేతికవిద్య నభ్యసించిన వారిలో చాలా భాగం నిరుద్యోగులుగా వుంటున్నారు. ప్రతిశమలలో ఎన్నో అపెంబిను ఉద్యోగాలు ఖాళీగా వున్నప్పటికీ వాటిని భర్తీచేయడంలేదు.

ఈవిధంగా అటు పారిశ్రామికరంగంలోనూ, ఇటు వ్యావసాయరంగంలోనూ; విద్యావంతులలోనూ, విద్యాసామలలోనూ నిరుద్యోగం ప్రబలిపోతున్నది. ఉద్యోగవరకాలు పెరిగడానికి భరం పెరుగుదల అవసరం అన్న విషయం ఎక్కడో పత్యమైన (ఇంగ్లండులోని ఫిలిపు రోజు యివ్వడు ఇంగ్లండున్నాడు) స్కాతాని విజనాడి పాటు వును పెంచి ఉత్పత్తి సాధనాలను సమకూర్చుకుని అసార ధన్యాల విషయంలో న్యాయసమ్మర్పి సాధించడం అవసరం. అలాగే మన ఉత్పత్తి వివానాలలో ప్రముకు ప్రాధాన్యమిచ్చేవిధానాలు అవలంబించడం అవసరం. లేకుంటే పెరిగిపోయే నిరుద్యోగ సమస్య సామాజిక విచ్ఛిత్తికి ప్రోవడియడం అన్నది.

అందాక...అందాకా...అన్దాక

శ్రీ వి. మోహన ప్రసాద్

నిండు నిట్రలోంచి తల గూస్తే చండు వెన్నెం
 దిండు మీంచి నిద్రాటముర్రతోంచి బుల్బులోకి వెన్నెం తిగలు ప్రతి
 నాచో గతమీ చా -
 అప్పు పాత కాలపు ప్రాతః పింగాణీ పిలుపులకి
 -టింగ్-టింగ్
 మృగ రెండు గంటలు నాలుగంటలు కడులూపునైలు
 అ చాత్రి టెక్స్ మిడనిలం దీనిని నిరస కపురందో
 పెదాల్ని కాపురించుకొని ఎదురున్న పాగ పాతెట్టు
 సత్కారమొక జూతకాం బట్టాం దారి వెనుకూ తారి
 రైలుదారంట పక్కనే అతులపు మరీ నులుగునారి
 ముక్కుతో వెలుగుతున్న నల్లగడ్డి పుకలు గాలిని నిమగ్నకొట్టా
 - మళ్ళీ నున్నేషన్ రారు ముహూర్తమీ -
 తిరుగబెట్టి యింతా ఈ మెరుకు మోటా
 - నిరస్త బహుస్థాయిల గుడ్డి చాత్రి గిల్లగో
 మళ్ళీ తారెంత గుండాలు వెలుప దారాలు
 ముడో ఉగ్రుల తియల ముల్గి
 ఉప్పులోంచి స్క్రీకు రోపి యూజుల పేరీ
 ఏ దారి తోయి నాటి ఉగా
 ముగం తారా పదనాని వెలాయరి
 దా బగ్గరగా దా రా ఉగ్గరగా దా దా బగ్గరగా
 అరి అవియోయూర్తా గువేదీవ్ చువ్ చువ్
 చంద కాకగ్గూల మీటుగా నా పక్కన వీడి
 కెం నానెడో గురుల కొండల్నెక్కూతూ
 అరల చూపుల్ని గొట్టుతూ
 ఉంట్రి నరు నీ కలెక్టరును గడిపింపురూ
 ఇవరే ఉప్పు పొదుల గదికి
 - ఇప్పుడా నుం తిలుటూ నోరుంత పోయూర్తిని-
 ప్రాతి గురిక పక్కతి మెరరి
 గీతా గురుల కాలం తగిన కొదాన్
 గుట్ట నీ పక్కన వెలుగురూ
 గట్ట నీ చూడోయిం
 చాపు నీ తాటూ నానక
 ముక్కలయినా ముక్కలయినా మురి
 ముగదయింపుది ముక్కలయింపు దిన్నీ చూపు
 దానెంతులూ సాగ్గెల్లెల్లె తెలువ 'ఎ'
 'కొగన్పు జేవ' తా స్క్రీకు రోపిలో అండకూ నిట్ట
 కావతా వాడి నీవం ముగ్రులు అవల
 పాకినెట్టాన్న నాల్గ కొక పావతా

దానలా పావతా టిట్ట కొమర్తా
 నాన రోం చాక రోం
 కాక రోం చాక రోం
 - పోయమీ ఫర్ ఎల్వా-
 అన్దాక
 అనుంత యాత్రా చననంత కాం
 టెక్స్ మెట్టా అడగడాలే బొట్టో జాంబాన్
 ముళ్ళు తేలి గడియారం చాత్రి
 చెడిపోయా కొట్టుంది గంటలు
 నానూర్ తూర్పు మెగలి నదాయ
 మహామూలంబర్ దుర్గాహార్ రోడ్
 -ఇంలే ఎక్కడ చానాలో అక్కడే కచ్చిన్ -
 ఎట్లాగో నా చాపు నీ కచ్చిచ్చా కంలే
 యుఖిత దీన మతులందర్నీ వాళ్ళ చాపు కొదిలేసి
 -నైట్లపే ధంతి దీన కెరతుడే -
 అక్కల్నె ఎట్లాలు దురిసి
 నా పిలి దేవా నిశ్చింతించువుదు
 నానై ప్రాసున ఉకే ఒక వ్యవసయ
 నా అత్త కుతువును కేపుతూ
 నై వేమో వాలవ చాచి పిల్ల
 మొంద రంగుల ఇండ్రధనుస్సులో
 అత్త గంగితాన్ని అల్లారూతుంటుంది.
 మలార్తే తుమెత్తి పూని అలాలం కొట్టాడు
 మొదనా గాలల మలాలం మొదలయింటుంది.
 మూర్తుడి ముండు సిగ్గుగా చూచుని,
 గుం ఇంతుల గంతులేట్టా
 తల్లి పడుతూ తోట పడుతూ
 కొండ కాలుకల్లీ బండ కాళ్ళను పొట్టింది
 వాగులన్నీ వంతున్నీ ముంది
 మొగ్గలన్నీ విన్నులన్నీ తుంది
 తెలి తెలి ముద్దుల అద్దాల్ని తుడిచి
 పో నున్న జాణి చిట్ట
 పో శ్లోమో అవ్ ది పాతెడ్డ రణన్యళింది
 - పంపూర్త యాత్రా పైషలేతో వదా సరిత్సాగరం-
 దేవోతో కాం ఇయ్యోది
 దాంతో నీమ విన్నుతన్నై
 ఉచ్చిపోయి ఏ పటానికీ పట్టక
 ఏ గోడకీ వాడకీ అనుధక

వెళ్ళిపోయింది కున్నప్పు గోకుల పాపరాయి నిట్టి
తూర్పునాట పిట్టలా వివర్ణమయి
చిన్నా ఎక్కాల్ని దేవులంటి పెండుకురా పెండుమాని
అయ్యామో యానో ఎలియన్స్, తాంట్ గడ్డ !

రైలు దిగి రైలు
నిన్నానందోంది మరో వివరణానిలోనిది
దింగువులోని వృత్తం లోకి
ఇండా ఇండా లోతున పోయి
నాగదానిది అంతరసిమల మనశ్శానిది
తిన్నానెనోటమతా గింబ ఎరులోకి

—ఎక్కాల్నిట్లా ద్విద్రతక నిరుత్తర ఎరుకోనం—
—ఈ కన్నుందే చూడక నిరాశ క్రమంవమందా
రైలన్ తామనో పెరగ పో
—చూడే చూడే ఎ దిగి బయట—

వృద్ధివృద్ధి వాస్తవ్యతాకానం నాదావనం
అంతా వో మూడుడు చిన్న
శుభంగా అరుపులు చూపులు మూడు
తిరుగి లింగుతూ తూ తిరుగుమ సాక్షిం
ఇంతెంతా అంత్య కర్మము అవిత్య కర్మము—
అంతా అయినాక మువ్వక అవ్య పుష్పము
కాతిపుష్ప తిరుగతిలో పుష్పాడిసింది.

స్వీడాలు మొక్కబొట్టి పోలాలు
పోలు పో మును పోసి దాత్రి పోలి
రైలు గుండె రగిలి ఇండా కరుణ
చిన్నని పంపు దానిమృత్యుగ్నాల్లో
చివరైనామగింబోనో దాగి ఉంటుంది

దాత్రి రహస్యమంతా
ఇండా చూపుంపని పంపుపిడతల ముక్కలోని
ఏవో మట్టిపిడతలోనో దాగి ఉంటుంది
మనని రహస్య సత్యమంతా.
కాలదాని పెరుగిత రైలు

దానకం వంటక కాళ్ళపెట్టె పెండుకాళ్ళమీద పోయింది !
పొరెనుకున్న కాతాన్ని పెండుకున్నాడు ప్రెస్ట్
పొరెనుకున్న చల్లొ పెండుకుంటూన్నాడు నేను
మరి వ్యవధానంలేని అవధానం
—ఇంక వ్యవధిలేదు దిండం దొర్లువొంది—
బ్లూంబో ఫీరంగుల మోత
తోన్నరంలో నవాల్గ రైలుకుమాత ఫీకుపు

మతిపోయినా గతిలేక బ్రతికాడు నీసే
పగకొందు సంవత్సరాలు పాపం అని పట్టేవాడులే
అబ్బంలో తూర్పాపే ముకతక తూపేరే గుర్తురాక
శుభలేదా ఇ దెతేలే వ్యప్తతంతో పాపం !
—ఎలదాకా కోసారు టికెట్—

పాపపుణ్యాలపై తీరికి
తామనోమాన్ మంత్రిత వర్షదంబిరాది
స్వీయ నిర్దిష్టాదులలోకి
మూర్ఖులైన చింతాతక గురువు
తీరిగే గడియారం అల్లాదిస్లిగ్లోకి
—అయినీ చక్రము పాగిసూతమంప నల్లాదంగ—
కాలము నడియించుగాక

లీకటి చున్నరో ఒకకోకబాల
పొడుపు పెగ పిట్ట వప్పునా ?
చున్నాడే అడవి పెరిగివానిరే చెన్నా
లొనుపిరటిలో నిదానంగా పల్లవదానం పెరుగుతానా
? బాపలన్న నిలబెట్టి నెరుప్పా తాత్పర్యండా ?
అడవిన్న చాల్పన వృద్ధివృద్ధి
నిక్కం లెక్కపత్రం అయినా లేదు వివరి.
సొందర్యానికి గీతయిలేవు
కానీ దారంట

అడివిలో పురుగులో పుష్పంలో
గీడలో వానపులో నామనో
నియంతో బాదలో తెలిసే కలదా
జిప్సం పిట్టా నిద్రానిగిన రుతా
కొత్తిపిల్ల వసుపునల్ల పాదం అంబుకరు
దారంట మంచు తగిలి తొలిపెట్టా
నయల పాలరాళ్ళ మోడుగా పిలిపెట్టా
అదానం పెట్టలుగా విరిగిపెట్టా
కాదెలా వర్షాకి రైలు దోగే దానలో

చివర్లో తాంతురేతా
ఇప్పుడ గురుకుడి ఏకేతార తా
చెకనోంది అదేతరలోకి
గీతంలోంది నిప్పుంగీతంరే కి
గురుంలోంది నిర్గుణంలోకి
అందాన అందాన అందోలోకి
పుష్పాడి స్థితిలేని !

పంచపాత్ర

శ్రీ కె. ఎన్. వి. నరసింహం

నవల రాద్ధా మని కూచున్నాను.

తలుపు చప్పుడు.

“ఎవరూ ?”

జవాబులేదు.

అచ్యుత్యసోయోను.

ఇంకా సరీగ్గా లెల్లవారలేదు. చలివలిగావుంది. మంచు కురుస్తోంది. ఈవేళప్పుడు నాగది కొచ్చేదెవరు ?

మళ్ళీ తలుపు చప్పుడు.

“ఎవరది ? - ” అన్నాను మళ్ళీ. కలం మూసి వక్కన పెట్టెను. గుమ్మంవేపు చూసేను.

తలుపు వేసుంది గాని, గడియవేసిలేదు.

తలుపు తట్టిన వ్యక్తి తలుపువట్టి తోపలికి రావోచ్చుగదా ?

“కమిన్ ఫ్లీడ్ !...” అన్నాను.

మరుసటి క్షణంలో తలుపు తెరుచుకుంది.

అరడుగుల భారీ మగిషి వాడాయన తోపలికి వారబడ్డాడు.

“అనందరావు మీరేకదా ? - ”

అవునన్నాను.

“రవయిత అనందరావు - ”

‘ఏం చెప్పితో లోచలేదు. సరే-అమాటని దాటేస్తూ - ”

“మిమ్మల్ని నేనిదివరకెక్కడా - ” అని అర్థోక్తితో అగేను.

“చూశ్చేదులెండి - ” అన్నాడాయన. నాటకీయంగా మూడడుగులు ముందుకొచ్చి - వాకడగు వెళ్ళి నేకాడు - “నేను - మీ పాత్రని - ” అని నవ్వేడు.

అలోచనలో పడ్డాను.

“అచ్యుత్యసోతున్నారా ? - ” అన్నాడాయన.

లేదని అయిచకి తెలుసని నాకు తెలిసింది.

మేబామిది రాయితాలకేసీ కలంకేసీ సాధిప్రాయంగా చూసేడు.

“కొత్త నవలా ? - ” అన్నాడు.

“నవల-అంటే కొత్తదనే అర్థం - ” అన్నాను గడుసుగా.

“దానికేముందిలే - నవల అంటే - అదని అనికూడా అర్థం వుంది” అన్నాడాయన.

నా పాత్ర అని చెప్పకునే ఆయనముందు వోడివోవడం నా కిష్టంలేదు. “నిలబడే వుండిపోయేరు-కూచోవాచ్చునే - ” అన్నాను కుర్చీ చూపిస్తూ.

“నేను కూచోవడానికి రాలేదు” (సినిమా డైలాగు)

“నించోవడానిక్కూడా రాలేదు కదా ? - ”

“నవల రాస్తున్నారెవరదా ! - నామీద రాస్తారేమోనని వచ్చేను - ”

“నేను నవల రాస్తున్నట్టు మీరెలా తెలిసింది ? - ”

“మర్చిపోకండి - నేను మీ పాత్రని - ”

ఆయనకి నడివయస్సువ్వడో దాటేంది. చెవులదగ్గర వ్రేలు కలుపు లెల్లబడుతున్నాయి. రసుబొమలుకూడా పల్లబడుతున్నాయి. ముదురు నీలరంగు నూటలో చాలా ఘుండాగా వున్నాయన. ఖరీదైన తండ్రి పాత్రకి సరిపోయేలా వున్నాడు.

“మీరు నన్ను మీరనకండి-బావులేదు - ” అన్నాను సనినయంగా.

ఆయన సంతోషించివట్టు కనిసించేడు, నవ్వేడు.

“కూచోమంటే కూచోలేదు మీరు - మీ పేరేనిటోకూడా చెప్పలేదు - ” అన్నాను.

“అబ్బాయ్ ! - ” అన్నాడాయన. అగి నవ్వేడు, సాధి ప్రాయంగా.

“అలాగే పిలవండి” అన్నాన్నేను - వినయాన్ని కొనసాగిస్తూ.

“- నేను నీ పాత్రని - ” అన్నాడాయన మళ్ళీ - “నా పేరేనిటో సువ్వే చెప్పాలి - ” అన్నాడు.

“లేబుగా- పూర్తిగా తెల్లరింతర్వాతాచ్చినా- వేసే పారి పోనగా-”

“నువ్వు పారిపోవు. కాని, నా బుద్ధి మారిపోవచ్చు-”

గంటకొసారి మారే బుద్ధి అదేమిది - అందామనుకున్నాను. నిండుకులే పెద్దవాడని అనడం మానుకున్నాను.

“నరే-ఇంతకీ యేమంటావు?” అన్నాడు ధనవతి.

“ఎనింటి ఏడవడం?” అన్నాను-బ్లాటింగ్ పీసర్ వెజిటేబుల్ “ధనవతి-ధనవతి” అని రాస్తూ.

“అదే-నామీద నవల-”

“చెప్పండి మరి-”

“ఏం చెప్పు?”

“ఎన్నెనా చెప్పండి-”

“ఏం చెప్పినా రాస్తావా?”

“ఏం చెప్పినా వింటాను-”

“మరి రాయడం?”

“రాస్తే రాస్తాను-”

“రాయక పోలే?”

“రాయను-”

ధనవతి పైపు ఆరిపోయింది విశ్వప్రయత్నంమీద మళ్ళీ నీలి గిండుకున్నాడు. అలోచిస్తున్నాడు. చెప్పనా-వద్దా-అని కాబోలు. లేదా, ఏం చెప్పు? అని కాబోలు. చివరికి తేరుకున్నాడు. గుప్ప గుప్పన పొగవదిలేడు. “చెప్పడానికేంలేదు. ఏదేని నోటికొస్తే అదల్లా చెప్పేస్తాను-బోరుకోట్టి నానరే - నువ్వు విని తీరాతి-” అన్నాడు ధనవతి.

“మీ గురించి మీరు చెప్పే వివరాలుంది. చెప్పండి, వింటాను. ఎందుకొగాని నా రివ్యూవైనని ఎంటే అనుకోకుండా నిద్రాళ్ళి న్నంది. మధ్యలో నిద్రపోతే రేనగాళ్ళే పూచి మీదే-” అన్నాను.

“అలాగేలే! నువ్వు నిద్రపో చూద్దాం-లేవగొడతానో-కొడ తానో నీకే చెబుస్తుంది -” అన్నాడాయన, ధనవతి, ఇన్విసిబుల్ కోసం పైపు చచ్చడమేలా పీలుస్తూ.

నేను కొత్త సిగరెట్టు వెలిగించి “మరింక చెప్పండి” అన్నట్టు చూచున్నాను.

ధనవతిగారిలా చెప్పేడు :

ముందే చెప్పేనుగా - ప్రత్యేకంగా చెప్పడానికంటూ నా జీవితంలో ఏం లేవు. నాజీవితం జీవితమే. చివ్వుకథారాదు, పెద్దకథారాదు, నవలకథాదు, వాటకమూకాదు. నా జీవితంలో నవరసాలు లేవు. పువ్వు చొక్కాటేరసం, నీరసం. రసవంతంగా రాయాలని ఎవరైనా అనుకుంటారు, వీరసవంతంగా రాయాలని ఎవరైనా అనుకుంటారా? ఎవరి నంగలో ఎందుకు? -పోనీ-మవ్వనుకుంటావా? -

అదుగో-నీ ముఖంతో అప్పుడే చికాకు జరుగుదేరుతోంది - ఉపోద్ఘాతం మొదలెట్టే నని కదూ? ఉపోద్ఘాతాలంటే పాతకుల తెలాగూ ఇష్టం వుండదు! రసయితలక్కూడా అట్టే ఇష్టం వుండదని ఇప్పుడిప్పుడే తెలుస్తోంది. నరే - అగాను - వాగురించే చెప్పాను.

అవును, నాచేరు ధనవతి. అంటే నీకు తెలుసు, విజంగా కూడా వేమ ధనవతివే! మీపూరికీ మాపూరికీ అరవై నైపుసైచే వుంది దూరం, పూరిపేరు వేమ చెప్పను. గనెచేసి మువ్వు తెలుసు కున్నా - వొడ్డు - వాట చెప్పకు. మా పూర్వో నాదో పెద్ద స్వాగ్ధరీ వుంది. ఏం స్వాగ్ధరీ అని అడక్కు-స్వాగ్ధరీ-ఇంటే!

ఏదేని బ్యాంకుతో కూడా ఖాతాలున్నాయివాకు. ఇంకా స్వదేశీ బ్యాంకుల నంగతి చెప్పనవసరం లేదుకదూ?

తోలిడన్ని కాట్టన్నాయి. బంగళాలున్నాయి. మంకి మార్పలం వుంది. పంపుంతో గొరవ మర్యాదలున్నాయి. అసెంబ్లీలో పబుకుబడి చాతావుంది.

పేరేకాదు నేను తెజరాతా వాననంగా ధనవతివే!

మననీ భూమ్మీద సుఖవడదానికి రావలసిన పొంగులన్నీ నాకు పుష్కలంగా వున్నాయి -

అయినా రాత్రంటవళ్ళూ వారంతో ఏడుదినాలు, నెలలో ముప్పై (ముప్పై య్యెక్క) దినాలూ, సంవత్సరం పొడుగుతా - నేను తీణం తీణం బోరుకుంటావుండే అమూల్య అపురూప వస్తువు వారటండి - వోకే వోకటి-అనంత దనరాసులైనా నా కందివ్వలేని గుప్పడంత వస్తువు - నివాసికి వస్తుపూరాదు-వినిపింతుకున్నావు - అది -

“స్వే!” అన్నాను, అప్రయత్నంగా.

అగిమాసేడు ధనవతి. “ఎనింటి?” అన్నాడు.

“మీక్కావలసిన ఆ గుప్పెడు వస్తువు-వస్తుపూరాదు పొడూ

కాదు అది-మనశ్శాంతిగా?-" అన్నా న్నేడు, మినిషేజర్ పెర్లక హోమ్స్ కాగ.

"హూ-!" అన్నాడు ధనవతి.

దానర్థం నాకు బోధపడలేదు.

"హూ-!" అంటే ఏమిటండీ?-" అన్నాడు, ఎంతో తొంత అమాయకంగానే?

"నరేలే-నేస్టిలాగా చదవండి కాదు -" అన్నాడు. "ఇంతటి చదవ ఎంతలా వివర? -" ధైర్యపడేడు.

"కాకాడు నవలకాదు-అని, ఇంకాకా చదవాలనేదే!?"

"అప్పుడు కాదు, ఇప్పుడు కాదు, నా జీవితం, నాయుష్యం."

"ఇదింటిండి, తెలికేగో అన్నాను. మరింత చెప్పండి. మీరు, కావలసింది గుప్పెడు మనశ్శాంతి-మనశ్శాంతి-అంతే కదూ?-"

"అప్పుడు-మనశ్శాంతి!-" అన్నాడు ధనవతి.

అప్పుడు, మనశ్శాంతి కావాలి నాకు, మ-న-శ్శాంతి!- గుర్తిస్తారు నాకు మనశ్శాంతి? కార్నూ, ఇంగళాలూ, బిబివెన్, పీటర్ లెబా, పెద్ద పెద్ద పార్సీలూ, ఖరీదైన కోట్లతో షేక్ పేండ్లూ, క్యాంబ్రేజ్ లో నెలనెలా పెరిగే వాడిలూ-ఇవన్నీ కలిసి నాకు ఏమి ప్తాయి చెప్పూ? - ఓహో! కంఠంలో పలుకుబడి, వెళ్ళిన చోటల్లా నవనతిగాడికి బై! వెళ్ళని చోటనుంచికూడా ధనవతిగాడికి జైయ్యే!

జీవితంలో నత్తెనతో విసుగెత్తిపోయేననుకోరు! ఈ నత్తెనంతా కలిసిదా నా కోక్కపూలు మనశ్శాంతి అయినా ఇప్పలేదే అని గాదాధ. సుఖకాంతులు-అని ద్వంద్వ సమాసం వాడతారే-సుఖమే తే లాగోలాగా కంపించుకోవచ్చు-దాని, శాంతిని పొందడమేలాగ?-

"అలిసిపోయినట్లున్నారు - కాఫీ తినుకోండి -" అన్నాడు, నవనతిగాడి మధ్యలో అసి.

(నా గదిలో నేను తప్ప ఇంకెవరూ ఉండరు. కాని, నాకేది వాలిద్నా వెంటనే తయారై వస్తుంది. ఏలా వస్తుందో నాకు అను. ప్రయత్నిస్తే ఎవరికైనా తెలుస్తుంది. వివరికీ రావోవచ్చు, రే, ధనవతిగాడికోసం నేను కాఫీ చెప్పించేను.)

"దాపులేదా నాకద?-" అన్నాడు ధనవతి, కాఫీనివ్వచ్చు.

"కాఫీ ఏలావుందీ?-" అన్నాడు.

"ఫైన్!-" అన్నాడాయన.

"మీ కథకూ తం కథకూ వుంది." సెంపోలేడు -" అన్నాను.

"రెంపో? రెంపోకేం? - కావలసినంత తెప్పిస్తాను, కీకు పూసిరాడమోనని నా భయం. కాసుకోమరి-" అన్నాడు ధనవతి.

క్షణంలో అయిన జంగిమ మారిపోయింది. తాగుతూన్న కాఫీ సగంలో అవి ఒప్పు లేబిల్ మీద పెట్టి, జేబులోంచి వొక చిన్న నీసా బైట్ తీసిడు. అందులోంచి రెండు మా తలు కిసి వోట్లో వేసుకుని గుట్టుక్కున మింగి నేడు. మిగిలిన అరకమ్మకాఫీకూడా చక్కగా వొక్క గుక్కలో ఫినిష్ చేసేసేడు చూచున్న కుర్రీలోనే వెనక్కివాలి తల వెనక్కి వచ్చాడేమీ రిలేక్స్ అయ్యేడు! అయిన ముఖమీద సుమ్మరగా చెమటలు పోసుండగలచూసి గాభరాపడి పోయేను. తొందరగాలేవి ఫేస్ సిగ్నల్ ఆన్ చేసి రెస్యూరేటర్ ఫుల్ లో పెట్టెను. అయిన ఇంకా అవస్థ కడుతూనే వుండడంచూసి ఎడదో అందే అనుకుని - నుండు అయిన నేక్ట్ ట్లీ నడులువేసేను, 'అచ్చా!-" అన్నాడు ధనవతి.

"యూరెండండి?..."

"హూ-"

"దాకర్నాని ఫోన్ చె క్యమంటారా?-"

"పూ-హూ-"

"మీ వాచకం చూపుంటే నాకెందుకో కదంగా వుంది-"

దీనంగా చూసేగాయన నావేళ. ఎవరో పాత పరిచయస్తుల్ని చూసి నవ్వినట్టు నవ్వేడు. ఆ నవ్వు చాలా విచిత్రంగా వుంది.

"అనందరావ్!..."

"చెప్పండి ఎందుకలా అయిపోయేరు హారత్తుగా..."

"హూ-!" నవ్వేడు. లేచుకున్నాడు. నవ్వి లేచుకోవడం అలవాటు కాబోలు. కుర్చీలో మామూలుగా కూచున్నాడు.

"అనందరావ్! నాకు గుండె జబ్బుందని నీరు రెటిట-గుండె జబ్బు చాలా ఖరీదైన జబ్బు-మూలాంటికాళ్ళకే వస్తుందని. నాదీ వచ్చింది అబ్బా!....."

"మూతలు నేసుకున్నారూ..."

"నేసుకోవాలి...ఆ క్షణానికి ఆ మూతలు చేసుకోవాలే... అంటే...నా స్వేచ్ఛరీ నా కార్నూ నా పరిపతి వీవీ నమ్మ రక్షింకరవు... ఇంత పెద్ద కనవతి గుండెకాయని రక్షించే సాధనాదేవో తెలుసా? ఇదుగో-ఇంత చిన్న మూతలు....."

పెరివంగా నవ్వేను. అంతకన్న ఏం చెయ్యగలను?

“ఈ బతుకంటే అనుందరావ్!” అన్నాడు భవవతి—“ఇంకా బావుపడు-వడనే వడదు—”

“దాక్కర్న మీకు చెప్పే పుంటాకు-మీరు బాగా రెస్ లీకు కోవాలి అరవరంగా ఎక్కుయిట్ కాకూడదు—” అన్నాన్నేను, సాను భూరిలో జాలని కూడా రంగిరించి.

భవవతులచేం కష్టం కుంటూ.

ఎంతచెయ్యి కంతగాలి!

“అరవరంగా ఎక్కుయిట్ అవుతున్నానని నిండుకుకుకోవాలి? అరవరంగానే ఎక్కుయిట్ అవుతున్నానా!...”

“లడేవిలి?...”

“అవును-అనుందరావ్! లనుగురించడానికి లన్న పుండి కూడా ఎంత అకాంతిలో అనుకున్నాన్నాన్నా!...”

“లంటే-మీ స్వేచ్ఛాయలా...లంటే-అంటే ”

“చెప్పడానికి నాకులని మొహమాటం లడగడాని నీకెందుకూ? చెప్పాను-నువ్వు లానిదా రాయినోయినా నీ నీలంలా చెప్పాను—”

ఎదురు చూచిని ములుపు.

భవవతి చీవితం వెనుక ఏమీ అగాధాలున్నాయో!?

అక్కడ కూడున్నాను.

లెక్కవరో ముడుటిమిథి చెమటలు వోల్తుంటు లదా కభవం పుకాప్రారంభించేడు భవవతి —

— ఎవరికి తెలిదు నా అకాంతికి కారణం. ఎవరికి తెలిదు నా నిజస్వరూపం. పెద్దమనిషిని. కాదన్నా, కాని నీతి పెక్కమనిషి లోనూ ఏదో వాక చిన్నబుద్ధి పుంటుంటుందిమీకుంటున్నాను, చెప్పాను, చెప్పాను.

నా కుటుంబం గురించి ఏమీ చెప్పలేదు కమా నీరు? ... ఫెక్టరీ పెట్టెందుకు నాలుగేండ్లక్రితం పెళ్ళిచేసుకున్నాన్నా, ఇద్దరినీ పెళ్ళి. చాలా ఇష్టంలేదు, అనిపిస్తూ ఇష్టంలేదు. లమునా మా యిద్దరికీ పెళ్ళయింది. ఎలా అయిందని అడక్కు. ఎవరినీ తుట్టెలున్నా భూమిమీద ఎన్నో దురిగిపోతున్నాయి. లలాగే ఇదీనీ. ఇష్టంలేనిదొం పంగలికూడా వాదిలయ్య. ఇంకోఒంది. ఎలాగో-ఒకటి జరుగుతుంది, దానివల్ల మరోటి. నీటివల్ల తక్కుని సరిగా వెలోకటి దురిగిపోతుంది. చివరికిదూప్త చిరులం వెలకు ప లలా కనిపిస్తుంది. వెలకుపలే ఎందుక్కావాలి? చీవితం వాక ఫ్యాక్టరీ ఎందుక్కాకూడమా? పరే - ఉపమానం ఏదైతేవేంటే!...

అ పెళ్ళిక్కడ కాకపోలే నేను ఫ్యాక్టరీ పెట్టెవాణ్ణికాదు, లలాలు లేనేవాణ్ణికాదు, లక్షలు గడించేవాణ్ణికాదు. నాకు సంఘంలో నతిస్థి ఇంతగా పెరిగింది కాదు. అ పెట్టె దురిగుండకపోలే కళా నా కొడుకయ్యరాడుకాదు!

అప్పుడు, నీచూపువల్లే తెలుస్తోందివాడు, వోల్క్ కోడులేనా లని అడుగుతావు కమా? అప్పుడు. వోల్క్ కొడులే. వోల్క్ లే పడుకు. వాళ్ళమ్మంటే నాకు ఎప్పుడూ ఇష్టం లేదు. అఖిలాదేవి - అమె పేరు. పూర్వం - అదదాలు చెబుతున్నా. అందం, గుణం, కమపు-సంస్కారం భవం-అవిడకటి అక్కనుకాపు. కాని అవిడంటే నాకిష్టంలేదు. ఎందుకో ఎప్పుడూ అర్థంకాదు ఇష్టం తెచ్చుకుండా మన్నా చిరువడలేదు. నాకావిడంటే ఇష్టంలేదు నరే - అనిపికి చివరికి అఖిమానం పుండొచ్చుగా! - పూర్వం - అదీలేదు. ఇద్దరం ఇద్దరమే! నమాంతరాలు అనంతంలో కలుస్తాయని గడితంతో సిద్ధాంతం. నేనూ అఖిలామాత్రం అనంతంలోకూడా లంపం!.....

కళా వుట్టేడు, నాకు అఖిలనూ నమ్మ కలవలేదు. కాని ఎప్పటికప్పుడు - మరి దూరమై పొందుదామాత్రం పుండేదు. కళా పూర్తిచేరు చంద్రకళాదే. నాకు నా కొడుకుకాదు. నా ప్రాణం. లనినాకు విడకులివ్వేయ్యాలని లక్షసార్లుచుకున్నాను, కాని ఇవ్వలేదు. ఎందుకు? లేవలం కళావల్ల. ఒకటి తల్లిలంటే ఇష్టం. తండ్రింటే ఇష్టం లేమా? ఎందుకులేదు? నేనన్నా ఇష్టమే వాడికి! అనింటే నేనుంటే అకాంతం, కాని కళాదే, అ అవల్గ్నీ ప్రార్థనా ఎప్పుడూ ఒడులుపెట్టేది కాదు.

దేవులతోపుట్టిన కళా ప్రేమించడం మొదలు పెట్టేడు - తల్లిని, అంధుని!

వాడివల్ల నా జీవితానికి వాక లకమైన తగ్గి లభించింది.

కాని, చెప్పేనుకదూ? పెద్ద మనిషిన్నాన నారో చిన్నబుద్ధి మొగ్గులు వెయ్యడం ప్రారంభించింది.

లల్లిని తండ్రిని మా తమే ప్రేమించలేదు కళా. ప్రకండా వ్యంతటిని ప్రేమించేడు. ఒకరో ఇద్దరో ప్రేమించడం ప్రేమించుం కాదనీ, ప్రేమికుడికి అవధులులేవని అప్పుడు నాకు తెలిదు. దేవులతో దూరమై పెచ్చించడం తెలుసుకున్న నాకు ప్రేమంటే ఎట్లాంటిదో తెలసే అవకాశం ఎక్కడ?

అప్పుడు, కళా ప్రేమించేవారు. ఫ్యాక్టరీ నేను ప్రేమిస్తే, ఫ్యాక్టరీ వరక్కని తాను ప్రేమించేవారు. దబ్బులు ఇన్స్పెక్టోలో పెట్టి చేసు ప్రేమిస్తే వోకెట్ మనిగా నే నిచ్చిన వందలూ వేలూ అడిగిన వాడికల్లా రేవనకుండా ఇచ్చి “నా దగ్గర ఉబ్బంది కాదట్టి

స్మృత్యాను - అవసరానికి వినియోగ పడదనికేగా జబ్బు -" అని,
ప్రాణంలేని కరెన్సీ నోట్లని ఆ రకంగా ప్రేమించేవాడు కళా, చిన్న
బల్లెల్ని ప్రేమించేవాడు, స్నేహితుల్ని ప్రేమించేవాడు, జీవితంలో
వెబ్బతిన్నవాళ్ళని ప్రేమించేవాడు, దౌర్భాగ్యుల్ని, దీనుల్ని, హీనుల్ని
అందిరీ ప్రేమించేవాడు!

"ఇంతకీ కళాధర్ - అదే చంద్రకళాధర్ లో మీకు పేచీ ఎందు
కొచ్చినట్టు? -"

'నాకా? పేచీయా?' అగి నవ్వేడు ధనవతి.

"ఏమో! కళాతో నాకు పేచీ వచ్చిందో - కళాకి నాతో పేచీ
వచ్చిందో నా కిప్పటికీ సరీగ్గా పూర్తిగా అర్థం కావడంలేదు"

"ఎవరిలో - ఎవరికి అయినా.. పేచీ మాట అబద్ధం కాదు
కదా?"

"కాదు."

"అయితే అవేందుకొచ్చినట్టు?"

ధనవతి నావేపు చూసేడు, లోతుగా, వెదుకుతున్నట్టుగా.
చూసి నవ్వేడు మళ్ళీ యలా చెప్పేడు -

కారణాలు కావాలి నీకు. ఏది జరిగినా అలా ఎందుకు జరి
గిందో కారణం చెప్పాలి. జరిగిందానికి కారణం, జరగని దానికి కారణం,
పేచీ వచ్చినా కారణమే! పేచీ రాకపోయినా కారణమే! అయిన దానికి
కానిదానికి ప్రతి చిన్న విషయానికీ కూడా కారణం చెప్పమంటావు
మళ్ళీ. మవ్వేవాడు; ప్రపంచమే అంత. కొన్నిటికి కారణాలండవు.
ఉన్నా చెబుసే కారణాలు కావు, చెరిసినా చెప్పేవికావు, చెప్పినా నమ్మేవి
కావు.....

దగ్గుతో ఆయానగడుచూ వగేడు ధనవతి. మంచినీళ్ళు
అందించేను. గిటగటా తాగేసేడు.

"ఫ్లెక్సీ!"

(ఇ. కాపు ది)

రాత్రులు

శ్రీ దిలావర్.

చుక్కల పూల కుక్కలు మోసుకొమ్మెత్తు
వాబ్బుల రెక్కలు
సుకారంగా లాకే వెన్నెల కెరటాలతో—
కొమ్మల చంక దిగి
పూరెమ్మల గుండెల్లోకి దూరి
గుస గుసలాడే పిల్లలెక్కలలో—
లోకాలను మత్తులోకి జోకొడుతూ
కొండల కోసల గుండెల్లో పుండినూ—
విశ్వం కదిలే
మృదుల సంగీతం తో—
చీటి చీరలు విప్పి
అమవసగట్టు మీద వేసి

హిమజలపాతంలో
వగ్గుంగా జలకాలాడే
ఆమని లేమలతో—
మనంపన్నమైన యీ నిశీధులు
ఏ రసవల్ కావ్యాలను తమలో దాచుకున్నా,
ఏ రమ్యమైన కథలను సొంతం చేసుకున్నా,
అతిలోక సౌందర్య విధులు...?
అందుకే—
ప్రతిరేమ ముందూ గుండెలు చాపుతున్నాను
ఓ గుప్పేడు మధుర కవితలు దానం చెయ్యండని!
ప్రతిరాత్రికీ రికవేతాలు చూపుతున్నాను
ఓ పిడికెడు కలలు ప్రదానం చెయ్యండని

కట్నాలు తీసుకోవచ్చు!

నేను కట్నం తీసుకునే పెళ్లి చేసుకున్నాను !

ఆడపిల్లల తండ్రుల్ని అప్టకష్టాలుపెట్టి యిన్నాళ్లా వేధించుకు తిన్న మామూలు కట్నంకాదు. అంటే, గుట్టు చప్పుడు కాకుండా గుంజుకునే “వరకట్నం” కాదు. నేను తీసుకున్న కట్నం నీతికి నిజాయితీకి మారుపేరు. వర్ణాంతర వివాహానికి మద్దతుగా ప్రభుత్వం మా దంపతులకిచ్చిన ప్రోత్సాహక బహుమతి.

వరకట్నం ఆశించే దురాశాపరుల్ని శిక్షించే ప్రభుత్వం మమ్మల్ని మనసారా ఆశీర్వాదించింది.

వెయ్యి రూపాయల ఆర్థిక సహాయం అందించింది.

ఇది ప్రధాని శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ 20 సూత్రాల్లో చెప్పక చెప్పిన అంతర్గత నైతిక సూత్రం.

ఈ కట్నం మీరూ పొందండి.

వరకట్న పిశాచాన్ని సమాజానికి దూరంగా పారద్రోలండి !

సమాచార, పౌరసంబంధ శాఖ, హైదరాబాదు.

5/76 తెలుగు

ఉరి హా విహంగం

శ్రీ ఎస్. శ్రీవర్ధన

క్రాంతిక జగత్తులో నివసిస్తున్న వాణ్ణి
కలల పూదోటల్లో విహరిస్తూన్నవాణ్ణి

కష్టానూ, కన్నీళ్లనూ లోలోపల దాచుకుని
కాంక్షల స్వర్గద్వారాల కేసి ఎగిసిపోతూన్నవాణ్ణి

అకాశం అవలి తీర మీద
అనందం క్రొత్త నక్షత్రంలా మెరిసిపోతూన్నవాణ్ణి

అన్నా!
ఎన్ను కదిలించకు

కన్నీళ్లనూ, కష్టానూ చూపించకు
వెన్నెల వెలుతురుల్లో అడుకుంటూన్నప్పుడే

కెలిసిపోయిన అమావాస్య పల్లదనాన్ని
ఛాపించకు

ఏవ్వడో నా కనిత్యంలో
కప్పురపు సువాసనలు గుప్పమంటాయని

ఎవ్వడో నా కనిత్యంలో
ఏదురంగుల పూలు రెక్కలు విప్పకుంటాయని

ఎన్నెన్ని కలలు, నా చుట్టూ
ఎన్ని కాంక్షల వలలు

... ..
మన్నించు నేస్తం నేను

కన్నీరు గురించి వ్రాయలేను
మానవత్వం మరుగుపడిపోయిన

మనస్సుల గురించి పాడలేను
ఈ ప్రకాంత కాసాకంలాంటి హృదయాన్ని కలచకు

నన్ను మళ్ళి మళ్ళి పిలవకు
నన్ను పుమత్తతలోకి, అనందం

మమస్తిలోకి జారిపోనీ
అప్పుడు వ్యధా మరుత్తు నాకేసి ప్రసరించదు

అశ్రుకణ సరిత్తు నా గుండెల మీంచి ప్రవహించదు
నా పాట దెబ్బతాల కవతల ఉదాత్తంగా వివిస్మయించి

నా కనిత నవ కనితోద్యానాన నూత
వానంద సునూలు వికసిస్తుంది.

పురాతన జైన అవశేషములు- ఆంధ్రకోస్తా ప్రాంతమునకు జైనవలసలు

డా. టి. వి. జి. శాస్త్రి

హిందూదేశమున అనంతరమును న జైన సామ్రాజ్యము కర్ణాటకా ప్రాంతమునకు వచ్చింది. ఇది ముఖ్యముగా పురాతన దేశాలయములు, శిథిల పరిమళములు, పూర్వకాలపు నదీయలు, పూర్వము, రాతిశాసనము మొదలగువాని రూపములోనుండును. బోద్ధావశేషములకు నిలయు పైస అమరావతి, నాగార్జునకొండ మొదలగు ప్రదేశములు, ఎట్లు కొన్ని వందల సంవత్సరములకు ఒక ప్రదేశ 'హిందూ'లైపోయిరి. హిందూదేశం, లక్కో కొన్ని జైనవిగ్రహ స్థలములు, ఒక సాంస్కృతిక స్థాయిని సూచించి, కాలగర్భమున కలసిపోయింది. దీనికి ముఖ్యకారణము, ప్రభువులు, ప్రజల అవరణ అర్హులైన లని కొంతవరకు చెప్పుకోవచ్చును. ఒక దేశ చరిత్రలో ఒక మతమును చెందిన సంస్కృతి కొన్నివందల సంవత్సరములు పటిష్ఠముగా ముద్దనగా అ, మతోద్ధారకులదీక్ష, పండితులను పామరులను ఉత్తేజింపజేయగలిగిన ప్రబోధములు, కొంతవరకు కారణమని కూడ చెప్పుచున్నాము. ఇందువలన మతప్రచారములో, ప్రబోధకుల అశక్తి ప్రతిభాశక్తి దీనితో అపరిచయము.

ప్రప్రథమముగా హిందూదేశ చరిత్రలో జనరంజనమున ప్రబోధములు సలిపి జైనమతమునందు భాగ్యులగిడించిన ధర్మప్రసక్త లలో మొదటివాడు పార్శ్వనాథుడు, రెండవవాడు మహావీరుడు. పార్శ్వనాథుడు చరిత్ర కందని కాలమువాడగుటచే, వాని ప్రబోధము లను గూర్చి మనకు ఏమైనా తెలియవు. రెండవవాడు మహావీరుడు, బుద్ధుని సమకాలికుడు. వీరిద్దరు మూలన రూపములలో అవతరించి ప్రబోధములు సలిపి చరితార్థులైరి.

జైన గ్రంథములలో వీరిద్దరును శీర్షికలకులను పేరుతో వ్యవహరింపజేయుచున్నారు. బోద్ధులవలె నిర్వాణమునగా వీరు జన్మ రాహిత్య సిద్ధాంతమునందు సమ్మతమున్నవారు కారు. అనంతరముల నుండియు వచ్చుచున్న ప్రాపంచిక బంధము లన్నిటిని ములించుకొని ఉత్తీర్ణులై తమ తమ అత్యుత్తమ అనురక్త్యమును సంపాదించుకున్న (దివ్యస్వరూపులు)¹ ఇట్టివారు మొత్తము ఇరువది నలుపురు కలరు.

వీరిలో ఇరువది మూడవవాడు 'పార్శ్వనాథుడు' అఖిరివాడు 'మహా వీరుడు.'

మహావీరుడు 'లిక్వచీ' పంచమునకు చెందిన దక్షిణియవాణ్. ఇతడు బుద్ధుని సమకాలికుడగుటచే² స్వాలముగా ప్రస్తుతు పూర్వము రెవ శతాబ్దమువాడని తెలిసికొనవచ్చును. ఇక 'పార్శ్వ నాథుని' కాలమును గురించి తెలిసికొనుట గూడ ఎంతో లభనరము. కాని ఇది నిర్ణయించుట చాల కష్టము. ఏలననగా, వీని కాలమునాటి అవశేషములుగాని, సాహిత్యముగాని, చరిత్రగాని, తెలిసికొనుటకు ఆధారములేమియునులేవు. కాని అనుభవముగా పచ్చినగాధలు, తరువాత ప్రాయబడిన చైన గ్రంథములనుండి, కొంత కాలనిర్ణయము చేయు టకు పిలిగెనున్నది.

చైన గ్రంథములలో, ఇప్పుడు మనకు తెలిసినవానిలో అతి ప్రాచీన మైనది 'బృహత్సర్గార్థాశ్రమము'. ఇది 'దిగంజర' జైనులను ప్రమాణ గ్రంథము. దీనిలో మధుర (అగ్రా నగరములో) లోని పంచస్తూప నిరాయమును గురించి కొంత సాహిత్యము సేరించవచ్చును. ఇట 'కంకాలి తిల' 'అను ప్రదేశమువండున్న స్తూపము దేవనిర్మిత మని సూచించబడియున్నది. దీనిని పురస్కరించునని లడట తస్యిం పగా, చైన బౌద్ధు పితమొకటి వెలువడినది. దానిపై ఒక శాసనము గలదు. దీనిలో కూడ 'బోద్ధస్తూపము' దేవనిర్మితమని ఉడహరింపబడి యున్నది.³ ఈ శాసనములోని కీపి రెండవ శతాబ్దమునకు చెంది నదై యున్నది.

కాగా ఈ జైనస్తూప ప్రస్తావన ఇతర జైన గ్రంథములలో కూడ గలదు. వీనిలో ముఖ్యమైనవి హరిశ్చంద్రనాం యనువానిచే ప్రాయబడిన 'అవస్థానిరుక్తి' ఇతర గ్రంథములు, యుక్తి లభనంపు హరివంశము, అయితే 'దివ్యచరిత్ర' యని వానిచే క్రీ శ. 14వ శతాబ్ద మున ఒక గ్రంథము ప్రాయబడినది. దీనిలో కంకాలి తిలస్తూపము ఇటుకలతో నిర్మించబడినదనినీ, ఇది 'మహాపార్శ్వనాథుని' స్మారకమున మనియును వ్రాసెను. ఇంతియేకాక, ఈ నిర్మాణము మహావీరుని నిర్వాణమునకు 250 సంవత్సరములకుముందు జరిగెననికూడ వ్రాసి

యుక్తది ¹ దీనినిబట్టి మహావీరుడు క్రీ. పూ. 6వ శతాబ్దమునకు చెందినవాడైనచో, అంతకు 3 శతాబ్దముల ముందుగా క్రీస్తుకు పూర్వము 9వ శతాబ్దము పార్శ్వనాథుని కాలమని తేలుచున్నది. ఇందువలన కంకాభితిని స్మరణము, దానిలోనున్న అవశేషములు, ప్రత్యేకము జైన సంస్కృతిని నిర్దేశించునన్న విషయము గట్టిగా చెప్పు వచ్చును.

ఇక వీరిద్దరకు ముందు ఆవతరించిన తీర్థంకరులను గురించి తెలిసికొనుట కొంత అపార్యము, ఏలననగా పార్శ్వనాథునకు విమబది వాలుగువేల సంవత్సరములకుముందు (84000) వేమనాథుని కాలము. వీరందరుకు ప్రభముజైన అజీవధుడు కొన్ని యుగలకు, ముందువాడు. దీనినిబట్టి వీరందరును చరిత్రకు అందని దేవపురుషులుగానే భావించాలి.

ఇది యిట్లుండగా క్రీ. పూ. 6వ శతాబ్దమునకు చెందిన 'మహావీరుని' గురించి జైనగ్రంథములలో కొన్ని గాథలు కలవు. ఈ గాథలకు ప్రమాణములు, అవశ్యకమార్గి ¹ విషితమార్గి, ² పును దేవహింద ³ మొదలగునవి. వీనియన్నిటిలో 'జీవంతస్వామి' ప్రస్తావన యున్నది. మహావీరుడు తన జీవితకాలములోనే పూజించి ఆరాధింపబడినాడట. ఇందువలననే వీనికి 'జీవంతస్వామి' అని పేరు వచ్చెనట. దీనికి తార్కాణముగా మానవాకృతిలోను, మానవ పరిమాణములోను, గంధపు చెక్కలలో తయారు కాబడిన ఈతని విగ్రహమును గురించి ఒకగాథకలదు. ఉజ్జయిని దేవపురాణగు ప్రద్యోతుడు, ఈ విగ్రహమును అవహరించి, విదిశాపట్టణమున, వెలకొల్లి పూజించెను. ¹⁰ గుజరాత్ రాష్ట్రమున బరోడాకు పశ్చిమమున 'అకోటా' అను గ్రామమునందు త్రవ్యకములలో జీవంతస్వామి విగ్రహములు కొన్ని బయటబడెను. ఇవి యు. పి. పి. 'జైన కళాధ్యయనము' (Studies in Jaina Art) అను గ్రంథమున ప్రచురించిరి. వీనిలో బాటు దొరికిన అవశేషములలో నక్కటి సరస్వతి విగ్రహము కూడ కలదు. ఇవి యుర్షియు క్రీ. శ. 5-6 శతాబ్దముల నాటివని నిర్ధారణ చేయబడెను. ¹¹

జైన ధర్మమునకు సంబంధించిన అతి ప్రాచీనమైన కట్టడములు, దీహార్లోని బరాబర, నాగార్జుని కొండలలోని గుహలు. ఇవి ఇప్పటికిని చూడవచ్చును. ఇవి మౌర్యుల కాలమునాటివి (క్రీ.పూ. 3వ శతాబ్దము). ఇవి జైన అజీవకులకు వెలకొల్పబడెను. ఈ అజీవక సంస్కృతు మూలపురుషుడు మంథలి పుత్రగోత్రం. ఇతడు మహావీరుని శిష్యుడు. ¹² అశోకుని, తదుపాత మౌర్యరాజులు, పంప్రతి దశరథుడు ఈ 'అజీవక' సంస్కృతయందభిమానముకలవారు. వీరి పేర్లుపైన చెప్పిన గుహలలో చెక్కియండబడుటచేత, గుహలు నౌర్యుల కాలమునకు చెందినవని చెప్పుకొనుటలో అశ్చేషణలేదు:

పోగా ఇతరజైన అవశేషములలో లోహనిష్కారలో దొరికిన విగ్రహము ఒకటి గలదు. ఇది 'నగ్నముగా' మానవాకృతిలోనున్న మొండెము. త్రవ్యకములలో దీనిని క్రీ. పూ. 3వ శతాబ్దమునకు చెందినవని నిర్ధారణ చేసిరి. ¹³

మత సంబంధమైన ప్రకరణములలో అతి పవిత్రమైనది జైత్రము. జైన స్మారకగ్రంథములలో ఈ జైత్ర పూజను గురించి కొంత ప్రస్తావన యున్నది. వీనిని ఊరికి వెలుపల వెలకొల్పెడివారట. ఆచరంగ స్మారకములో ఇంద్రుడు, రుద్రుడు, వ్యంధుడు, ముకుందకు, యక్షకు, నాగులు మొదలగు వానిలో బాటు ఈ జైత్రములుకూడ పూజింపబడెను, అని ప్రాసీయున్నది. ¹⁴ బౌద్ధ జైత్రములు, జైత్ర వృక్షములవలె, ఇవియును, మహావీరుని పరి నిర్వాణమును నిర్దేశించును. ¹⁵

క్రీ. శ. 1, 2 శతాబ్దములలో ముఖ్యముగా కుషాన్రాజుల కాలములో జైనమతం కొంతవరకు వృద్ధి పొందెను. ఈ కాలమునందు స్తూపములు జైత్రములేగాక, ధర్మచక్రములు, 'అ యాగపట్టము'లు (జైన పవిత్ర చిహ్నములు చెక్కిన రాతిబిళ్లలు) ధ్వజములు, స్తంభములు, శ్రీవత్స, పద్మము, మినయుగళము, మొదలగునవియు తీర్థంకరులలో బాటు, పూజించబడెడివి. మధురలోని త్రవ్యకములలో ఒక 'అ యాగపట్ట' ము లభించెను. దాని క్రిందనున్న శాసనములో నమో అర్హతో మహావీరస మధురకన... ¹⁶ అని ప్రాసీయున్నది.

మరికొన్ని అ యాగ పట్టములలో స్తూపపవిత్రమునుగీర్చి, దాని ఇరుప్రక్కలను భక్తులు ప్రణమిల్లుచునట్లు గలవు. లక్ష్మీ సంగ్రహాలయమునందు భద్రవరదిన రాతి బిళ్లలో ఋషభ నాథుని విదులు, నిరంజన వృత్తము జేయుచున్న చక్కని దృశ్యము గలదు ¹⁷

కోస్తా ఆంధ్ర ప్రాంతములలో కొంతమంది జైన ప్రచారకులు వలసవచ్చి మత ప్రబోధము చేసిరి అని చెప్పబడు కొన్ని ఆధారములు గలవు. ఈ కోస్తా ప్రాంతమునకు ఒరిస్సా రాష్ట్రము దాటిరావలెను. ఇందువలన ఒరిస్సా ప్రాంతములయందున్న జైనావశేషములను తెలిపి కొనుట ముందు అవసరము. వీనిలో అతి ప్రాచీనమైనవి ఖండగిరి - ఉడయగిరి కొండలు. వీనిలో హాథిగుంసా అను గుహలో ఒక శాసనము గలదు. ఈ శాసనము అష్టతులకు, పేద్దులకు ప్రణయ్యాంజలితో మొదలిడును గావున, ఇది జైన సంప్రదాయమునకు చెందినవని చెప్పుకొనవచ్చును. ఇది చేడి రాజగు భారవేలునిచే వేయించబడిన శాసనము. మగధరాజగు నందుడు ఈ ప్రాంతమును జయించి జైన విగ్రహము నొకదానిని అవహరించుటచే, భారవేలుడు, తిరిగి మగధపై దండయాత్ర సాగించి, విగ్రహమును తిరిగి తీసికొనివచ్చుట వాని దిగ్విజయ ప్రస్తావన శాసనమునందగుననించును.

పైన ఉదహరించిన జైన విగ్రహము పార్శ్వనాథునిదేవని పూజించవచ్చును. వీలనన శ్వేతాంబర దిగంబర జైన సామ్రాజ్యముల విజయములను, ఈ ప్రదేశమునందు పార్శ్వనాథుని పూజలు జరుగుచుండెడివని తెలియుచున్నది. దీనినిబట్టి మహావీరుని కాలమునకు ముందుగానే, ఈ ప్రదేశమునందు జైనమత స్థాపన అయినట్లు, మరియు ప్రచారములు జరిగినట్లు తెలియుచున్నది. కోస్తా అంధ్రప్రాంతమునందుకూడ పార్శ్వనాథుని పూజలు, మరియు ప్రచారము మౌర్యుల కాలమునుండి జరుగుచుండెడివని చెప్పుకొనుటలో అశ్చర్యకరము.

కాని పురావస్తు శాస్త్రవేత్తలకా, అంధ్రప్రదేశమున ఎక్కువ జైన అవశేషములు ఎందుకు కనిపించవు అను దివ్యము చెబుచున్నది. విజయనగర సామ్రాజ్య ధ్వంసమును ఉండితీరవలెను. ఇది కొంత విమర్శన ధ్వంస ఆలోచించి చూచిన, ఈ మధ్య జరుగబడిన అశాశ్వముల కొంత ఈ కడపకు పరిష్కారము చేయుటకు ఉపయోగపడును.

భాగ్యలక్ష్మి కౌస్తూభప్రాంతమునయు, ఎక్కువ కొండలుగాకక, బట్టపర్చుగనుండి, క్రింద కనిపించు పెద్దటి బయళ్ళ అందమును తిలకింపటకు చక్కగనుండును. క్రింద ప్రవహించు నదులు, కొండలపైన వనములు విస్తరమగుటకు వీలు కలుగ జేసినవి. ఇందువలన విమర్శన ధ్వంస ఈ కొండలలో కనుపించు అవశేషములను చూచినచో, జైన సంస్కృతి చాయలు కొన్ని కనిపించుచున్నవి. వానిపై ఇప్పుడు పైకి కనిపించు బొద్దానశేషము లన్నియు, శ్రీ. పూ. రెండవ శతాబ్దమునాటిని కావలయు శ్రీ. ౪. 6వ లేక 7వ శతాబ్దము తరువాత పట్టినవని వానిలోనున్న వాస్తు శిల్పకళ మొదలగువాటివలన తెలియుచున్నది.¹⁸ కాగా అతెగ్గండ్రో ఈ ప్రాంతములందు గావించిన అవశేషములలో దొరికిన ఆయాగ పట్టములు' స్వస్తికలు, మట్టి ముద్రలు, గొడుగు దిళ్ళలు మొదలగునవి.¹⁹ ఇవియున్నయు మధురలో దొరికిన పూర్వజైన అవశేషములను జోలెయున్నవి.²⁰ వీటితోడట ఈమధ్య గుంటుపల్లిలో బయలుబడ్డ మహామేళువాహుని (ఖారవేల) కానము జైన పంచవాయములను భవవరచుచున్నది.²¹

ఇన గుంటుపల్లిలోని గుహలకు, బీహారులోని 'అడవి' లకు నిర్దేశించబడిన గుహలకు,²² వాస్తు విషయములలో విచిత్రము లేదా కనిపించదు. గుండ్రముగానున్న చైత్యగృహము, పుత్రాకారములో గొడుగువలె కనిపించు వితానము, మొదలగునవి బీహారు కొండలలో తప్ప, అంధ్రప్రాంతములలో మరెచ్చటను కనుపించదు కాగా, గుంటుపల్లి కొండపైనున్న శిలాస్తూపములు, బొడ్డన కొండలోని పంచాంగ శిలాస్తూపములు,²³ ఒకే రకముగ కనిపించును.

ఇవిగత, రామతీర్థం. కాలిహండం మొదలగుచోట, రాశిలో మల్లబడిన చిన్న చిన్న దర్శనీక మూలములు కొన్ని అవశేషములలో బయలుబడినవి.²⁴ టెంకొలిపి, 'కంకాళిలి', అవశేషములలో బయలుబడ్డ రాతి ఫలకముల బొమ్మలలో కనుపించును. ఇవియును, ఆయాగపటములు, స్వస్తిక మొదలగు జైన పూజార్థములైన పవిత్ర చిహ్నములు.

ఇది ఒరిస్సా-కోస్తా అంధ్ర ప్రాంతములలోని అవశేషములు, కస్తూరనదీతీర ప్రాంత అవశేషములు, రెండు భిన్న సంప్రదాయములను చూపించుచున్నవి. కాని ఈ రెండు మౌర్యుల కాలమునాటివే. కాలిహండం కొండపై అశోకుని పేరు కనిపించిన లిఖిత మొకటి దొరికినది.²⁵ అరులావతిలోని అవశేషములలోని ఎస్.టి.పి.మృగాయ పాతలు, కస్తూరనదీప్రాంతమున మౌర్యులకాలమును సూచించుచున్నవి.²⁶ వీరి కాలమున అయోధ్యలోని ఇక్ష్వాకుల వంశపు రాజులు కొంతమంది కోస్తా ప్రాంతములలోని జైన సంప్రదాయమునకు మరీకొందరు వివిధ వర్తకములనుదాటి, వర్తకగోదావరీ ప్రాంతము మీదుగా, దక్కన్ పీఠభూమినిచేరి, కస్తూరనదీ ప్రాంతమునకు వలన వచ్చిన ఇక్ష్వాకులు, బౌద్ధ సంప్రదాయమునకు కాలకుత్సించి పూజించవచ్చును.

కోస్తా అంధ్ర ప్రాంతములకు వాయవ్యముగానున్న బిలాస్ పూర్ చట్టిన్ మెడ్ ప్రాంతము ఒకప్పుడు 'మహా కోసం' అని పిలువబడుచూ యుండెడిది. ఇది మౌర్యుల కాలములో నాగజాతివారి స్థావరమైయుండెను. వీరిచట రాజ్యమేలినట్లు చారి తనముగా, పురావస్తు శాస్త్రవేత్తల ధృవీకరించవచ్చును.²⁷ వీరికి దేవలయు సర్పము పై వస్తుకము తప్ప మరెవరమును దగ్గరకు రానిచ్చెడివారు కాదు. అయినప్పటికీ మహావీరుని ప్రబోధములకు ముగ్ధులై జైన మతమును అవలంబించిరి. తిరిగి జైన ప్రబోధములు, నాగపూజలను అదరించి యుండుటచే, వాగవంశజులలో జైనధర్మమునందు గురి కురియుండవచ్చును. ఒరిస్సా అంధ్ర, మైసూర్ ప్రాంతములలో ఇప్పటికీ కనుపించు నాగు ప్రతిష్ఠలు, పూజలు మౌర్యకాలమునాటి జైన ప్రబోధములు, ప్రజలలో కల్పించిన వమ్మకమై యుండవచ్చును.

ఇక జైనమతం కోస్తా అంధ్ర ప్రాంతమునందు ప్రవేశపెట్టిన తర్వాత ఇక్ష్వాకు లెవరు అప్పు చెల్లిన శ్రీ. ౪. 12 వ శతాబ్దమునకు చెందిన, ధర్మామృతమును, దిగంబరతాత ప్రమాణ గ్రంథములలో ఈ గాథయున్నది.²⁸

అంగదేశంలో యశోధరుడును ఇక్ష్వాకు రాజుండేవాడు అందు జైనమతాభిమాని. పరిగనుండలమందున్న ప్రకృతిశోభకు ముగ్ధుడై, ప్రతీపాల పురిమమచోట స్థావరమేర్పరచుకొని, రాజ్యమును అన

ముగ్గురు కొడుకులైన, అనంత వీర్యుడు, శ్రీధరుడు, పియబుడు, అరురానికి వదిలి తపస్సు జేసుకొనుచుండును. అరువాత వాని కొడుకులుకూడ ఈ ప్రదేశమునుబాటి ముగ్గులై జీవముక్తికి, తండ్రివలె తపస్సుచేయుటకు నిశ్చయించుకొనిరి. కానిమంత్రి రాజ్యభక్తి ముగునని, అతోచించి, పెద్దవానిని విరిగి లంగదేమునకు తీసుకొని వెంటకు ప్రయత్నముచేసెను. కాని ధైర్యధర్మవరాయణుడై తపస్సుతో నిమగ్నుడై యుండెను. లాభములేక రెండవ వాని నడుగగా, ప్రతిపాలపురము (భట్టి పోలు) ననేయుండి రాజ్యముచేసెదని మంత్రికి మాట ఇచ్చెను.²⁹

ఈ ఆంధ్రదేశమునకు, అనగా ఆంధ్ర అను పదమునకు, జైనులకు కొంత సంబంధం లివిస్తుంది. ఆంధ్ర, అంధ అను ప్రాకృత పదమునుండి వచ్చినదని చెప్పుచున్నచో, ఆంధ్రులు గుడ్డివారా అన్న ప్రభుకు, ధర్మావ్యులందు ఒక జైనుగా కలదు.³⁰

ప్రతిపాలపురమునందు 'భనదుడు', శైవ్యకురాజు పరిపాలిస్తూవుండేవాడు. అతడు సంఘసిరియనువాని చుమార్తెయైన 'కమలసిరిని' పెండ్లాడెను. సంఘసిరి అపారమైన బొడ్డు ధర్మాభిమాని. భనదుడు జైనుడుగుటచే తన భార్య, మామగారి అధిప్తాయములు కొంత కలుగ్గా వుండేవి. అయితే తన భార్యయైన కమలసిరిని ఒప్పించి, జైనులతో ఒప్పించాడు. కాని మామగారిని మటుకు ఒప్పించలేక పొయ్యాడు. ఒక సందర్భంలో జైన 'చరణరాసులు' వచ్చి తన కొలుపునటమునందుండగా, బొడ్డుల ప్రస్తావనవచ్చి, తన మామగారి అధిప్తాయమును వారికి చెప్పెను. దానికి వారు తమ ప్రతిభాశక్తిచే, జైన ధర్మముపైన సంఘసిరికి నమ్మకము గలిగించి, జైన ధర్మమున అవలంబించునట్లు వాగ్దానము తీసుకొని వెడలిపోయిరి. కాని అతడు, కొన్ని రోజులైనతర్వాత, తన అధిప్తాయమును తిరిగి మార్చుకొని, బొడ్డుడయ్యెను. దీనికి చరణరాసులు రోపించి, సంఘసిరిని, బొడ్డుచుతాభిమానులను, ఏడువంశముల వరకు ఆంధ్రులగుటకుని శపించి వెళ్ళిపోయెను. వేరే ప్రప్రభుముగ భాస్కరటకమునందు లంధరులని వ్యవహరింపబడెడువారు.

దీనినిబట్టి జైనులకు, బొడ్డులను బద్ధ జైనులునుండివని లేలిపోవుచున్నది. కాగా అమరావతిలో మొట్టమొదట అంధక³¹ బొడ్డులు, పూర్వ శైలులు అనర శైలులు, మహాశిశులు, మొదలగు పెద్దలో చాళోప చాళుకుగ విడిపోయిరి. తరువాత భట్టిప్రాలు ప్రాంతము (ప్రతిపాలపురము) మొదట జైనుల ముఖ్య స్థావరమై, అరువాత బొడ్డుల ప్రాబల్యము ఎక్కువగుటవలన బొడ్డుస్థావరముగ మారి యుండవచ్చునని లేలుచున్నది.

మహావీరుడు (క్రీ. పూ. 6 వ శతాబ్దమునకు చెందినవాడని అదిమరై లేలుచుకొంటిమి. ఇతడు తన చివితరాలంలో, ఒరిస్సా

దేశములోని కుమార గిరి ప్రాంతమునకువచ్చి, జైనధర్మమును బోదించినట్లుగ ధర్మామృతమందు ఉదహరింపబడియున్నది. తరువాత జైనమత ప్రచారములో ముఖ్య పాత్రవహించినవారు, అతని ధిష్ణుడు బుద్ధబాహుడు.³² ఇతడు అశేష ప్రతిభాశక్తి గలవాడగుటచేత, మౌర్యపండగువై, మహారాజునే, ఆంధ్రదేశమునకు ఓసుకొనివచ్చెనను గాథ శ్రీశైల ప్రాంతమునందు చెప్పుకొనెదరు. ఇతడే జైన శైవ్యుల రాజులు, కోస్తా ఆంధ్రప్రాంతమునకు వలస వచ్చుటకు, దోహద మిచ్చియుండవచ్చును.

క్రీ. శ. రెండవ శతాబ్దమున జైన మతమును పునరుద్ధరించుటకు మరికొందరు ధర్మవేత్తలు దక్షిణహిందూదేశమునకు వలస వచ్చిరి. దీనికి నాయకుడు కాలరాచార్యుడు. ఇతడు నిమిత్త శాస్త్రము క్షణముగా తెలిసినవాడు. పంచరత్నమును గ్రంథమునకు భాష్యము రచించెను. గాతమీపుత్ర సాతకర్ణి సమకాలికుడు. ఈ రాజులు కాలరాచార్యుడు దర్శించి ఆరాజ్య భవిష్యత్తును, ప్రపంచ భవిష్యత్తుకూడ చర్చించినట్లు తెలియుచున్నది.³³

అమరావతిలో యిటీవల దొరికిన సంభాషనమునుండి, కోస్తా విషయములు సేకరింపవచ్చును.³⁴ ఈ శాసనములోని మూడవ పంక్తిలో ఆనేరణో బహువాని, అను మూడు పదములనుబట్టి, కలింగదేశము దగ్గర ప్రాంతములలో, జైన తాపనులు నివసించు ప్రదేశములని ఎంచి యుద్ధములో ఆ ప్రదేశములను రక్షిస్తామని చేయుట ఇష్టము లేక, ఆపించెనని స్ఫురించుచున్నది. కాలిహండం, రామత్తిరం, బొజ్జనకొండ, గుంటువల్లి మొదలగు ప్రదేశములలో జైనబెట్టలు, బసతులు, తిర్థములు యుండెదనని, అటు కనుపించు అవశ్యము అనుబట్టి లేలుచుకొనవచ్చును.

ఈ బెట్ట, బసతి, మొదలగునవి క్రీ. శ. 7 వ శతాబ్దము వరకు యున్నట్లు చారిత్రకముగ గూడ తెలియుచున్నది. కోస్తా ప్రాంతమునేలిన చాళుక్యరాజగు కుబ్జ విష్ణువర్ధనుడు, జైనమతమునట్లు విష్ణున అభిమానమున్నవాడు. ఇతని భార్య అయ్యన మహాదేవి, విజయవాడలోని దుర్గ కొండపై 'నటంబవతి' నొకదానిని స్థాపించెను.³⁵ ఇది ప్రజ్ఞాశాలియైన కవి భద్రాచార్యుని ఆధ్వర్యంలో వుండెడిదట.

ఆంధ్రదేశములో క్రీ. శ. మూడవ శతాబ్దమువరకు, వ్యాపారము చేయువారిని శ్రేష్ఠులని పిల్చెడివారు.³⁶ ఇప్పుడుకూడ కొంత మందికి సెట్టి, చెట్టి అను పదములు వ్యవహారములోనున్నవి. కాని వాహుళ్యంగా వీరిని కోమట్లని పిల్చుచున్నారు. వీరు మైసూరు రాష్ట్రమునందుకూడ కోమట్లనే పిలువబడుచున్నారు. భద్రబాహు

ప్రబోధములకు శత్రుజితుడై శావణబలగాల ప్రాంతమునందు స్థావరము చేసికొనిరి. అరువాత గోమతేశ్వరుని ఆరాధ్య దైవముగ జేసుకొనిరి. వారే గోమరులు వ్యావహారికముతో వీరు కోమట్లుగ రూపింది యుండవచ్చును.

ఓట్టు దైవమత ప్రవక్తల వలనతెచ్చియో కోస్తా ప్రాంతము లకు వచ్చి దైవశక్తి ప్రములను విచ్చరచిరి. కాని దొడ్డు అయందున్న సమృద్ధి, ప్రజలకు దైవమయందు లేకుండెను. వీరినత జైనధర్మ ధర్మమునందున్న కర్మకాండలు అవలంబింపటకు ఎంతో కష్టముగా నుండెడివి. దొడ్డుల మాధ్యమికవాదము అర్థము చేసుకొనుటకు, సులభముగా నుండుటయేగాక, నైషిక్ కర్మలను ఎక్కువ ప్రాధాన్యములేదు. ఇదియునుగూడ, ఆచార్య నాగార్జునుడు, జయస్రవా చార్యులు, ఆర్యదేవుడు మొదలగు ప్రతిభావంతులు, దొడ్డుమత ప్రగతికి దోహదమిచ్చిరి. ³⁷

వీరి ఎక్కువయు జైన ప్రబోధములతో ముఖ్యముగ గతునింప వలసిన విషయము మానవ జీవిత పరమావధి గల ౪౩౦ అవస్థ్యం అన్న సూక్తితో కొంత అవేదన ఉండవలెనని కాని జైన ధర్మ ప్రకారము, ధర్మబద్ధముగానున్న జీవిత, ప్రాపంచ్య బంధములనుండి అప్పించుకొని ఒక పనిత్రస్థాయిని అందుటన్న స్వర్గసీమ. ఈ విషయమే ప్రతిభావంతులైన ప్రవక్తలు, లంఘనములను ప్రవచనముగా అందజేసి, జైనమత స్థిరము చేసి దోహదము నిచ్చిరి.

అ ధో జ్ఞా పి క లు

1. చిల్ల మ్యూజియం ఆధ్వర్యంతో 'జైన సంస్కృతి'ని గురించి భోపాల్‌లో మార్చి 23 నుండి 25 వరకు సభలు జరిగెను. ఈ సందర్భమున తయారుచేయబడిన వ్యాసమును ఆధారము చేసుకొని ఇది తయారుచేయబడినది.
2. *Encyclopedia of Religious and Ethics* Vol No.
3. చరిత్రలో ధీమృతు పూర్వము 563 సంవత్సరమున ఇతడు జన్మించినట్లు తెలియుచున్నది. ఇది కేవలము బౌద్ధ సంగీతులను (Buddhist councils) ను ఆధారముగా చేసుకొని చెప్పగలిగినది. బౌద్ధుల 'సుర్వపీటక' వినయ పీటక అను గ్రంథములు, బుద్ధుని పరినిర్వాణము కాగానే సేకరించినవియు, మొదటి సంగీతి, మూడవ సంగీతి మగధదేశమునందు రాజగృహములో జరిగినవియు, మూడవది అరేటని కాలమున బరుగుటచే, గ్రీకుచరిత్రలో అశోకుని కాలము సంగీతి ఉదాహరించి యుండుటవలన కూడ,

పైన చెప్పిన క్రీ. పూ. 563 సంవత్సరములు సరిపోవు చున్నది.

4. Smith V. Jaina Stupa Plate XII :

6. తారనాథుడు, నాగకళ, దేవకళ, అను పదములను వాడెను అశోకుడు మధురలోని స్తూపమును నిర్మించుటకు 'యక్ష కళాకారులను' నినియోగించినట్లుతడు చెప్పెను. అవశ్యక పుత్రి, అను గ్రంథములో నిర్మితిగధ 1012 పే 454 కూడ చూడుడు.

6. జైన పూజారి వ్రాసిన గ్రంథం క్రీ. శ. 14 కాలంనాటి దైవపుటికి, జైన అవశేషములు, కట్టడములను గురించి చాలా విపులముగా వర్ణింపబడి యున్నవి. మధురలోని జైన స్తూపము, పార్శ్వనాథుని కాలము లోనే కొంత బీర్లోద్ధరణ పంస్కారము జరిగెనని, తరువాత వెయ్యి సంవత్సరములైన తర్వాత, 'ఒప్పభట్ట సూరి' లను వానిచే తిరిగి బీర్లోద్ధరణ గావించబడెనని వ్రాసెను.

7. అవశ్యక చూర్తి. పే 223-227.

8. ఇది ఒక రాశిపత్ర గ్రంథము ఇది క్రీ. శ. 1100 శతాబ్దమునకు చెందినది.

9. ఇది జైన ధర్మంలో 'ప్రేమసాహిత్యాన్ని' నిర్దేశించు గ్రంథము. క్రీ. శ. 5వ శతాబ్దమునకు చెందిన 'సంఘ దానగి' వాచకమునకుసరించి ఈ పుస్తకము వ్రాయబడెను.

10. మహావీర, బుద్ధుల చరిత్రలో 'ప్రపంచ ప్రబోధిత' రాజును గురించి అనేక వర్ణనలు కలవు. అచగా ఇతడు వీరి సమ కాలికుడని విద్వారణ యగుచున్నది
Fuhrer A. Antiquities of the Buddha's Birth place in the Napalese Tarai-1972. P. 5.

జ్ఞాత ధర్మకథా స్థూతములను, భాగవతి స్మృతియు లోను, మహావీరుని ప్రబోధములను విని, ఇతడు ఇంద్రుడో, రుద్రుడో అనుకొనడిచారని వాసియున్నది.

11. *Subba Rao B. Baroda Through the Ages P. 97-100*

12. *Fuhrer A* పైన ఉదాహరించిన గ్రంథము చూడుడు

13. ఇది హంస్యాలో దొరికిన 'విశ్వుదేవతామూర్తులు' అను పేరుతో వ్యవహరింపబడుచున్న అవశేషములకు పోలి

- యున్నది. ఇతన తీర్థంకరుని ముందేమై పుండవత్తునని కొంతమంది అభిప్రాయము. దీనిపైనున్న 'సుమపుడనం' ఒక్కటే మౌర్యుల కాలమునాటిదని చెప్పుటకు ఆధారముని కొందరి అభిప్రాయము.
14. యు. పి. సి. గ్రంథమును చూడుడు. పే-6.
15. ఇైనులకు 'భూపుత్రిక,' 'గుణశిలా' చైత్యములు, చొద్దులకు గోతమ ఆనందచైత్యములు ముఖ్యముగా చెప్పకొన దగినవి.
16. Epigraphia Indica Vol II, P. 200.
17. ఇది మహావీరుని జన్మదినోత్సవమును నిర్దేశించును.
18. కృష్ణానది ప్రవహించు ప్రాంతమునయున్న బొడ్డకైత్రములకు కొన్ని ప్రాంతములనున్న కాలిహండం, రామతీర్థం బొడ్డకైత్రం, మొదలగు బొడ్డకైత్రములకు చాలా తేడా కనిపించుచున్నది. ఈ తేడా పూర్వపు సంప్రదాయములు మారి, మరొక సంప్రదాయమును అవలంబించుటలో వచ్చినది.
19. Annual Report of the Archaeological Department : Southern circle 1919-20, P. 38
20. Smith V. A. The Jaina Stupa Pl XX-XXII
21. Subrahmanyam R. The Guntupally inscription of Kharavela.
22. Fuhrer : of cit P. 5.
23. Annual Report of the Archaeological Department : Southern circle 1908-09, P. 17.
24. హైదరాబాదు భారత పురావస్తు పర్యేక్షణ కార్యాలయములో ఈ ప్రాంతమునుండి వచ్చిన ఇైవ ఉద్దేశిక స్మారకములు భద్రపరుపబడియున్నవి.
25. Epigraphia Indica Vol XXXI, 14, P. 87, 88,
26. ధరణికోటలో ఎస్. వెంకట్రామయ్య శ్రవ్యకములలోను, అమరావతిలో ఐ. కార్తికేయశర్మ శ్రవ్యకములలోను ఇవి బయటబడెను.
27. Padmavati : Indian History Congress : (Gwalior) P. 28.
28. Desai P. B. Jainism in South India and some Jaina Epigraphs (1957) P. 2
29. ఆంధ్ర విజ్ఞాన పర్వకృమ 3. (1959) పే. 546. చెదర్చలోని కపితేత్వరస్యని దేవాలయస్తులపురాణములో కవి గాధను సూచించుచున్నది. Sastri T.V.G. A Bhumiya Temple from a chaityagrha అను వ్యాసము Itihās, Vol III No 1 చూడుడు. దీనినిబట్టి ఈ కపితేత్వరాలయము మొదట జిరాలయమై యుండునేమో?
30. Desai P. B. 1 bid P.
31. ఆంధ్రవిజ్ఞాన పర్వకృమ 1034 పే. 29.
32. భద్రవాహుడు సమస్కార నిర్మాణాన్ని ఆదేశించిన ప్రత్యేక ఇది శత్రుడు రచించిన పంచవరమేష్టి మంత్రము.
"జమో అరహంతాణం
జమో సిద్ధాణం
జమో అచరిణాణం
జమో ఉపజ్ఞయాణం
జమోలోమే సజ్ఞానీభిరాణం"
33. Shah U. P. 1 bid P. 80
34. భారతి. మార్చి 73 పే 46.
35. Journal of Andhra Historical Research Society Vol XVI, P. 42.
36. పృథ్వీ వర్మశ్రీష్టి పా అమరావతి నాగాడు వలెందరి దొరికెను.
37. జగ్గయ్యపేటలో దొరికిన కాలినడముద్రలు.

అ మృత స్య పుత్రాః

శ్రీ వా డూ రి

నేను అప్పుడొకడు కాను
నా ధర్మంలో అప్పుడొక తేదా.
వైదిక ప్రపంచంలో విద్యవాసపుడే ఉన్నాను
వాని ఇల్లకు వసుదేవుడు కుటుంబమన్నాడు.

జ్ఞానీని వ్యత్యాసాలు లేవు
పండితాః సమాదర్శనాయాని
అంటూంది మా భగవద్గీత
అదే నా జాతీయం

భవతుడెవరు? శబరీ యోధుడు?
వ్యాసుడెవరు? వాత్సీడి యోధుడు?
అమంభతి యోధుని భార్య?
రామూడువరు? కృష్ణుడెవరు?
సూర్యుడెవరు? అంబూకాడెవరు?
పీఠంతా ఒక్కటే! మూత్రంలే కదా?
కర్మతే ద్వితీయ వారే సదా!

విక్రమించిందిచూచో కులాల విమరణ
చూపింపగలను అభివృద్ధి నిర్రోధం

నా చరిత్ర గతి శీలమైనది
నా జాతి ప్రగతి శీలమైనది
నా ధర్మాని తెలియని వారు
అమేమో విగుణులున్నారు.

హాత మెళుని అభంగాలు
నాహాయణ సుఖపు ప్రసంగాలు
కమలదాసు గీతాలు
తరువొక్కారూ నీతులు
ఏ జాతి రాధర్మమైతాంబా?
ఏ జాతి భారాధ్యమైతాంబా?

పీఠంతా ఏప్పు జాతీయాలే కదా?
పీఠంతా పైకి సదాశీవ వారే సదా!
అందులో సుతతత్వమెక్కడోన్నది
ఇక్కడంతా సజాతీయ విలపిస్తున్నది.

చెరువు మరలంతరించెదో అంటున్నారట.
అజ్ఞానమైన వారందా పింటున్నారు.

*

*

“అప్పటి నాం జాతిః” అన్నది ఒక మాట
“అత్తువత్ బిల్వహతాని అన్న నీతి మూడ.
“ఉణానాశ్య మిదుగుంబులం అన్న సామ్యవాదం
“ఎరోసరాధ్య మిదుం శరీర” మన్న ధీరులం,

అంటే మండితారానందమై
సాహదాల సరసు వ్యావకుండమై
యోకాశ్చ మానవరూప దావేని
సమానం పొందినవ గాతీ వాది.

*

*

*

నిమ్మల ప్రాంగణాలలోనూ రావకొన్నట్లు.
దళితుల మధ్యరింప మన్న వివేకానందమూ
అందరికీ వైదిక ధర్మం స్వేచ్ఛ బయోనందమూ
అంటరానితనాన్ని కడగేసిన గౌరివిమలతాత్ముడు.

“దూరంతి ప్రణాః ఉర్బ” అన్నాం వారు
అందరూ ఒక పోటీకి రావలసి ప్రధానమన్నారూ సారా.
నా చరిత్రంతా నిప్పు జాతి యాభివృద్ధి.
దళితుడై నా క్రమాభివృద్ధిలో భాగమిదే.

ఉన్నంతగాన ప్రాహ్మణ్యం కూలేదా
కర్మలో యోగ్యుడైనా ద్విజాతాతాదా.
మా ధర్మంలో మూల ప్రాసనాదా
పరమాపద సామంతు మనాదా.
చరిత్ర మూడో అన్న ప్రక్కాదా సామంతులందరూ?
ప్రసాదాన్ని దాని కున్నగంతులందరూ?

*

*

*

అలాటి ?
అంటరానితనం లేదంటావా?

నీ చుట్టూ ఉన్నదాన్ని కాంటావా?
కాదనలేను దానికి చరిత్ర ఉంది
కాదనలేను దానికి చిరిత్ర ఉంది
అంటరాని వారెవరో తెలుసుకోవాలి
అంటరానితనమేదో విమర్శించుకోవాలి.

*

*

*

బ్రాహ్మణుడనని చందాల దివళం గుడిపెవాడు
పైందిపుడనని హిందూ టిలం రేనివాడు
పైదికుడనని క్రాగుబోరై చిరుగువాడు
జూదనూడువాడు - వ్యభిచారం చెయ్యవాడు
పుట్టుగానే కులం వస్తుందివాడు
పారంపర్యతకూ బీజమల్లువాడు
నన్ను తాకకూ అన్న విచార మీనుడు
విశాల ధర్మాన్ని పంటింటో దాచినవాడు
తన కోసం గుళ్ళు కట్టి పందినో రానివ్వనివాడు
మాతం మారిన వాని చూచి బాధ లేనివాడు
దేశానికి ద్రోహం తలపెట్టేవాడు
విదేశాలకి దాసోహం అమ్మవాడు
దొంగ వ్యాపారం చేస్తున్నవాడు.

ద్రోహానికి సమయం చూస్తున్నవాడు
ఆర్యవృష్టి లేనివాడు
పైందప నిష్క రానివాడు
స్వాభిమానం లేనివాడు
శాస్త్రజ్ఞానం రానివాడు
మొద్దుబారిన మతంవాడు
బుద్ధి లేని తరంవాడు
మించా అంటరాని వాడు
పేరే అస్పృశ్యతాతారం.

ఇలా అంటూంది నా పైందం

అల్పేచ్ఛితకి అది దాంధ్రవం

*

*

విరాస మార్గంలోనే విభిన్న ఉత్సాహం
విభిన్నతలో ఉన్నాయి ఏకతకు మార్గాలు
మతాచార్యులు చేసిన ప్రసంగాలు
నా జాతిలోన పరస్పర పూరకాలు

ద్వాదశ ఉదాత్తాల జానినను నేను
దారి ఆపిక మార్గాలననం భరించినాను
ఈ సుదీర్ఘ కాలంలో చెట్ల చెదారాలు
చురచారాలు వచ్చి చేరినవింబులో
అంటరానితనంగా చోటు చేసుకున్నాయి సందూలో.

ఈ మార్గాచారాలు కాల ప్రవాహ బనితాలు
ఈ ప్రభావాలలో మొలచిన పోదాటాలు
స్వయంబుల మేదల్లో ఇన్ని దినాలు బ్రతికినవి
ఆ చాపరుల పీలకల్లో శాశ్వతంగా నిలిచినవి

కాలజ్ఞానం నా వాళ్ళకీ కలిగినవాడు
కనిపించకుండా పోతుంది చూడు.

నేను విజ్ఞానం సాధించినవాడు
నా పైదిక లోకం శోధించినవాడు
నా ధర్మమేమిటో నాకు తెలిసిన రోజు
నన్ను తాకనన్నవాడు పట్టి బూజు.
మార్పుకోసం మతం మార్పుకోసం
ప్రగతికోసం జడవాదం పూనబోడు
పైందవేతరుడికి నా హక్కు చెందరాదు
ఆర్య భావం లేనివాడు హరిజనుడు కాదు.
నేను ఆత్మాభిమానం గల అమృతస్వ పుత్రుడను
నేను సంపూర్ణ పైందిపుడిను
నేటి ప్రపంచ కాంతికి బంధువును.

స్వగ్ధీయ కోకా సుబ్బారావు :

రాజ్యాంగ సంస్కరణలు

శ్రీ కా కు మా ను తా రా నా థ్

"The people of the American States, holding the sovereignty in their own hands, have no occasion to exact any pledges from any one for a due observation of individual rights; but the aggressive tendency of power is such that they have deemed it of no small importance, that in framing the instruments under which their governments are to be administered by their agents, they should repeat and reenact this guarantee, and thereby adopt it as a principle of constitutional protection."

Judge Cooley in his "Constitutional Limitations" quoted by Justice Das in Goplan's case.

శ్రీ కోకా సుబ్బారావు మరణంతో భారత రాజ్యాంగ చరిత్రలో ఒక శకం ముగిసినదనవచ్చు. తాను ప్రారంభించిన, తాను ప్రతికంగా నిలిచిన భారతంలో ఒక మాధ్యమ మాధ్యమ భారతం సృష్టిలో కూడా, కొన్నిటిపట్ల స్వధనండాడు, తన భావాలు వెల్లడించాడు, వెల్లడిపోయాడు.

మనం అయిన అభిప్రాయాలలో వింతమాత్రం వీరీభవించు పోవచ్చు. కాని రాజ్యాంగంలో తీవ్రమైన మార్పులు వచ్చిన ఈ పరుణంలో ఆ అభిప్రాయాలను గురించి తెలుసుకోవటం కనీస రర్తవ్యం.

నిజానికి సుబ్బారావు ఒక భారతీ, ఒక అభిప్రాయానికి ప్రతినిధి మాత్రమే. 'కాకనాథ్' 1975 నవంబరు సంచికలో ఒక వ్యాసం వ్రాస్తూ, ఇదే భావాన్ని తెలుకెల్లంగావెప్పాడు. అవత్రికాధిపతులు, తాను న్యాయమూర్తిగా తీర్పుచ్చే ముఖ్యమైన పేసును గురించి వ్రాయు మర్నారీ, కాని ఒక డెంచినట్లయ్యేగా తానిచ్చిర తీర్పు తన సొంతతీర్పు కాదనీ, అది అందరిదనీ, కాబట్టి తన తీర్పును గురించినాక, ఒక తీర్పును గురించి వ్రాస్తాననీ వ్రాశాడు. అదే గోల్డెనాథ్ వివాదము.

దీనికీముందు మనం కొన్ని విశ్లేషణలు తెలుసుకోవటం అవ

సరిం. 1946 డిసెంబరు 9న రాజ్యాంగసభ ఏర్పడితే, 1947 భారత స్వాతంత్ర్య చట్టం ప్రకారం రాజ్యాంగ నిర్మాణ బాధ్యత ఈ రాజ్యాంగ సభకు అప్పజెప్పబడింది. 1947 జనవరి 22న ఈ రాజ్యాంగ నిర్మాణసభ ఒక తీర్మానంద్వారా-ఈ దేశంలో రాజ్యానికి గాని, ప్రభుత్వానికిగానిగలనర్వాసికారాలు-ప్రజలనుంచేవచ్చాయని వక్కాణించింది. 1948 డిసెంబరు 10న బిల్లరాజ్యసమితి జనరల్ ఎసెంబ్లీ మాసవ హక్కులను గురించి ఒక తీర్మానాన్ని ఏకగ్రీవంగా అమోదించింది. ఇలా తయారైన రాజ్యాంగాన్ని మనకు మనమే 1949 నవంబరు 26న ఇచ్చుకున్నాం.

ప్రపంచంలోని లిఖితరాజ్యాంగాల్లో అమెరికన్ రాజ్యాంగం చాలా ప్రాచీనమయింది. దానికొక ప్రాధాన్యత ఉంది. అప్పటి బిటిష్ పాలనమండి బయటపడ్డవారు, ప్రజాప్రతినిధులలో కూడిన సభలు కూడా పుట్టినా అమెరికన్ రాజ్యాంగం ప్రజల హక్కులమీద డండయాత్ర చేసేది అర్థంచేసుకున్నారు. కాబట్టి ప్రజలకు పరిపాలనా యంత్రాంగం (ఎగ్జిక్యూటివ్) నుంచే కాకుండా, శాసన సభా యంత్రాంగం (లెజిస్లేటివ్) నుంచి కూడా రక్షణ ఉండాలని భావించారు, ఆ విధంగా రాజ్యాంగ నిర్మాణం బరిగింది.

ప్రాథమిక హక్కులనే ఈ భారతీ ప్రతికాలు మాత్రమే. నిజానికి మన రాజ్యాంగ నిర్మాణకాలంనాటికి దేశంలో ఏ విదేశీ ప్రభుత్వములేదు. జాతీయ ప్రభుత్వము ఉంది, ఉన్నదంటా భారతీయులే మరి వీరితో వివరించుంచినవరికి, వివరిహక్కులవిషయమై సామీయ కావాలి? లేవలం ప్రజల సదభిప్రాయాలమీద, పరిపాలకులు అమరు తాము స్వయంగా ఏర్పరుచుకునే పరిమితులమీద రాజ్యాంగ నిర్మాతలకు నమ్మకం లేకపోయింది. కాబట్టి ఏది ఏమైనా తొన్ని హక్కులకు ప్రాథమిక హక్కులని నామకరణం చేసి వాటిని కోడికరించారు.

ఇంకొక విశ్లేషం మనదొక మధ్యేమార్గము. అప్పటికే అనేక

లిఖిత రాజ్యాంగాలుండటంచేత వారి అనుభవాలు గ్రహించాం, వాటి విశేషాలను సం గ్రహించాం. బ్రిటన్ లోవలె కేవలం పార్లమెంటుదే సర్వాధికారం అనలేదు, అమెరికాలోవలె సుప్రీంకోర్టు సర్వవిధానాన్ని అంగీకరించలేదు. మధ్యేమార్గ మవలంబించి ఎవరి పరిధులను వారి వారి లేవ్వరచటం జరిగింది. అంతా, సర్దులూ-పార్లమెంటు, శాసన సభలు, న్యాయస్థానాలు, వివరికి రాష్ట్రపతికూడా -రాజ్యాంగానికి తోబుట్టి ఉండాలని నిర్ణయించటం జరిగింది. కాబట్టి ప్రధాన న్యాయ మూర్తి హిదయతుల్లా 1971లో ప్రీసెంటుల కేసులో ఈ విధంగా అనగలిగాడు : “న్యాయస్థానాలు తన చర్యలను ఎంతమాత్రం పరిశీ లించటానికి వీలులేదని రాష్ట్రపతికూడా అనగూడదు. తనకు వచ్చి గప్పుడల్లా సుచేదాలను ఇవ్వటానికి వీలయిన, ఘనత హాించిన మొగలు ప్రభువుల అధికారాలుగాని, బ్రిటిష్ ప్రభువుల పార్లమెంటు హక్కులుగాని ఆయనకు సంక్రమించలేదు.” ఇవి మనకు కఠినంగా ధృవీకరించవచ్చు, కాని వాస్తవమే.

రాజ్యాంగంలోని మూడవ భాగంలో ఈ ప్రాథమిక హక్కులు వివరింపబడ్డాయి. 13వ అనుచ్ఛేదం (ఆర్టికల్) ప్రకారం, ప్రభుత్వం ఏ చట్టాన్ని చేసినా అది ప్రాథమికహక్కులకు భంగకరంగా ఉండగూడదు. అలాఉంటే, భంగకరంగా ఉన్నంతవరకు అది చట్టం కాదు. అలాగే ఇరవయ్యవభాగం రాజ్యాంగ సవరణకు సంబంధించింది, అందులో ఒకేఒక అనుచ్ఛేదముంచి 368. ఏవద్దలి ప్రకారం రాజ్యాంగం సవరింపబడవలసింది ఇందులో వివరింపబడింది.

గోల్డెనాథ్ స్వహారంలో కోర్టు ముందుకొచ్చినప్పుడు ఇది : 368 అనుచ్ఛేదం ప్రకారం జరిగిన రాజ్యాంగ సవరణకూడా “లా”యే కాబట్టి, అది ప్రాథమికహక్కులకు వ్యతిరేకంగాఉంటే, 13 వ అనుచ్ఛేదం ప్రకారం చెల్లుతుందా చెల్లిదా అని.

అయితే ఈ ప్రశ్న మొదటిసారి గోల్డెనాథ్ లోనే రాలేదు. రాజ్యాంగము మొదటిసారిగా 1951 జూన్ లో సవరింపబడటంతోనే, శంకరప్రసాద్ వివాదంలో సుప్రీంకోర్టు ముందుకొచ్చింది. ఈ సవరణద్వారా 31 ఎ, 31 బి అనుచ్ఛేదాలు, 9వ షెడ్యూలు చేర్చబడ్డాయి. ఈ 9వ షెడ్యూలులో 13 భూసంస్కరణ చట్టాలు చేర్చబడ్డాయి. ఈ వివాదంలో అయిదుగురు న్యాయ మూర్తులు - కనియా, పతంజలిశాస్త్రి, ముఖర్జీయా, దాస్, చంద్రశేఖర అయ్యర్లు - ఇరవై భాగంలోగల అధికారం పార్లమెంటు హక్కుగాని, కాబట్టి 13వ అనుచ్ఛేదానికి తోబుట్టి ఉండవలసిన పనిలేదని నిర్ణయించారు.

తిరిగి ఇలాంటి వివాదమే 1965 లో జిజ్ఞాసేసింగు వ్యవ

హారంలో సుప్రీంకోర్టు ముందుకొచ్చింది. 1964 జూన్ లో సప్రీం 17 వ సంస్కరణ ఫలితంగా ఈ వివాద మొచ్చింది. 9 వ షెడ్యూలులోని భూసంస్కరణల చట్టాలసంఖ్య 64 కు పెరిగింది. 31 ఎ కూడా సంస్కరింపబడింది. కాని ఇప్పుడు అభిప్రాయాలు పూర్తిగా భేదించాయి. 3 : 2 అయింది. గజేంద్రగడ్కర్, రఘుబిర్ దయాల్, వాంచూలు ఒక అభిప్రాయాన్ని వెల్లడిస్తే, మరోళ్ళూ, హిదయతుల్లాలు, వేరువేరు తీర్పులలో తమ అసమ్మతిని వ్యక్తం చేశారు. ప్రాథమికహక్కులు నిజంగా ప్రాథమికమైన హక్కులు కావని చెప్పేటందుకు వారంగీకరించలేదు.

కాబట్టి గోల్డెనాథ్ వివాదంలో, పైన చెప్పిన పజ్జనోసింగ్ లోని మెజారిటీ మైనారిటీతీర్పుల సమన్వయ పరిష్కరించటమే ముఖ్యోద్దేశ్య మని శ్రీ సుబ్బారావుగారు. సుబ్బారావు, షి, సిక్రీ, షెలాట్, నైడ్యలింగాలు ఒక తీర్పునిస్తే, వారితో ఏకీభవిస్తూ హిదయతుల్లా, వేరేతీర్పునిచ్చాడు. వాంచూ, భార్గవా, మిత్తల్లు ఒక తీర్పు, బచా వత్ ఒకతీర్పు, రామస్వామి ఒకతీర్పు ఇచ్చారు - అయితే ఈ ఐదు గురి అభిప్రాయాలు ఒకవిధంగా ఉన్నాయి.

సుబ్బారావుతీర్పు ఈవిధంగాఉంది : పార్లమెంటుకు రాజ్యాంగాన్ని సవరించే అధికారముంది. కాని అది 368 వ అనుచ్ఛేదంలో లేదు. ఆ అధికారం 245, 246, 248 లలో ఉంది. 368లో ఉంది కేవలం అనుసరించవలసిన పద్ధతి మాత్రమే. ఈ సవరణలు కూడా 13 వ అనుచ్ఛేదంలో వర్ణించినట్లు ‘లా’యే అవుతుంది. కాబట్టి ఎలాంటి సవరణకూడా ప్రాథమిక హక్కులకు భంగకరంగా ఉండగూడదు. ప్రాథమికహక్కుల సవరణ రాజ్యాంగసవరణాధికార పరిధిలో లేదు. అయితే ఇంతవరకు జరిగిన 1, 4, 17 ■ సవరణలు రాజ్యాంగబద్ధాలే. ఇక ముందునుంచి అలా జరగకూడదు. పార్లమెంటుకు ప్రాథమిక హక్కులను సవరించే అధికారమంతమాత్రమే లేదు. దీనికిగాను అమెరికను న్యాయశాస్త్రంనుంచి ‘డాక్ట్రీన్ ఆఫ్ ప్రాప్రెటీస్ ఓవరు రూలింగ్’ సిద్ధాంతాన్ని ఆశ్రయించారు. హిదయ తుల్లా ప్రాథమిక హక్కులను సవరించాలంటే రాజ్యాంగ నిర్మాణ సభను ఏర్పరచాలని, చాలాలోజాలు రాజ్యాంగసవరణలను కాదనలేదు కాబట్టి గతంలోని సవరణలు రాజ్యాంగబద్ధాలే. ఇకనుంచి పార్లమెంటుకు ప్రాథమిక హక్కులను సవరించే అధికారం లేదన్నారు. వెంటనే వవంబరు 1971 లో 24 వ సవరణద్వారా 13, 368 వ అనుచ్ఛేదాలు సవరింపబడ్డాయి.

తిరిగి 1973 లో కేవావందభారతి వివాదంలో ఈ సమస్యలు తలపెత్తాయి. దీనిలో పైన 24 మరియు 25, 29 వ సవరణలు న్యాయస్థానం ముందుకొచ్చాయి. ఈ వివాదం భారతరాజ్యాంగ చరిత్రలోనే చిరస్మరణీయమైనది. ఆరు నెలలపాటు 1972 వ సం వరుసుంచి 1973 ఏప్రిల్ దాకా వాదనలుపూరి, 1973 ఏప్రిల్

24 వ తీర్మానమిచ్చింది. పదముగ్గురు న్యాయమూర్తులు దీనిని విచారించి తీర్పులు ఇచ్చారు.

ఇంకో విషయాన్నికూడా ఇక్కడ మనం గుర్తుంచుకోవాలి. గోల్కొనాద్ వివాదంలో కోర్టు ముందు కొచ్చిన సమస్య చాలాపరిమిత పరిధిలోనిది. అది 13 (2), 368 అనుచ్ఛేదాలకు సంబంధించినదే. పార్లమెంటుకు రాజ్యాంగ స్వరూపాన్ని మార్చే హక్కులేదని, ప్రాథమిక హక్కులను మార్చే హక్కులేదని వాదనపాగిస్తే, ఈ వాదనలో తగినంత బలముందనీ, కాని ఇప్పుడు ఆ ప్రశ్న వారిముందులేదనీ, ఒకవేళ పార్లమెంటుగనుక మూడవభాగంలో కాకుండా మిగతా భాగాలలో ఉన్న రాజ్యాంగ మౌలికస్వరూపాన్ని మార్చే ప్రయత్నిస్తే అప్పుడు చూడవచ్చు అని అన్నారు సుబ్యారావు.

కాబట్టి కేవలసందర్భాతీతం, రాజ్యాంగంలోని మిగతా అనుచ్ఛేదాలను, అవిమౌలికమైనవయితే, మార్చవచ్చునా లేదా అన్న ప్రశ్న సుప్రీంకోర్టు ముందుకొచ్చింది. గోల్కొనాద్ లో కేవలం ప్రాథమిక హక్కుల సవరణ సమస్య అయితే, ఇప్పుడు ఏ సవరణ అయినానంటే, అదిగనుక మౌలిక స్వరూపాన్ని మార్చేదయితే-అన్న రూపాన్ని దాల్చింది.

అటుగూరు న్యాయమూర్తులు, పిక్సీ, షెలాల్, హెడ్జ్, గ్రోవర్, జగన్మోహనరెడ్డి, ముఖర్జీ యాలు ఈవిధంగానిర్ణయించారు: పార్లమెంటుయొక్క రాజ్యాంగ సవరణాధికారము పరిమితమైనది. రాజ్యాంగమౌలిక స్వరూపాన్ని మార్చేటంత అధికారం పార్లమెంటుకు లేదు. 368వ అనుచ్ఛేదము ఈ మౌలిక స్వరూపాన్ని (టెక్స్ట్ ప్రొక్లర్)ను మార్చే అధికారమివ్వదు. కొత్తగా చేర్చబడిన 31వ అనుచ్ఛేదం సరియైన చట్టముకాదు. గోల్కొనాద్ తీర్పు సరియైనది కాదు.

ఏడవ న్యాయమూర్తి, ఇన్నాకూడా, వీరితో ముఖ్యమైన నిర్ణయం, పార్లమెంటుకు అధికారంలేదు అన్నవిషయంలో ఏకీభవించాడు. 31వ అనుచ్ఛేదంలో ఎక్కువభాగం సరియైనదే. ఎందువల్లనంటే అది మౌలిక స్వరూపాన్ని మార్చదు కాబట్టి. కోర్టుల అధికారం చెల్లదన్నభాగం చెల్లదు.

ఈవిధంగా ఏడుగురు న్యాయమూర్తులు పార్లమెంటుకు పరిమితమైన అధికారాలనే ఇచ్చారు. మౌలికస్వరూప సిద్ధాంతాన్ని బలపరిచారు.

మిగతా అరుగురు న్యాయమూర్తులు రే, పిశేకర్, మాత్యూ.

బేగ్, ద్వివేది, చంద్రామూర్తి పార్లమెంటు అధికారానికి పరిమిత లేదన్నారు.

అది ఈనాటి న్యాయము, చట్టము. దీనిని గురించి వచ్చే మార్పులు, చేర్పులపట్ల సుప్రీంకోర్టు ఏమంటుందో వేచి చూడవలసిన విషయము.

ఈవిధంగా 1965లో హిదయతుల్లా, మథోల్కర్ తీర్పులతో ప్రారంభమైన ఒక ధోరణి, 1967లో సుబ్యారావు చేతులతో అధిక సంఖ్యకుల తీర్పుగా మారి, 1973లో రాజ్యాంగానికొక మౌలిక స్వరూపముంది, దాని నెవ్వరూ మార్చలేదు అనేటంత వరకొచ్చింది.

ఈ వ్యాసం ఆశయము శ్రీ సుబ్యారావు ధోరణిని వివరించటం కాబట్టి ఇంకా కొంచెం ముందుకుపోయి ఈ ధోరణి వెనుకగల ఆలోచనను పరిశీలిద్దాం.

ఈ రాజ్యాంగ యుద్ధాలకు కారణమైన 368 అనుచ్ఛేద మేమిటి? దాని ప్రకారం 2/3వ వంతు మెజారిటీతో రాజ్యాంగాన్ని సవరించవచ్చు. కాని కొన్ని అనుచ్ఛేదాలను గాని, భాగాలనుగాని సవరించవలసినట్లే ఉదాహరణకు 54, 55, 73, అయిదు అరు భాగాలు, ఏడవ షెడ్యూలులోని జాబితాలు-దేశంలోని రాష్ట్రాలలో సగం రాష్ట్రాలు కూడా ఆ సవరణలను ఆమోదించాలి.

ఈ అనుచ్ఛేదంలో మూడవ భాగమైన ప్రాథమికహక్కులు ఉదాహరించబడలేదు.

1965లో హిదయతుల్లా, ప్రాథమిక హక్కులంటూ ఒక భాగాన్నే ప్రత్యేకించినపుడు అవి కేవలం 2/3వ వంతు మెజారిటీ దయ్యాదాక్షిణ్యమీద ఆధారపడతాయంటే సుబ్యూలం కష్టమంటాడు. అదే సబ్ సెక్షన్ తీర్పుతో, మథోల్కర్, 368వ అనుచ్ఛేదం కేవలం ఏ సద్ద తీర్మానం రాజ్యాంగం సవరించబడాలి సూచిస్తుంది కాని వేరు కాదనీ, పైగా సవరణపేరుతో రాజ్యాంగస్వరూపాన్ని మార్చేవేయటం, తిరిగి ప్రాసనంతవని చేయటం పనికిరాదనీ, అంటాడు. ఉదాహరణకు 'పాపర్స్ డెమోక్రాటిక్ రిసర్చ్' అని ఉద్వంతకాలం, నాటి లక్షణాలను తీసివేసేటట్లు సవరణలు చేయవచ్చా అని ప్రశ్నించాడు.

1967లో హిదయతుల్లా గోల్కొనాద్ కేసులో దీనిని ఇంకా వివరించాడు. 12వ అనుచ్ఛేదంలో "స్టేట్" అంటే ప్రభుత్వము (కేంద్ర రాష్ట్ర) పార్లమెంటు, రాష్ట్రాలలోని సభలూ, స్థానిక నిర్వహించి, 13లో ఆ 'స్టేట్' ప్రాథమికహక్కులకు భంగకరంగా ఏ చట్టమూ చేయగూడదన్నారంటే, ప్రాథమికహక్కులు 'స్టేట్' తీసివేయటానికి విలువలేవన్నాడు. 368వ అనుచ్ఛేదం ప్రకారం పార్లమెంటుకు చిన్నతాధికారాలున్యాయని నిరూపించే

చేయవచ్చునే వాడను 'భయోత్పాత' అనితనాడను' అనీ, అంతవరకొస్తే దానికి విరుగుడు న్యాయస్థానాల్లో లేదనీ, పార్లమెంటు సభ్యుల నెన్నుకునే ప్రజలలో ఉండనీ, వంటూ ఈ గోల్డెన్‌గాడ్ కేసు తోనే అన్నాడు.

బహుశా దానిని మనస్సులో పెట్టుకునే కాబోలు, హిడయతుల్లా ఇవి భయోత్పాద జనితవాదాలు కావనీ, ఉన్న ప్రశ్నల్లా 368 అనుచ్ఛేదాన్ని గురించేనన్నాడు. ఉవాహరణకు తన 2/3వ వరకు మెజారిటీ పోకముందే, ఏ కడమైనా 368 అనుచ్ఛేదాన్నే, స్వల్పమెజారిటీలో సవరణలు వాయి అనుభంగం మార్పుగూడదా అంటాడు. 'స్టేట్' (రాజ్యం), 'గుర్నమెంటు' (ప్రభుత్వము) విభిన్న వ్యవస్థలనీ, రెండింటికీ భేదముననీ, 'కాన్స్టిట్యూషనల్ లా' (రాజ్యాంగ న్యాయశాస్త్రము) అనేది రాజ్యము తనంతట తాను తన మీద విధించుకునే ఆంక్ష అనీ, ఇది తన మంచితోపమే విధించుటంటుందనీ, దానిని కాదనగూడదంటాడు. మన రాజ్యాంగంలో, ఈ రాజ్యాంగ సంబంధమైన చట్టాలకు సామాన్య చట్టాలకూ వాదాపుగా భేదంలేదనీ అంటాడు. ౨- నిబంధనే లేకపోతే "లెజిస్లేటివ్ డిక్టేటర్ షిప్" (శాసనసభా పరిపాలనాత్వము)కు అడ్డేమిటంటాడు.

"Parliament today is not the constituent body as the constituent Assembly was, but is a constituted body which must bear true allegiance to the constitution as by law established" అంటాడు.

ఇదే ధోరణి ఇంకా ఏర్పడగా 1973 కేజవానందభారతిలో సుప్రీంకోర్టు ప్రధాన న్యాయమూర్తి సీక్రీ లీరులో కనపడుతుంది. అయిన ఒక సభ్యుని ఉవాహరణ ఇచ్చాడు. 368వ అనుచ్ఛేదంలో, ఏ ఏ మార్పులకు 2/3వ వంట మెజారిటీ కావాలి, ఏ ఏ మార్పులకు రాష్ట్రాలలో సగం రాష్ట్రాలా సమ్మతించాలి వగైరా వివరింపబడింది. అందులో 54, 55 అనుచ్ఛేదాలున్నాయి. ఈ రెండూ కేవలం రాష్ట్ర సభి ఎన్నికకు సంబంధించినవి, సగం రాష్ట్రాల అనుమతి కావలసినవి కాని ఇందులో 52 ఉదహరింపబడలేదు. 52 అనుచ్ఛేదం ప్రకారమే ఈదేశానికొక రాష్ట్రసభి అంటూ ఉంటున్నది. కాబట్టి కేవలం 2/3వ వంట మెజారిటీ, ఈదేశానికి రాష్ట్ర సభిపట్టు ఫలానారాదా కావాలి, లేదా ఫలానా పంశస్త్రులే పరిపాలించాలి అంటే సరియైనదే? సరియైనదే అవాలి. ఎందుకంటే, ఈ మార్పుకు సగం రాష్ట్రాల నిర్ణయాలు అనుసరలేదు, ప్రసి మాగ్నెట్యూడైనా సార్లమెంటుకు స్మృతాధికారాలున్నాయి. అలాగే 368 లో, 368 ఉదహరింపబడలేదు. హిడయతుల్లా

వెప్పినట్లు, 2/3వ వంట కూర్పుని ఇకనుంది రాజ్యాంగసవరణలకు 2/3వ వంట అవసరంలేదు, సామాన్య మెజారిటీనాలు అంటే సరిపోతుందా? అలాగే 1వ అనుచ్ఛేదం - ఇండియా అలాగా భారతదేశం రాష్ట్రాల సముదాయమంటుందీ, అలాకాకుండా, 368 లో 1వ అనుచ్ఛేదం ఉదహరింపబడలేదు కాబట్టి, రాష్ట్రాలు ఎటు ఎకానికి రద్దు చేయవచ్చా?

పార్లమెంటుకు విస్తృతాధికారాలు లేవు అనుకుంటేతప్ప, ఈ విషయాలకు అస్సారం లేకుండాపోదు, మౌలిక స్వరూపం ఒకటి ఉంది అని అనుకోకపోతే లాభంలేదు. ఎప్పుడునీది జరిగినా జరగవచ్చు, అన్నీ రాజ్యాంగ బద్ధాలే.

కాబట్టే సీక్రీ రాజ్యాంగంలోని ప్రతి అనుచ్ఛేదము సవరింపబడవచ్చు, కాని దాని ఫలితంగా రాజ్యాంగం మౌలికస్వరూపం మారగూడదంటూ, అయిదు విషయాలను మౌలిక స్వరూపాలుగా పెర్కొన్నాడు. అవి ఇవి: రాజ్యాంగంయొక్క సర్వాధిక్యత, ప్రజాస్వామిక, రిపబ్లికన్ స్వరూపాలతోకూడిన ప్రభుత్వము, రాజ్యాంగంయొక్క మతనిరహితత్వ ధోరణి, పరిపాలనాశాఖ, న్యాయశాఖ, శాసన శాఖలకుగల అధికారాల విభజన, రాజ్యాంగంయొక్క ఫెడరల్ స్వభావం మిగతా అభిప్రాయాలను వ్యాసనిస్తరణ భీతితో ఇక్కడ ఈయటం లేదు.

ఈవిధంగా రాజ్యాంగం ఏర్పడిన 23 సంవత్సరాలను, 1973 లో మన రాజ్యాంగ జీవితనాక ఒక రేవును చేరుకుంది. ఇప్పుడు ఆరేవునుదాటి ముందుకు పయనింపబోతున్నది. ఇక ప్రవాహం ఎటుపోతుందో, దాని ఫలితాలెలా ఉంటాయో నేటి చూడాలి.

కాబట్టే శ్రీ మద్భారాపు తన 'కారవాన్' పత్రికలోని వ్యాసాన్ని ఈవిధంగా ముగించాడు: "Be that as it may, the ramifications of the Concept of 'basic structure' remain to be unfuled and expanded by the Supreme Court in future cases. It is hoped that the Supreme Court will liberally construe the said concept to salvage the freedoms of the people."

* * *

అయితే ఏమిటీ ధోరణులు, ఈ తికమకలెందుకని సామాన్య నికి సందేహం రావచ్చు. సమాజం మార్పుచెందుతున్నది, న్యాయ శాస్త్రంకూడా సజీవమైనదిగా ఉండాలంటే అవీ మార్పుచెందాలి. అయితే ఆసనీ న్యాయశాస్త్రానికి జీవం ఏమిటి? స్పష్టంగా తెలియబడదీ, రాజ్యంచేత చేయబడదీ, సమాజానికి పనికివచ్చేదీ విధయితే అవుతుందో అదే 'లా'. దీనికి చట్టాలు, గతంనుంచీ వస్తున్న ధోరణులు, సమాజంలోఉన్న ఆచారాలు ఆధారాలు. ఈవిధంగా ఏచ్చే

'లా' రు మంచి చెడు, నైతికత అవే లేవు. దీనితోఉన్న సుగుణ మల్లా సన్నత, నిర్మలత. ఇది ఒక సిద్ధాంతం. ఇక రెండవ సిద్ధాంతం: 'లా' లంటే కేవలం చట్టాలు, సూత్రాలే కాకుండా తప్పక ఒక నైతిక ఉండీతీరాలి. కేవలం సూత్రాలే రాజ్యమేలగూడదు. ఇంకో మూడవసిద్ధాంతమంది. నైతికత అనేది చట్టాలుచేసే వారిలో, వారితోఉండాల్సి. న్యాయమూర్తులవనల్లా చట్టం ఎలా ఉందో దానిని విడమరించి చెప్పటం, అంటే దాని వాటిని ఎలాఉండాల్సి అనే గీటురాయిమీద వ్యాఖ్యానించడం కాదు. న్యాయమూర్తుల నైతికతమీద ఆధారపడటమంటే స్రజాప్రతినిధులు కానివారిమీద ఆధారపడటం. అయితే దీనికోక సమాధానమివ్వారు: పౌరునికి పౌరునికీమధ్య, పౌరునికి రాష్ట్రానికీమధ్య, రాష్ట్రంకు రాష్ట్రాలకూ మధ్య, రాష్ట్రాలకు కేంద్రదానికీ మధ్యవచ్చే వివాదాలలో ఒక నిష్పక్ష పాతి మవ్వవర్తిగా వ్యవహరించాలి. దీనికిగాను వాళ్ళ శిక్షణరీత్యా, ప్రోవదాయాల రీత్యా న్యాయ మూర్తులే తగిఉవ్వారని చెప్పారు. పైగా న్యాయమూర్తులు చలాయించే అధికారం తమకోసంకాదు, ప్రజలతరపున కలాయస్తున్నారు.

కాబట్టే, సుప్రీంకోర్టు న్యాయమూర్తి కృష్ణయ్యర్ ఒక గ్రంథంలో ఇలా అంటాడు: "ఎంతకాలమయితే "మేము, భారత పౌరులం" తమ తరపున న్యాయసంబంధమైన అధికారాలు చలాయించమని న్యాయస్థానాలను నియమించారో, అంతవరకు న్యాయస్థానాలు ప్రజల తరపున ఆ అధికారాలను చలాయిస్తాయి." అయితే శాసనాలను చేసేవారు చట్టాన్ని నిర్మిస్తే, న్యాయస్థానాలు ఆచట్టం ఎలాఉండి ఉండాలో నిర్ణయిస్తాయి.

1976 జూన్ ఆల్ ఇండియా రిసోర్సర్ ప్రతికలోని ఒక హాసంలో, వ్యాసకర్త అనిరుద్ధ ప్రసాద్ సింగ్ పై విషయాన్నిటినీ ప్రస్తావించి, దీనిని 'as it is' "as it ought to be" ల మధ్య మిథ్యణగా వర్ణించాడు. రాజ్యాంగాన్ని వ్యాఖ్యానించటం, న్యాయ స్థానాలు అటోటబి సిద్ధాంతమీద చెస్తూ, చట్టాలను అమలు చేయటం నుట్కరు టేట్ గా చేస్తాయని - అందువల్ల ఈ తికమక అంటాడు.

కేవలనంద భారతీ వివాదంలో, పార్లమెంటుకు రాజ్యాంగ సంస్కరణకుగల అధికారాన్ని నిర్ణయంలో, సుప్రీంకోర్టు రెండు సిద్ధాంతాలను సమన్వయపరచ ప్రయత్నించిందనీ, చెరికిన అను

చేదాన్ని ఉన్నదున్నట్లుగా వ్యాఖ్యానిస్తూ పార్లమెంటుకు రాజ్యాంగాన్ని సవరించే హక్కుందని నిర్ణయిస్తూ, ఎలాఉండాల్సి అనే విషయాన్ని దృష్టిలో ఉంచుకుని మౌలిక స్వరూపాన్ని ఘోర్ణే హక్కు లేదని నిర్ణయించిందంటాడు అన్యాయకర్త.

భారతదేశం బోటిదానికి ఈ సమస్యను సిద్ధాంతం చాలా అవసరమనీ, ప్రజాస్వామిక దేశానికి అధికార విభజన, ఒండొరుల మీద పరిమితులు కావాలంటాడు. మన దేశంలోని ఈ మధ్యకాలం నాటి రాజ్యాంగసంస్కరణలను గురించి ఈవిధంగా వ్యాఖ్యానిస్తాడు: మనదేశంలో శాసనాలు చేయటం అనేది 'మొక్కుబడి' (టోకెనిజం) వ్యవహారంగా తయారయింది. ఉదాహరణకు అమెరికన్ రాజ్యాంగం 1787 నుంచి 1967 దాకా కేవలం 25 సార్లే సవరింపబడింది. మనరాజ్యాంగం 1950 నుంచి 75 దాకా 39 సార్లు సవరింపబడింది. 1966 లో మూడుసార్లు సవరింపబడింది. 1975 లో- 4 రాజ్యాంగ సవరణలు, 29 ఆర్డినెన్సులు, 52 కేంద్రప్రభుత్వ చట్టాలు వచ్చాయి. ఇందులో 222 వ అనుచ్ఛేదము, పైకోర్టు న్యాయమూర్తులను ఒక చోటనుంచి వేరొక చోటుకు బదిలీచేస్తే కొంతపరిహారమివ్వాలనేది, 1956 లో 7వ సంస్కరణవట్టంద్వారా పరిహరింపబడి, తిరిగి 1963 లో 15వ సవరణ వట్టంద్వారా ప్రవేశ పెట్టబడింది.

కృష్ణంగా చెప్పకోవాలంటే, వేటి రాజ్యాంగ సవరణల వెనుక గల భోరణులలో, పార్లమెంటుకు విశిష్టాధికారాలులేవు. దాని అధికారాలు సరిమితమైనవే అనే అభిప్రాయాల చర్చిత ఇది.

"—It is in the courts and not in the legislatures that our citizens primarily feel the keen, cutting edge of the law. If they have respect for the work of the Courts, their respect for law will survive the shortcomings of every other branch of government, but if they lose their respect for the work of the courts, their respect for law and order will vanish with it to the great detriment of society"

Justice Arthur T. Vanderbilt in

"The challenge of Law Reform" pages 4-5

ని రీ క్షణ

తేనెస్వీ

గెలుగు తెరలు తెరలుగా వెలుతురు పొరలుగా

ప్రతిధ్వనిస్తోంది నీ నవ్వు

ఈశాన్య మందిరంలో

ఈ సుప్త సందసంలో

కోయిల్లా కాలం పోయింది

కుసుమాల కాలం పోయింది

గుండెతలుపుల్ని మంత్ర స్వర్గతో తెరిచి

గుమ్మని సునాద తాంతాలు విరియించిన నీ స్మృతిమాత్రం మిగిలింది

నడినిసి గడియల పులకరించే మేనుతో ఎదురుచూస్తుంది బాట

నవ్వులోకాల స్వర్గ ఘంటికల్ని మోయించే నీ చాలి అందెల రవళి కోసం

రావు నువ్వు రావు జన్మసరంపరలు గడచినా

ఎన్ని విత్తులలోంచి ఎన్ని మొక్కలో మొలిచి

మాకులైనా

నువ్వు రానేరావు

దిక్కు దిక్కునా నా చూపులు బారులు బారులుగా

చుక్క చుక్కలో నా గుండెల శబ్దం మెరుపులు మెరుపులుగా

ప్రతి సాగర తెరటం నా చాచిన బాహ్యపుగా

నీకై నిర్ద్రిడంగా

ఎదురు చూస్తూనే ఉంటాను నేను

శిశిరం సృజించలేని జీవశక్తిని

మృత్యువు సరించలేని ప్రాణరక్తిని.

చదువని వాడజ్ఞుండగు...

చదువు చదువు చదువు

అదే కల్పతరువు

పసిపాపలకు, బోసినోటి తాతలకు ఏ వయస్సు వారికైనా

చదువుల తల్లి స్వాగతమిస్తుంది. యీ రోజుల్లో

మనిషి వ్యక్తిత్వాన్ని సమాజానికి ఉపయోగించే విధంగా తీర్చిదిద్దేది విద్య.

ప్రాథమిక విద్య నిర్బంధం చేశారు...ఉచితంగా నేర్పుతున్నారు.

మెట్రిక్ పూర్వం, మెట్రిక్ తర్వాత దశలలో పెడ్యూల్టు కులాల విద్యార్థులకు ఉచితం చేతనాలిస్తారు.

ఉచిత వసతి, బోజన సౌకర్యాలున్నాయి.

కోటి పైగా పాఠ్యపుస్తకాలు ముద్రించి, వాటిని స్టేషనరీ పరికరాల్తోపాటు కంప్రైజ్లు దరలకు అందిస్తున్నారు.

దేశమంతటా డెబ్బై వేలకు పైగా పుస్తకాల బ్యాంకులు తెరిచారు.

హరిజనులు, గిరిజనులు, తదితర బలహీన వర్గాలకు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం అనేక విద్యా సౌకర్యాలు కల్పించింది.

విద్యా ప్రమాణాలు పడిపోకుండా రాష్ట్రప్రభుత్వం 12 సూత్రాల పథకాన్ని రూపొందించింది.

ప్రధాని శ్రీమతి ఇందిరాగాంధీ ఇరవై సూత్రాల పథకం పుణ్యమా అని యిప్పుడు పాఠశాలల్లో, కళాశాలల్లో శ్రమశిక్షణ వాతావరణం ఏర్పడింది. విద్య అనే కల్పతరువును ప్రతియింట్లో పెరటి చెట్టుగా నాటుకుందాం.

సమాచార, పౌరసంబంధ శాఖ, హైదరాబాదు.

(6/76/తెలంగాణ)

వెట్టి వెంకన్న

శ్రీ బులుసు వేంకటేశ్వరులు

శ్రీ రమానాథ విష్ణ్వరతార! అర్చి
హరణ! వేంకటరమణ! దయాపయాధి!
తెలియకడుగుదు నిన్ను బ్రతులను కొన్ని
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

వాకుఁ దల్లినయట్లు నీకుఁ గూడ
దేహమున్నదా? అది చాలిదేహమా? వి
వాహనైనదా? సంతానభాగ్య మెంత?
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

ఏది శ్రీ కల్కి రూపము నీది? దేవ!
అందమును జిమ్ము వడసారవిందమేది?
కమల పత్ర వికారముల్ కన్నులేవి?
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

నీ ధనంబులు బంగారు విధులు నీకు
'బిడ్డలము మేము' తినరాద? పీతి లేద?
అమెరికా యందో రష్యానో అవి వ్యయంబ?
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

కనులు గప్పిరి పిచ్చి భక్తప్రవరులు
నామములతోడ నీదు కనపగ వార
తెవ్వరువ్వారు? ఓర్చితివెట్లు దాని?
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

కరము జ్ఞానం బనెడి దివ్యగంగఁ దెచ్చి
నిత్యభక్తిని చేసి పన్నీరు దానిఁ
గలిసి నీ కభిషేకింతు గంద మలచి
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

సరస సుందర ఫలదేశమున నీకుఁ
జక్కఁబెట్టెదఁ గన్మూరి చుక్కదేవ!
కనులఁ దెచ్చెదనించుక కజ్జలంబు
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

స్వామి పగు నీకు మంచి ముష్కాబు చేసి
భక్తితోడఁ బద్మావతీ భావముగని
నిన్నుచేరెద నెట్లు మన్వింతువో కద?
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

కొనవలయునా ప్రసాదంబు ధనముపెట్టి?
కాంచుటకు నిన్నుఁ గనుల 'టెక్కట్టు' దేవ!?
చిక్కి ధనవంతు శుద్ధి వచ్చి పడవ?
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

దొంగలెందలో నీ చుట్టు దోచుకొన్న
దిక్కు మక్కునులేద? నీ దివ్యధనము
దోచుకొను దొంగ కాదును దొరను కాను
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

కల్లకపటము లే కాని దుష్కమిచ్చు
భక్తుఁడొకడైన నున్నాడె? వానికేల
ఏడుకొండల నెక్క నీవేగి ప్రోచు
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

తెలుగులో అలంకారముల్ కలవు చా
నిన్నుఁ బ్రీతుని జేయంగఁ బచ్చి యిట్లు
లాడిలిన్ వ్యాజ సంస్తుతి వ్యాజనింద
వెట్టి వెంకన్న యన్న గోపింపకు ప్రభు!

సాహిత్యంలో సృజన

శ్రీ ఆర్. ఎస్. సుదర్శనం

రచనా వ్యాసంగం యావత్ సాహిత్యం క్రిందే వస్తుంది. కవిత్వం ఒకదాన్నే పూర్వం కళల్లో చేర్చారు. నేడు కవిత్వంతోబాటు కథ నవల, నాటకం, “సృజనాత్మక సాహిత్యం” అని పిలవబడుతున్నది అంటే కవిత్వంతోబాటు నవల, కథ, నాటకం-వీటి రచననీ కళాస్పర్శిగానే భావిస్తున్నా అంటే ఎమిటి భేదం? ఉదాహరణకు సవలలో పాత పోషణ విషయం తీసుకుంటే, బాపిరాజు నవలల్లోలాగా నాయకుడు స్ఫురదూపి, ఆజానుబాహుడు, అతనికి సంగీతం వచ్చు కవిత్వం వ్రాస్తాడు, టెన్నిస్ పందేలలో ఎవ్వడూ మొదటి బహుమతి గెలుచుకుంటాడు-అంటూ మొదటి ప్రకరణంలోనే కథానాయకుణ్ణి వర్ణించేయ్యడం కళకాదు. మరో ఉదాహరణ: మొదటి అధ్యాయంలో మార్క్సిస్ట్ గా ఉన్న యువకుణ్ణి ప్రవేశపెట్టి తెలుగు సినిమా హీరోలాగా అఖండమైన విజయ పరంపరతో అతణ్ణి చివరి అధ్యాయంలో కూడా చెక్కు చెదరని మార్క్సిస్ట్ గానే ఉన్నట్లు చిత్రించడం “సృజన” అనిపించుకోదు. అంటే ఇక్కడ అతను చివరి అధ్యాయంలో మార్క్సిస్ట్ గా ఉండగూడదని కాదు-ఉండలేదని కాదు మార్క్సిస్ట్ గా సొంత అనుభవంతో అతడెదుర్కొన్న కష్ట నిష్కారాల్ని, దాన్నుంచి అతని దృక్పథంలో వచ్చిన వైశాల్యాల్ని, అనుభూతి వైవిధ్యాల్ని, మార్పుని కనువిప్పగా చిత్రించితేనే తప్ప అంటే మొదటికి, చివరికి అతనిలోని పరిణామం, తన్వారా అతనిలోని మార్క్సిజం బలపడటాన్ని నిరూపిస్తే తప్ప అది పాత సృష్టికాదు.

మాటల కందని సంక్లిష్టమైన అనుభూతిని మాటలద్వారా అందజేసే ప్రయత్నమే-సాహిత్యంలో సృజన.

కవిత్వంలో సృజన ఒక రసాత్మకమైన వాక్యంతో, ఒక పద బంధంతో, వ్యక్తంకావచ్చు. “నా తెలంగాణ కోటిరత్నాల వీణ” అన్న దాశరథి కవి వాక్కు, దాని సృజనాత్మక శక్తివల్లనే అంత ప్రచారాన్ని పొందగలిగింది. ఈ వాక్యానికి మామూలు అర్థం ఏమీలేదు. తెలంగాణ భూభాగం రత్నాలవీణ ఎలా అవుతుంది? అందులో కోటి రత్నాల వీణ అంటే అన్ని రత్నాలు పొదిగినా వీణ అనా? లేక అంత విలువైన వీణ అనా? ఇలా తర్కిస్తే, అంటే మామూలు మాటల అర్థాలను సమన్వయించుకొని చూస్తే, ఏమీ బోధపడదు.

కానీ తెలంగాణా అనగానే ప్రజలనీ, కోటి రత్నాలు అనగానే కోటి మంది రత్నాలవంటి మనుషులు అనీ, వీణ అనగానే ఆ కోటి మంది స్వేచ్ఛకోసం ఎలుగెత్తివ కంఠ శ్రుతి అనీ బోధపరుచుకున్నప్పుడు, ఆ వీణయొక్క సంగీతం వినిగలిగినప్పుడు, ఆ వాక్యంలోని సృజనాత్మకశక్తి మనల్ని తాకుతుంది. మాటల కందనిది, కానీ మాటల ద్వారానే అందినదీ అయిన ఆ శక్తి ఎటువంటిదో మనం గ్రహించవచ్చు. పూర్వులు ‘రస’మని, ‘ధ్వని’ అని పేర్కొన్నది ఈ సృజన శక్తి. అయితే ఆలంకారికుల తర్జన భర్జనలలో పడి, దాని అసలు

స్వరూపం మరుగున పడిపోయింది. అంతేకాకుండా, మరొక విశేషం కూడా ఉంది. ఈ సృజనశక్తి రచయితకెంత అవసరమో పాఠకుడికి అంత అవసరమే. కానీ, రచయిత, పాఠకుడూ ఒకరుకాదు. ఈ ఇద్దరి లోనూ సాహిత్యపరంగా ఉండవలసిన సృజనశక్తి భిన్నమైనది. అది వేరు రూపాలలో ఉంటుంది. అది ఉద్భూతమయ్యే కారణాలూ సంపర్కాలూ కూడా వేరు. ఆలంకారికులు, సాఠకుడూ లేక విమర్శకుడూ కలిగి ఉండవలసిన దృష్టితోనే సాహిత్యంలో సృజనను తర్కించి, అభివర్ణించారో తప్ప, వాళ్ళు రచయిత దృక్పథం నించీ, అంటే రచయిత వ్యక్తి వైశిష్ట్యంనించీ ఉద్భూతమైన సృజనశక్తి ఎలా అభివ్యక్తమౌతున్నదో విచారించే ప్రయత్నం చెయ్యలేదు. అటువంటి ప్రయత్నానికి సూచనప్రాయంగా కొన్ని మాటలు చెప్పాను:

“తనకి ప్రపంచానికి సామరస్యం కుదిరిందాకా కవిదేసే అంతర్బహిర్యుద్ధారావమే కవిత్వమంటాడు చలం”. శ్రీశ్రీ కవిత్వానికి యోగ్యతా ప్రతందాస్తూ ఇంకోమాటకూడా అన్నాడు చలం - “కృష్ణశాస్త్రి తన బాదను అందరితోనూ పలికిస్తే, శ్రీశ్రీ అందరి బాధనూ తనలో పలికిస్తాడు. కృష్ణశాస్త్రి బాధ ప్రపంచానికి బాధ. ప్రపంచపు బాధ అంతా శ్రీశ్రీ బాధ.” ‘కృష్ణ నక్షత్రం’ ద్వారా కృష్ణశాస్త్రి, ‘మహాప్రస్థానం’ ద్వారా శ్రీశ్రీ ఆయా కవిత్వాద్యమాలకు రథసారథులు అయారంటే, ఆయా కావ్యాలలోని సృజనశక్తి అందుకు కారణం. కృష్ణశాస్త్రికి ముందూ తరవాతా ప్రేమనుగూర్చి. నిర్వేదాన్నిగూర్చి వ్రాసిన వారున్నారు. అలాగే శ్రీశ్రీ అనుయాయులు పేదల్నిగూర్చి, బాధల్నిగూర్చి వ్రాశారు. కాని ఈ ఇద్దరిదే విశిష్టమైన స్థానం కావడానికి కారణమేమిటి? వ్యక్తి ప్రపంచాన్ని, అంటే సమాజాన్ని, సామాజిక వ్యవస్థని ప్రతిఘటించి నిలబడటంలో ఉద్భూతమయ్యే శక్తి సృజన శక్తి, కాలానికవాది సమాజాన్ని తిరస్కరించినా, సామాజికవాది సమాజాన్ని విమర్శించి మార్చే ప్రయత్నంచేసినా, సాహిత్యంలో సృజనశక్తి రచయిత వ్యక్తిత్వం ఆలంబనగానే జీవితానుభూతిని ప్రతిబింబిస్తుంది, విమర్శిస్తుంది. క్రొత్తగా తీర్చిదిద్దే ప్రయత్నం చేస్తుంది. రచయితలో ఆవ్యక్తిత్వం లేకపోతే సృజనశక్తి లేదు, కవిత్వమూలేదు. సామాజిక చైతన్యంలో మార్పువచ్చినప్పుడు, సాహిత్యంలో అది ప్రతిఫలించేందుకు, ఆ చారిత్రాత్మక తరుణంలో వ్యక్తిగా రచయిత పడుతున్న ఆనందం, పొందుతున్న అనుభూతి, ఒక సృజనాత్మక రచనగా అభివ్యక్తమైనప్పుడు సమాజం అతణ్ణి ఒక సాహిత్యద్యమానికి రథపాఠిగా నిలబెడుతుంది, సాహిత్యంలో కాల

క్రమంలో క్రొత్తదనం ఎలాగూ వస్తుంది. కానీ, ఏ తరుణంలో ఏ ఫలానా రచయిత మెడలో ఆ పూలమాల పడుతుందో చెప్పడం కష్టం. “Many are called but few are chosen” అని ఒక సామాన్యోక్తి, సాహిత్యాద్యమంలో, “Even among the chosen few, only one will be the leader.” వ్యక్తి చైతన్యానికి, సామాజిక చైతన్యానికిగల ఈ సంబంధం గుర్తించినపుడు ఒకసారి ఒక ఉద్యమానికి నాయకత్వం లభించిందని, మరోసారి మరో ఉద్యమానికికూడా నాయకత్వం వహించే ప్రయత్నంచేసే ముసలి పెళ్ళి కొడుకులను ఏమనాలి? అది రాజకీయాల్లో సాధ్యమేమోగానీ, సాహిత్య సృజనలోకాదు!

నవలలు చదివి నవలలు వ్రాసేవాళ్ళు, సినిమాలూసిన కథలు వ్రాసేవాళ్ళు, కవిత్వాన్ని చదివి కవిత్వం వ్రాసేవాళ్ళు సాహిత్య శ్రేష్ఠులు కాలేరు. అంటే చదవకూడదనికాదు. మొదట్లో రచన అనేది అలానే ప్రారంభం అవుతుంది. షేక్స్పియర్ కూడా పాఠ నాటకాలను అనుకరించాడు. ఆర్. ఎల్. స్టీవెన్సన్ అంగ్లంలో వచన శైలికి పేరు పడ్డ రచయిత. ‘To pay the sedulous ape’, అంటూ తన రచన అనుకరణలో ఎలా ప్రారంభమైందో చెబుతాడు. కీట్స్ తన కవితా సాధనలో మిల్టన్, షేక్స్పియర్ కవులు సభావం నించి బయటపడి, కవిగా తనదైన ఓ రీతిని సాధించుకోడానికి ఎంత ప్రయత్నం చేశాడో అతని లేఖల ద్వారా మనకు తెలుస్తుంది. ఒక కవిగానీ, రచయితగానీ, పూర్వ రచయితల ప్రభావంనుంచి, ప్రతిభా వంతులైన పనుకాలికుల వాయలనుంచి, తన్ను తాను రక్షించుకొని తనదైన వ్యక్తిత్వపు ముద్రను - భాషమీదా, ప్రక్రియమీదా, శిల్పం మీదా చూపగలిగితే తప్ప అతని రచనలోని సృజన శక్తి నిరూపణ కాదు. ఇక్కడ, రచయిత ప్రగాఢమైన అనుభూతి, భావనా తీవ్రత, చిత్తశుద్ధి, లక్ష్యశుద్ధి, అతనికి అండగా ఉంటాయి. అండగా ఉంటాయేతప్ప సృజనశక్తి తోపించినప్పుడు అవిమాత్రమే సాహిత్యానికి అక్కరకు రావు. అప్పుడు ఆ వ్యక్తి శిష్టుడూ, విశిష్టుడూ కావచ్చు కాని సాహిత్య శ్రేష్ఠు కాలేడు. మొదట్లో సృజనశక్తి ఉండి తర్వాత వ్యక్తిలో పై చెప్పిన లక్షణాలు తోపించేకొద్దీ, రచనలో సృజనకూడా తోపించి, మృగ్యమై పోతుంది. ఇది ఒక రకమైన శైథిల్యం. అంటే కేవలం మాటల గారడీ పనిచేయదు, సాహిత్యంలో సృజనకు వ్యక్తిలో నిత్యమూతనత్వం అవసరం. ఇదే సాహిత్యంలో నవ వనోద్వేషిత్యం.

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు: రాజనీతి; గిరిజనప్రాంత పరిపాలన

శ్రీ రా పా క ప్ర కా శ రా వు

ఆముక్తమాల్యదను పరిచయంచేస్తూ శ్రీ ఎం. వి. ఎల్. నరసింహారావుగారు (ప్రచురణ - 1974, కావ్యపరిచయం, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ) “ఆంధ్ర పంప కావ్యాలలో ఆముక్తమాల్యదకు చాటిపెట్టడం...స్వచ్ఛ రాయనిది సునిశితమైన పద్యశ్లి... రాయని వర్ణనలో సామాన్యమైన విషయాలు, సామాన్యజనుల జీవితాలలో కనబడే చిన్నచిన్న సంగతులు చోటుచేసుకుంటాయి”...సాహిత్య ప్రయుక్తకు కనిపించే విషయాలు యివిమాత్రమే. కాని తోతుగా యీ గ్రంథాన్ని పరిశీలిస్తే ఏ కావ్యములో కనిపించని ఒక ముఖ్య విషయము కనిపిస్తుంది. అది అటవీ జాతుల హస్తకృత్య పరిశీలన, గిరిజన ప్రాంత పరిపాలన. భాషాభివృద్ధి యీ విషయమును గమనించినట్లు కనిపించదు. వారు యీ విషయమైన అంతశ్రద్ధ చూపించినట్లుగాని, ఆ పద్యములకేమాత్రము ప్రాముఖ్యత నిచ్చినట్లుగాని గనిపించదు. “ఆముక్తమాల్యద”లోని చతుర్థాశ్వాసములో యామునావారుణి కథలో శ్రీరామ మిత్రుడు అతనికి “మి పెట్టలు విహారం జాగ్రత్తపరచిన నిగ్గేసం శ్రీరంగవాడుని పొడవద్దాలో” అని చూపగానే యామునావారుణి భ్రమలోగిపోయి, కుమారుడికి రాజనీతి ఉపదేశించే ముట్టములో యీ పద్యములు కానవస్తును. యామునావారుణి తన కుమారుని కువదేశించిన రాజనీతి శ్రీరాయల రాజనీతియే.”

దేశ అగ్ని కృత్తి వి పెంపొందింతుటకుగాను ఏమి చేయవలయునో కాణిలు యీ ఆశ్వాసములోని 236 వ పద్యములో తెలిసివ్వివారు.

తో|| దేశ వైకాళ్యమర్పసిద్ధికిని హాల
మల యొకింతైన, గుంటకాల్యం రచించి,
నయము పేదకునరిగోరు ననునొసంగి,
ప్రజల కేసివ నర్త భర్తములు వెరుగు.

యీ 206, 221 నుండి 226 వరకు మఱియు 236 వ పద్యములు స్వతంత్ర శాస్త్రజ్ఞులకెంతో ఉపకరించే పద్యములు. స్వతంత్ర శాస్త్రమునకు సంబంధించిన విషయమును భారతదేశ రాజనీతి అలో

చనా యితిహాసములో ప్రధమముగా ప్రవేశపెట్టినది శ్రీకృష్ణదేవరాయలనియే తోచుచున్నది. వారికంటె ముందు ఎంతో పుండి రాజకీయ ధురంధరులున్నా గిరిజన మనఃప్రవృత్తిని పరిశీలించి గిరిజన ప్రాంత పరిపాలన ఎవరికి హస్తగతము చేయవలయునన్న విషయమును, గిరిజన ప్రాంతములందు అడవుల ప్రాముఖ్యతను గుర్తించిన వారు గాని లేరు. రాజనీతి ధురంధరుడైన చాణక్యుడు తన “అర్థశాస్త్ర” మందుగాని, యితర రాజనీతి శాస్త్రములైన “శుచ్రనీతి”, “బృహస్పతి నీతి” వంటి గ్రంథములలోగాని యీ విషయము ప్రస్తావించబడలేదు. తన సామాన్యములో “సంక్షేమ” సిద్ధాంతాన్ని చరిత్రలో మొదటిసారిగా ప్రవేశపెట్టిన అచార చక్రవర్తిగూడా గిరిజన ప్రాంత పరిపాలన గురించి ఏ కావనమైనా చేసినట్లు గనపడదు. “అరణ్య ప్రాంతములు గిరిజనులకెంతో ఉపయోగం కరమైనవి, వాటిని పన్ను వరుచరాదు” అని మాత్రము ఒక శిలా శాసనమునగలదు. కౌటిల్యుడు బృహస్పతి నీతికారుడు, శుచ్రనీతికారుడు గిరిజనులను రాజులుగాని, చక్రవర్తులుగాని కేవలము తన సామాన్య విస్తరణకు, సామాన్య మస్తిరకు మాత్రమే ఉపయోగించుకొనవలసినదిగా సలహానిచ్చారుగాని వారి మనస్తత్వ మిటువంటిది. అందువలన ఆ ప్రాంత పరిపాలన యిటులుండవలెను, ఆ ప్రాంత పరిపాలకులుగా ఏటువంటి శూరులను నియమించవలెనో తెలిపియుండలేదు. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు యీ విషయములను విపులముగా చర్చించినారు. గిరిజనుల కొరకై శ్రీకృష్ణదేవరాయలు వాడిన పర్యాయ పదాలు : భిల్లులు, దస్యులు, ఏలుకులు, అటవీకులు, పార్వతీయులు. పార్వభౌముని అల్ల, గిరిజన ప్రాంతములలోకూడా చెల్లవలయుననే విషయమును 206 వ పద్యములో :

206 అ|| అల్లవలయు న్నవతి, కాభిం భిల్లాది
కంపకాలనాలనాజ్ఞ సెల్లు
నంట; పార్వభౌముడైన యీ పతియాజ్ఞ
కెల్లవారు తల్లడిల్ల వలది.

అటవిక నాయకుడి అంకకోశున్న మూలుపోగులు ఎంతో విలువయున్నపుడు సార్వభౌమనియాజ్ఞ తప్పక జెల్లవలసినదే.

యిక గిరిజన ప్రాంతములందు ఎటువంటివారిని అధికారులుగ నియమించవలెనన్న -

221 కం|| దరణి వసాధ్య నగాటపు

విరపుగ భూసిడసేయు నెఱుకుల పారగూ

కైరవగు నస్తితి శూరుల

కెరవుగ విద్యునది, మిథము నెట్లయిన మరున్.

ఎఱుకులు నివసించు ప్రాంతములను “అస్తితి శూరుల కెరవుగ” నిమ్మని శ్రీ రాయల ఉపదేశము.

“అస్తితి శూరుల కెరవుగ” ఎందుకేమనమును? ఎందుకనగా ఒకప్పుడు మంచినదవులతోనుండి (రాజ్యాధిపత్యై, యుద్ధముతో నోడిపోయి యితర రాజుల భరణు బోచ్చినవారని అభిప్రాయము) తమవదలినుండి దిగజారిపోయినవారు అస్తితిశూరులు. వారికి గిరిజన ప్రాంతములు “ఎరవుగ” నిచ్చిన, అటువంటివారు తమ పదవులను పునఃప్రతిష్ఠించుకో గోరుదురు. అటవికులు తమ స్వాతంత్ర్యమును నిలబెట్టుకొనుటకై వృద్ధులు పాటుబడుదురు యిటువంటి స్థితిలో వారిద్దరికి వైరము తప్పదు. వారితో వారు పోరాడుకొనుచుండుదురు. విల్లవ్వడు వారు తమతో తాము పోరాడుకొనుచుండటము వలన వారి వరు గూడా బలవంతులై రాజునకు ఎదురుతిరుగుదురనే భయముండదు. రాజు నిశ్చింతగా నుండవచ్చును.

యిక యీ క్రింది పద్యములు గిరిజనుల మనఃస్పృహ మరీచికను మచ్చుటనకలు. గిరిజనులకు మనమిదివరకెంత మేలుచేసినను ఏ కారణము వల్ల నైనా మరొకసారి వారి కువకార మొనర్చలేకపోయినచో యిదివరకు చేసిన మంచిని మరచిపోయి శత్రుత్వము వహించెదరు మన రత్నపులలో నేతులు కలిపి పోని తలపెట్టాదురు. అప్పుడే స్నేహము, అప్పుడే శత్రుత్వము, చిన్నకారణముగా శత్రుత్వము వహించుట వారి సహజ లక్షణము. యీ రోజువరకు గూడా గిరిజనుల మనఃస్పృహమిదియే! అటవికుల యీ మనస్సు, నడవడి నెరిగి, ఆ ప్రాంతములను పరిపాలించవలసినదిగా శ్రీ రాయలవారి సలహా. యీ విషయములు క్రింది వచనముతో మరియు పద్యములతో రాసినను

222 ప|| విశిషించియు నప్యార్థతిగు బలంబు

తోసం గూడుకొన్న రాజునకు బ్రహ్మ బంధదరుగ;

దెట్లెని దెదరువాసిరారలం బేకూర్చుకొనవలయు,

నవిశ్వాసంబును, విశ్వాసంబును, నలుకయు, నెల

మియు, నతి వైరంబును, నత్యాసుకూలంబును

నల్పులగుట నల్పాబున ననుగు, నెట్లంటెలి;

223 “వియందానును భిల్లు దొక్కడగుగ, స్విండింట గుట్టుమున భిల్లుండన్యుడువెల, నారయుడు కన్పికించి దొట్టాచువా డెల్లన్యముగజేసి, తప్పునువరా. నెందే దెంక జాడగా, నుల్లంబై ‘వననంపు వారదెడు’ నా మాహించి పోనంపజే

224 క|| ఆపాల కూటనే నిజ

మేపాటియు దప్పరాదే, నెరకున గొం

లేపాటి గచ్చనలుగుడు;

రీ పని యెంతనక వెడగుటెడ నాటవికుల్.

225 క|| అటవిక వశ్యతలన చత్వహన, వైరి

మనుజువలి పైలి దూతనమ్మానమునను,

గూర్చి దరిభృతి గల్పవరహను, సోపారి

తోషిషపు సేవ నెలమి తోతులకు గలుగు.

226 క|| మేలగు మోటకమును శుం

దాలంబును సుక సు బాటనలే యిమ్ము; తరి

వైలగుమేపున మందుర

బాలింపుము; దొరలసాలు మరుకు మెప్పుడున్

దట్టమైన అడవుల ప్రాముఖ్యతను గూడా, రాంబు తెరింగి వాడు. గిరిజనులచాత్ర పొందక ఉండవలెనని దట్టమైన అడవులను పెంచవలసినదని శ్రీకృష్ణదేవరాయలది అని పాఠము. గిరిజనులు దట్టమైన అడవులందు నివసించుదురు. వారు మెదాన ప్రాంతములకు రావటమున కష్టపడరు. అందువలన రాజ్యంలో దట్టమైన అడవులను పెంచినచో గిరిజను లందే నివసించి యితర జనులకు కష్టపడ్డములను కలిగించరు. యీ అభిప్రాయము క్రింది పద్యముతో రాసినను :

256 క|| అడవులు గడిదేశములవి

దడములుగా బెంపు మాత్సర్యరచి న్నలిన్

నడుములవి పొళ్లుపొళ్లుగ

బొడిపెంపుము దమ్ముడాత పొందక యుండన్

భారతీయ రాజనీతి అలోచనలోనే శ్రీకృష్ణదేవరాయలది సరికొత్తపంథా. యూరితిగా ఆలోచించినవారు భారతరాజనీతిజ్ఞులతో రేరనే చెప్పవచ్చును. శ్రీకృష్ణదేవరాయలతర్వాత భారతదేశములో బ్రిటిషువారి పాలనారంభమువరకును గిరిజన ప్రాంత పరిపాలనా విషయమై యింకే “అలోచనా” రాలేదనే చెప్పవచ్చును. దాని తాస్రజ్ఞులు యింకా నిశితముగా పరిశీలించినచో యింకా కొత్త విషయములు బయటపడసేమా!

వేమన-స్త్రీ

పి. భారతి

శతక కర్తలలో చాలమంది స్త్రీలను నిందించినారే! శతకమేషియు వ్రాయుచున్నగు కొన్ని కారణముల వలన శతక కారులలో వాడ డుగా వేమన భ్యాతిగాంచివాడు. శతకమునకు ముఖ్యలక్షణమగు సంత్యా నియమము వేమనకు లేదు మకుటము మాత్రము పెక్కు పద్యముల కొరటిగా నున్నది. స్త్రీలను నిందించుట గూడ శతక లక్షణములలో నొక్కటైనచో వేమనకు గూడ నీ లక్షణమును బట్టి శతక కవి యని కొంతవర కొప్పుకొనవచ్చును!

వేమన స్త్రీలను మిగుల తిట్టినాడు. అడువారినిట్టిష్టము వచ్చినట్లాడుట నేడు అభ్యుదయవాదులమని చెప్పుకొనువారు వ్యతిరేకింతురు. వేమనరాక ఇంకొకరిట్లు కఠిన్యము చెప్పిన ఈ అభ్యుదయ వాదులు తుక్కుతుక్కుగా తిట్టి యీ కవిని భ్రష్టువట్టించి యుండిరివారు! మన ప్రాచీన కావ్యములలో స్త్రీకి గౌరవస్థానమ యాయబడినది. స్త్రీల సహజీవన చేయుచు కవనమల్లిన కవులు మిక్కిలి తక్కువ. సుమతీ శతకకారుడు గూడ వేమనవల చక్కని పద్యములను చెప్పినను 'మహాకవి' యనిపించుకొనకపోవుట మన దురదృష్టము. రాజకీయ సిద్ధాంతములను సుమతీ శతక పద్యములలో ముడిచెట్టి వ్యాఖ్యానించి, మహాకవి నిరుద మియకుండటం చూడవలసి యున్నాము!

సంఘములో దుర్మార్గులైన స్త్రీలు కొందరు లేరనిలేదు. కాని యందరును అట్టివారిగానే భావించి పద్యములు వ్రాయుట వేమనకే చెల్లినది. వేమన ఎంత అసహ్యభావమును చెప్పుచున్నాడో చూడుడు—

“తరుణి, సోగసురాని తనయునిగన్నను
మరుని కాలమించి మనను పాట.”

ఈ పద్యమును సమర్పించుటకెన్ని యుక్తులు వచ్చినను తాభములేదు. స్త్రీల సహజీవ మర్థము చేసికొన్నాడన్నమాట వేమన్న! ఆధునిక మానసిక శాస్త్రవేత్తలు చెప్పుచున్న దానిని మన వేమన్న ఎన్నడో చెప్పినని చంకలు గ్రుడ్లు కొందురా? ఆధునికమైన ప్రతి విషయమును మన ప్రాచీన భారతీయులెన్నడో చెప్పెనటను అభ్యుదయవాదు లొప్పుకొనరనుకొందును. ఇంకొక పద్యరత్నమును గాంచుడు.

చక్కని సరియైన సరకురాక నను
మేనోరులను గాన నియమన్
సంబె గుంజినంత సయ్యాటలాడదా
విప్రుభారము విచురవేను

(పక్రతి సిద్ధమైన, సహజమైన స్త్రీ పురుష సంయోగ విషయమును దీసికొని వేమన యాడువారినిట్లు అసహజన చేయుటెందులకే! చక్కని పద్యములు చెప్పుట చేతయినంత మాత్రమున నిట్టి జనిహితిన భావములనేల గైకొననో...? యోగిద్దా, దిగంబరియైన వేమనకీ పాడు అలోచనలే? వేమన యోగి గాకనునువే, నేర్పించెట దిరుగుదున్నదే ఈ పద్యమును దెప్పెనని సమర్థింప లాచువారికి సంస్కారము!

గాడిదను, గుట్టుమును ఒకే గొటరట్టి చేయుటలో వేమన గిట్టివాడు. స్త్రీలను దప్పే ప్రధానమనియు, ధనహీనుడైన దుర్రుతు చంపుటకైన స్త్రీలు వెరుదీరురనియు, వేమన నమ్మకము. ఈ భావములతో పెక్కు పద్యములను వ్రాసాచినివాడు.

“కలిమినాడు మగని కామించి చూచును
లేమి తిక్కునాడు లేవకుండ
మనిన మగనినైన మడియంగ జూచును...”

“కూలి నాలి జేసి గుల్లాము పరిచేసి
తెచ్చిపెట్ట నాలు మెచ్చుచుండు
లేని గొక్కు విభుని వేమారు చిట్టును...”

కొందరు పురుషుల కవి చక్కని సత్యములుగా తోవవచ్చును. అట్టివారిలో ముందే కొంత స్త్రీ ద్వేషముండి యుండునని నిర్భయముగా చెప్పవచ్చును. వారు సహృదయులుకారు. కవిత్యనునకు సహృదయులే ప్రమాణము. చెప్పిన భావములనే తిప్పి తిప్పి వినివారుతో చెప్పినగాని వేమనకు తృప్తి కలుగదు.

“కలిమిలేని మగడు కానుగాడు
పనికిరాని మగని పాటించి చూడదు...”

—ఇది స్త్రీలను గూర్చిన వేమన ప్రవచనము! తోకములొనందరు

స్త్రీలును నిట్లున్న పురుషులు బతుకేరా?

స్త్రీ స్వేచ్ఛను వేమన సహించడు. “స్వేచ్ఛబటియు విడి చెర్చాటమను నొప్పు” అని ప్రవచించినాడు. స్త్రీ కేవలము భర్తపై నాధారపడి జీవించవలసి క్షుద్ర జీవితము వేమన పద్యముల సారాంశము.

“దీతి వెలదికి దగు భృంగరములు నున్న
నిటని కరుణలేక వెలయవట్లు...”

స్త్రీ సర్వశక్తి మంత్రురాలనియు, పురుషులతో సమానురాలనియు గద్దె లెక్కి పెద్ద లెందరో యివ్వడు చెప్పచున్నారు. వేమన మాటలు సమ్మతమేనా? ఈ సవయుగ ప్రవక్తల పలుకులు విశ్వసించవలెనా? వేమన ఏమన్నాడు, స్త్రీలశక్తి, సామర్థ్యములను తక్కువగా నంచినా వేయవారివ్వడు తిర్క్కువగానే యుందురని తలపవచ్చును.

పురుషుల కష్టములను స్త్రీలే కారకులట! “గతుః సతుల వలన గానంగ లేరయ్యా!” అని వేమన వాపోవుచున్నాడు. “స్త్రీల పడతవలన సిగ్గునోయే” అని బాదపడినాడు.

సౌందర్యవతులందరు కులటలని, కురూపులందరు పతి వతలని వేమనగారి యూహ! లేకున్న “రూపులేని పనిత రూఢి పరివ్రత” యని చెప్పినా? ఎంత వేశ్యలంపలుగై నను; సానవాడలో పీఠ విహార మొనర్చి యున్నను స్త్రీల నిట్లెగతాళి చేయుట మర్యాద గా దనిపించుచుండుటలేదా?

వేమన వర్ణ భేదము నంగీకరించని మహాభ్యుదయవాది. నిదమే! కాని ఇది పురుషులవరకే పరిమితము. స్త్రీలైనవో నొప్పుకొనునా? చూడుడు -

“మాల కన్యయలకు మంచి రూపంబున్న
ముల్కే నే త్రిశంకుపట్టి నాడు
కాని పనులుసేయ పునులాపడదురా?...?”

ఈ పద్యమునకు వేరువిధముగా సర్తము జెప్పి సమర్థించి ప్రయత్నించు మహాభావులు లేకపోలేదు! ఆ ప్రయత్నములు వారి తెలివి తేటలకు మాత్రమే నిదర్శనము లగువేమోగాని సత్య సందర్భ వము మాత్రము కానేరదు.

భార్యను అణగదొక్కి పట్టవలెనట! అసో! ఏమి వేమన అబద్ధయనాడము!

“...లి నొంత లేక యధమత నొందుచు
వెనుక నుంటి నమట వెఱతనము”

వేమన పురుషులకు స్త్రీలను భూతములవలె వర్ణించి చెప్పి భయపెట్టినాడు.

“జార యాడుదాని నా బ్రహ్మస్మిన్తే
పురుషు పాతిలి పెనుభూతమట్లు
దాని వలన బిక్కగాని వాడుండెనే...”

“చక్కనైనవాని మక్కువ గన్పంత
తక్కువగాను జూచు తనదు విఘ్న
అడు బుద్ధికంటె నవరబుద్ధియికేది?...?”

“అడుదాని బొంకు గోడపెట్టినయట్లు
పురుష వరుని బొంకు పూరితడక
స్త్రీలవేర్పు మగల జీవాకు పరచురా...!”

వేమన స్త్రీలలో కొంచెమైన సుంచిన చూడనట్లు కనిపించుచున్నాడు. స్త్రీలెప్పుడును పరపురుషులనుగూర్చియే యోచించు చుందురని వేమనయోగా సమ్మతము. అందువలన స్త్రీలు సంబంధముంటి కుండేళ్లనుజేసి యుంచవలెనని, వారిని జననము కిట్టికెత్త సుండియైన బయటకు జూడనియరాదనియు చెప్పుచున్నాడు.

“బాసలోననుండి స్త్రీల వీరులవంక
జూడనియరాదు సుమ్ము వినక
జేతురేని యట్లు చేటులు మూడురా...!”

“వరుడు చక్కనైన వ్రజాలగనియైన
తనకు మెఱుఘవంటి తత్త్వమున్న
నన్యపురుషవాంఛ యాడుదానికినుండు...!”

ఈ పద్యములను చదివిన తరువాత స్త్రీలచేగాదు, సహృదయులైన పురుషులకు పాతము వేమన స్త్రీద్రోషియని స్ఫురించును. ఆయన భావములు స్త్రీల విషయము ఛాందసములని, మూఢములని పుష్కలముగచున్నది. ఇట్టి అభ్యుదయ నిరోధకములగు భావములతో పద్యములను జెప్పిన వేమనను వెనుకవేసికొని వచ్చు మన అభ్యుదయ వాదులు నిజముగా వేమన పద్యములను చదువుచున్నారా యని యనుమానము కలుగుట సహజము!

కిలగూరగంప

“సంశోధిత మహావారతము-అప్పకవి పాఠములు” అను వ్యాసములో (భారతి జాన్ 76) కళావపూర్ణ నిరుదవలు వెంకట రావుగారు ప్రస్తావించిన సలునిషయములలో రెండు విషయములను గూర్చి నాకు తోచిన అధి పాఠములు యిందు పాఠకుల పరిశోధకుల ముందు ఉంచుచున్నాను.

1. శ్రీ రావుగారు వర్ణయొక్క “వాసి” శబ్దము యొక్క ప్రయోగములు చూపుచూ నిభావర్యమందలి 1-28వ పద్యము నుడవారింపిరి. పై శబ్దప్రయోగము సభావర్ణముతోనే మఱి యొకచోట కనుపించుచున్నది.

“నిర్జల స్పటిక శిలావిర్మితంబై...నదక పరిపూర్ణంబయిన వాసి సాన్ని.....” (2 140)

కావున నన్నయ “వాసి” శబ్దము ప్రయోగించలేదనియు “వాసి” శబ్దమునే ప్రయోగించెననుటకు మఱింత బలము ననుమోదించి.

2. “పాఠకపాఠ కానికి.....” అను పద్యము నన్నయ బారతమున తొలుత లేదనియు తరువాత అందు చేర్చబడినట్లు వివరించిరి. ఇప్పుడు “నరమ వివేక పారథ...” అను ముందు పద్యమును అనుమానక క్రియతో ముగించి “పారమతి...” అను పద్యముతో అర్చయను చేయుచుండవచ్చును. ఇది సభావర్ణములలో యొక్కటను నేను చూచినంతవరకు రెండు అనుమానక క్రియలు కలిగిన పద్యముల తదుపరి సమానక క్రియతో అన్వయముచేసిన పద్యరయము కనుపించును. ఇది యెవరి ఏర్పాటునందున చాలా అరుదు అని భావించును. కావున “పాఠకపాఠ కానికి...” అను పద్యముమధ్యలో చొప్పించబడిన దనుట సమంజసముగా కన్పిస్తుచున్నది. ఈ క్రొత్త విషయముతో నారాయణభట్టు భట్టు నారాయణుల గూర్చి భారతిలో జరుగుచున్న ఘర్ష గతి మారవలయునా!

— డా॥ మద్దిపాటి శ్రీనివాసశర్మ

రేఖలు

“గోధూమ ఘట్టన ఘటట్ట”

“కాకతి గణపతిదేవుడు-కళింగ దండయాత్ర” అన్న శీర్షికతో మే, 1976 ‘భారతి’లో డా. వై. గోపాలెడ్డిగారు వ్రాసిన వ్యాసం చాలా ఆసక్తి దాయకంగా ఉంది. అందులో వారు ఉప్పురపల్లి కాసనాన్ని,

త్రిపురాంతకాసనాన్ని ఆధారంగా నేసేటని బాటపసేనాని, భీమరాజు సిద్ధయదేవుడు గోధూమ జాతి అనువానిని యుద్ధములో వదిలించి “వైరిగోధూమ ఘటట్ట” “వైరి గోధూమ ఘటన ఘటట్ట” అన్న బిరుదులు పొందినట్లు వాడారు. ఇంకేగాక జాయపసేనాని, భీమరాజు సిద్ధయదేవుడు, రాజనాయకుడు కాకతీయుల వర్ణన కళింగంపై ఉండు నిడిసిన సందర్భంలో ఇందులూరి సోమదండనాయకుడు, ఏలూన భీమరాజు, మొదటి తిక్కరాజు, మనుమసిద్ధి కూడా వారికి సహాయపడి గణపతి దేవుని కీర్తిని శుభ్రపరిచినదేననట్లు కూడా వాడారు.

ఈ కళింగదండయాత్రలో పై చెప్పినవారెవరైనా మరొక వీర భిక్షామ కూడ పాల్గొన్నట్లు సాహిత్యధారలవల్ల తెలుస్తోంది. కళింగ సమలోని విజయనగర సంస్థానాన్ని పాలించిన పూసపాటి రాజులు పూర్వపు మధ్యయుగాంధ్ర చరిత్రలో ప్రముఖపాత్ర వహించినట్లు వారి బిరుదులన్నీవల్ల తెలుస్తోంది. వీరు విభాగమండలానికి రాక పూర్వం, ఆంధ్ర సదేశంలో నాల్గు తెలుగులా రాజ్యం చేసినట్లు, మండలేష్వరులుగా, నువోమండలేష్వరులుగా, దండనాయకులుగా పేరు పరిష్కారం నార్జించినట్లు వారికి సంబంధించిన సాహిత్యం సాక్ష్యమిస్తోంది. వారిలో ఒకరికి “గోధూమఘట్టన ఘటట్ట” అన్న బిరుదు నామండంది. అతనినే “చోళ, భిక్షాణ, గోధూమఘట్టన ఘటట్ట” అన్న బిరుదుకూడా ఉంది. డా. గోపాలెడ్డిగారు చూపించిన ఉప్పురపల్లి కాసనోక్క దండయాత్రలో ఈ తెలుగురాజుకూడా పాల్గొని, గోధూమజాతినీ, పడిరాయని నిర్మించగంలో ప్రముఖ పాత్ర వహించినట్లు డి.హి. చవచ్చ. తత్పరితంగా కవచిడిని “గోదూమఘట్టన” బిరుదు లభించిందని భావించవలసి ఉంటుంది. ఇతనికిగల రెండవ బిరుదువల్ల మరికొన్ని విశేషాలు తెలుస్తున్నాయి. ఈ దండయాత్రలో ఆరుడు ఒక్క గోదూమజాతివేగారు, చోళ, భిక్షాణవాసులైన మరి ఇద్దరినికూడా ముందించినట్లు తెలుస్తోంది. ఈ చోరుడు, భిక్షాణుడు ఎవరో తెలుసుకొనవలసిఉంది. “చోళ భిక్షాణ” శబ్దం ఒక్క చక్కనే నిర్దేశిస్తుందోమో అని కూడా ఆలోచించవలసిఉంది. ఆ కథలో ఈ చోళరాజు ఓ ఫిలిరెడ్డి జయించిన కొండెల చోళరాజు బళ్ళిచోడదేవరారాడు? ఏది ఎక్కెనా ఈ కళింగదండయాత్రలో కాకతీయుల వర్ణన పాల్గొన్న రాజుల్లో ఈ పూసపాటి రాజు ఒకడనడంలో ఏమిపనివల్లి లేదు.

ఇంతకూ ఈరాజు పేరేమిటి? ఎక్కడివాడు? అన్న ప్రశ్నలకు సమాధానం వెదకవలసి ఉంది. పూసపాటివారి పూర్వపురుషుల్లో ఒకడైన భీమరాజు ఏలూన దుర్గాన్ని నిర్మించి, పాలించి ఏలూన భీముడైన

నట్లు, అతనికి చిక్కభీముడు పిడ్డుభీముడు, మైలమభీముడు అన్న నామాంతరాలు ఉన్నట్లు సాహిత్యంపై వెలుస్తోంది. ఇతనిపై వేములవాడ భీమకవి చెప్పిన చాటుపు “గరళపు ముద్దలోహము... మైలమ భీముని బద్ధస్త్రికిన్” అన్న వద్యం (సవర్ణమైంది ఈ మైలమ భీముడు, వేములవాడ భీమకవి కూడా పదమూడవ శతాబ్దివారనే అవేక చారిత్రకుల అభిప్రాయము. కనుక ఈ గోధూమ ఘట్టన ఘటబ్బుడైన రాజు విలువ భీమరాజుని, డా. గోపాలరెడ్డి గారుదాహరించిన విలువ భీమరాజు, ఇతడు ఒక్కరేని నిశ్చయించ వీలైతేంది. ఇతని చరిత్ర ఇంకను పరిశోధించవలసి ఉంది.

ఉప్పరపల్లి కాననంరో చెప్పబడిన “పడిరాదు”తెనరో సరిగా తెలియకలేదు. కాని శ్రీ కూర్మక్షేత్రమందిరి ఒక కాననంవల్ల [S. I. I. vol V No. 1181] ఈ పడిరాదులు ఇంటిపేరు అల్లాడి వారని, ఇతని కొడుకు నారాయణుడని, అడగు శ్రీ వీరవర పింహ్య దేవుని కాలములో దశాధిపతి అని తెలుస్తోంది. చూడుడు :

“...చరనర్లయలు 1263 గుంట్టేటి శ్రీ ప్రతాప వీరవర పింహ్య దేవనియరాల్య సంవత్సరములు 18 శాహిని కుంబకృష్ణ, దశమి శుక్రవారన శ్రీ కూర్మనాథుని సంస్కృతిని కొలువనుకట్టుల కూనన నాయకునికి అల్లాడ వడిరాయని కొడుకు నారాయణదళవతిం గారు తమకు అముష్కమార్గ ఫలనిర్దిగను చేసిన దత్తము...”

—డా గంటి శ్రీరామమూర్తి

సందేహము-సమాధానము

మే నెల భారతిలో శ్రీ మాదిరాజు శ్రీరామమూర్తిగారు నన్నయగారి గరుడోపాఖ్యానమందలి “దానన పరార్థకాయ విహీనుడని (భార. ఆది. 2-6) అను పద్యములో “అనరార్థ” శబ్దసాధుత్వ విషయమున తమ సందేహమును ఎరిబుచ్చి యిందు వ్యాకరణ విషయకమైన గంధి యేదైన సుస్థవో లెలువవంసినదిగా తమ లేఖ మూలమున కోరియున్నారు ఈ విషయమున నాకు లోలినరీతి వారి సందేహమును నివారించుటకు ప్రయత్నించెదను.

“పూర్వానర సభను...” (అష్టా. 21-58) అను సూత్రముచే అపర శబ్దమునకు పూర్వనిపితము వచ్చుచుండగా ‘అపరస్యార్థే వచ్చ భావో వత్సవ్యః’ అను వార్తికముచే అపర శబ్దమునకు అర్థశబ్దము పరమగుటచే పశ్చాదేశమువచ్చి “పశ్చార్థ” అను రూపమేర్పడవలసి యుండగా ‘అపరార్థకాయ’ యను ప్రయోగమెట్లు సంగతమగునని

శ్రీ శ్రీరామమూర్తిగారి సందేహము కాని యిటు మొదట అపర శబ్దమునకు అర్థశబ్దముతో కర్మధారయ సమానము చెప్పక ‘అర్థం కాయస్య అర్థకాయః’ అనురీతి ‘అర్థం నపుంసకమ్’ (అష్టా. 2-2-2) అను సూత్రముచే అర్థశబ్దమునకు కాయ శబ్దముతో రహ్యురుష సమానమును, ఆ పిమ్మట అపర శబ్దమునకు అర్థకాయ శబ్దములో కర్మధారయమును (అపరశ్చాచి అర్థకాయశ్చ) చెప్ప వలెను. ఇట్లు చెప్పినచో సామావాదికరణ్య మున్నపుడు మాత్రమే ప్రవర్తింతు “అపరశ్చార్థే వశ్యభావో వత్సవ్యః” అను వార్తికమునకు సామావాదికరణ్యములేని ‘అపరార్థకాయ’ అనునోట (ఇటు అపర శబ్దము అర్థకాయః అను శబ్దమునకు విరేషణ మగుటచే పుంలింగ మును, అర్థశబ్దము నపుంసకలింగమును అగుటచే సామావాదికరణ్యములేదు) ప్రవృత్తి యుండదు. అప్పుడు పశ్చాదేశము రాక ‘అపరార్థకాయ’ అను ప్రయోగము సంగతమే యగును ఇంద్రుని అపర శబ్దమునకు మొదట అర్థశబ్దముతో కర్మధారయమును చెప్పిన పిదప అపరార్థ శబ్దమునకు కాయశబ్దములో సమానము వచ్చుట దుర్బటము. కావున పైన నేను తెలిపిన రీతిగా మొదట అర్థకాయః (అర్థపిప్రులి అను రీతిగా) అను సమానమును, పిదప అపరశబ్దము నకు అర్థకాయశబ్దముతో కర్మధారయమును చెప్పినచో పై వాగను కాననుం ప్రయోగమున పశ్చాదేశమును నివారించవచ్చును.

-గ్రీ ఆర్. శ్రీహరి

* * *

జాత ‘భారతి’లో మా “కడలు” “జానీ జానా” సమీక్షలు చేసినందుకు సంతోషం.

ఈసారి రిప్యూలు కాస్త ఆర్టిక్లింగ్ పుచ్చాయి. అయితే సమీక్షలలో ఇతర రచయితల పేర్లు ఉపహరించినపుడు, సోదాహరణగా “కోట్”చేసి, ఈ పుస్తక రచయితలు ఆ “ప్రఖ్యాత” రచయితలని ఈ విధంగా అనుకరించేరు వగైరా రాయారినని, దేవతం వారిపేర్లు మాత్రం రాసి ఆ పేర్లకి అదనపు ప్రచారం మా పుస్తకాల సమీక్షల ద్వారా రావడం అంగీకరించిన పరికాదని, మొన్న 18-7-76 అని వారంనాడు సమావేశంలో మా కార్యవర్గం కామోటు చేసింది.

కనుక ఈ లేఖని మీ “కలగూరగంప”లో ప్రచురించడమో, లేదా సమీక్షకుని పాఠపాటు ‘భారతి’ ద్వారానే సవరించుకోవడమే సముచితం అని మా కార్యవర్గ అభిప్రాయం. ఆపై మీ యిష్టం.

— శ్రీ నిష్ఠల వెంకటరావు

(పెసిడెంట్, ట్రైబ్యునల్స్ సెంటరీ రయిటర్స్, విజయనగర్)

గ్రంథ విమర్శలు

(శ్రీ బండ్ర, నూడి సత్యనారాయణ కృతులు

కులశధార

[ఐమ్మి 1/8; 65 పాఠాలు; మూల్యం రు. 6/-]

ఈ కవితాసంపుటిలో “పదునెక్కిన పలుకులు” అన్న మున్నుడిలో పెద్దలు కుందుర్తిగారు కవికుమారుని పాఠకునికి పరిచయం చేస్తున్నారు. “కవి అనుభూతులు ఆ రచనలలో తొంగిమాస్తూనే ఉంటాయి” అన్న నిత్యసత్యం చెప్పినారాగాని, అని ఆరోగ్యకరమైనవి అయితేనేగాదా తోకం బాగుపడేది. “వ్యావహారికభాషాపద ప్రయోగం తొలగం పదన కవితకు ప్రాణం పంటి” అని ఇంకొకమాట అంటారు. పద్య కవితకుగూడ ఇదే ప్రాణమన్నది అందరి అనుభవంలోని విషయం. తిక్కన, పోతన, శ్రీనాథ, అభునికాలు - రాయప్రోలు, దువ్వూరు, జాషువాల కవితలకు ప్రాణం అందం ఈ వ్యావహారికభాష, తెనుగు క్రియలేనని; వారు తమతమ మాండలికాలనే ఎక్కువగా దొర్లించి నారని తెలుసుకొని ఆనందిస్తున్నాము. అధునిక యువతరంలోగూడ చాలామంది యీ జాతీయ నుడికారాన్ని చేపట్టుతున్నారన్నదే ఈ విషయ యుగంలో తెనుగునుడి తల్లి భాగ్యం అనాల. ఇక, అన్ని తెలిసిన కుందుర్తివారే “ప్యారడీ తెలుగులో జలస్మాతం రుక్మిణీ నాథ శాస్త్రిగారే ప్రారంభించినా” రచనడం సాహసం. వేదావారి ప్రతాప రుద్రీయంలో పేరిగాడి రాచరికము, పానుగంటివారి కంఠాభరణం, కాళ్ళకూరి నారాయణరావుగారి అపూర్వ సంఘసంస్కరణం (తొక తెగిననక్కకథ, కట్టమంచివారి పీఠిక) మొదలైనవి వికటాను కర బాలేగదా. జగ్గ కవి చంద్రలేఖా విలాసానికి మించిన ఎగతాళి వాత గలదా? 50 ఏండ్లనాడు మాపూర్వ “కుందుమేకు” - నింతాశల్యం అని ఒక కవిప్రాసే, ఇంకొక పండితుడు “వింతమేకు” అన్న ప్యారడీ వ్రాసినాడు. ఇవి కుందుర్తివారి మనసుకు రాలేదు - అంతే.

ఇక కవితా సంపద :

‘తలపులో రంపకోత రానీయకు; నీస్థానం నీరేడిస్తుంది’ ((వస్థానం) అని అనూయలేని విశ్వాసాన్ని చూపుచున్నారు, అంటే అర్హతకు తగిన ఫలం దొరుకుతుండంటారు. ‘ఏ అమ్మ కన్నదో ఏ అయ్య పాపమో ఈ ముద్దు పసికందు, తమ్మిలేటి నీట తమపు చాలించింది’ అని అనుకంప రసాన్ని పొంది, పాపం అనేడిఉంటే - అది కన్న తల్లిదండ్రులదేగాని యిట్టి అనాథలదికాదని వీరి లభ్యా జీవితాలకు భాగ్యం కల్పిస్తున్నారు. ‘తెనుగు వెలుగు’లో మన పెద్దల

కీర్తిని హాయిగా పాడుతూ లిస్టులో [ఇది ఇస్తే వచ్చేహాని యిట్లా టిడే] రాయ పోలు వారిని జాషువాను వదలివేయడం మంచి అభిరుచి అనిపించుకోదు. ‘మారణహోమం’ ‘భావమరీచులు’ ‘వెన్నుపోటు’లో సంస్కృత సభ్యత సంప్రదాయం కావాలని, నేటి అరాజక సమృద్ధంతో ఒక కాహళధ్వనిని వినిపింప చేస్తున్నారు - కవి. ‘హోటల్ చరిత్ర’లో ఒక మారుమూల పల్లెటూరిలో హోటలులోగూడ ఉండేదానికి వీలులేని నిక్కెన్నో కవి చెబుతాడు. హెల్తు డిపార్ట్మెంటు నేటి ఎమర్జెన్సీలోగూడ విదురబోతున్నట్లున్నది. అయినా, ఒక గుక్కెడు కాఫీకి నిలువున 150 పైసలు వదలగొట్టే మరికొన్ని హోటలును చూపి, యీ జలదారు గుంటలను శుభ్రత నేర్చుకోమని కవి చెప్పి ఉంటే బాగుండేది. ‘కళ్ళు’లో వివిధ నేతాల వర్ణన బాగున్నది. చంద్రమండలంలో మనిషికాలుబెట్టిన తర్వాత ఇక (కొత్త పుంత) ఇక కవులకు ఉపమానాలు, విరహాలులకు ఉపాంధనాలకు చోటుండ దేమో అని బాగా కోడిగం పట్టించినారు. ‘ముండ్ల దొంగ’లో కృషి కుని భావాలో సహజమైన నుడికారం బాగున్నది. భావానికి తగిన భాష యీ కవిని.

కాకుస్వరాలు

[ఐమ్మి 1/8; 82 పేజీలు, ధర రు 6/-]

ఇది సాంప్రదాయిక కవితాసంపుటి. రచయిత తమ సవ్యసాని త్యమును చూపుచున్నారు. ఇందు సత్యనారాయణగారి అంతర్గత సహజ ప్రతిభకు (ఎరిమెంటుకు) తగిన పనిముట్లుగా ఉన్నది - పద్యాలు, భాష, ధార. డాక్టర్ శంకరశ్రీ రామారావు అన్నట్లు యీ పుస్తకం “రంగురంగుల పూలతో గుచ్చిన పూలమాతే”. వివేకానంద దివ్యవాణి శీర్షికలో విషయం ఉల్లేఖకరంగా ఉన్నది “జగములన్నియు వ్రాలు మీ చరణసీమ” అని ఆ హిందూమత పన పునర్వికసన వసంతుని కొనియాడుచున్నారు. (కాలం) “వెలుగు నీలుగులు లవని కలకాలముంపు. నీలుగు లేక వెలుగు కలుగబోదు” అని పాతసత్యాన్ని కొత్త మాటలలో చెప్పినారు. “తేరు చ కాలు వరుసగా తిరుగు తెరగు” (భాగ్యవక్త పరిధ్రమజాలు) అన్నది యిదే ఫక్కిముడికారం.

‘బల్లు’ను గూర్చి, దాని నిర్మాత ఎడిననును గూర్చి చెప్పినది, ఆ బల్లు మాదిరే కొత్త తెనుగులో ఇంపుగా ఉన్నది. తిక్కన కాలంలో ఇది ఉండి ఉంటే ఆయన ఇంకా ఎన్నో వ్రాసిఉండేవారుగాదా అని అంటారు కవి. జాతీయ నాయకులు దేవస్థితినిగూర్చి వ్రాసిన పద్యాలు

చనిరెకుండా బలవంతపు వ్రాతగా కనిపిస్తున్నది 'సహిత మిథునం' అని తిక్కన కవితోసాఖ్యానాన్ని యాయన తిరిగి ఎందుకు వ్రాయవలసి వచ్చిందో! దానికి మెరుగైనట్లు గలనని అనుకొన్నారు కాబోలు; పోల్చుపోయినా సారవ్యంగా లేదు ఇక 'కాకనర్సాలు' నుంచి అవహేళన రచన. భావం-ఎత్తుగడ-ఎత్తి పాటలు కొత్తచూపుతో పత్నల నుడికారంతో హృద్యంగా ఉన్నది. దేవతల వాహనాల సంగతి చెప్పుతూ- "నేపద్మలో కెక్కన్" అని కాకిచేత వాసవదేవునివారు; కాని, అందరినీ పట్టి ఏడ్చించే తని గవోనికి వాహనం కాకి అన్నది వీరికి తట్టి నట్లు లేదు. "చచ్చినవారి యోగ్యత బయటపెట్టను వారి పిండములు ముట్టన్" అని వేమనలె దెబ్బదీసినారు; పితరులమీద సామెతలల ఇంగితజ్ఞానంతో నిండిఉన్నది-యీ ఇండిక.

మ సమాల

[కాన్ 1/16-40 పేజీలు; వెల రూ. 2-50 కట్కటి ముద్రణం.]

వాంఛలు సామెతలు భాషకు చైతన్య భూషణాలు. మన శతకాలవలె కవి వ్యక్తిత్వము స్వతంత్ర్యము మొదలగు వాటికి ఇవి నిలుపుటద్దాలు. చిన్న పెద్ద అనక యీ పద్యాలు ఒక్కొక్కటి నెత్తాన్ని రోకరించి, మానవ వ్యభావాన్ని-నవరసాలతో చెప్పగలిగిన ప్రత్యేక సాహిత్య ప్రక్రియలు చేద గలిగి ఉన్నందున ఇవి ప్రతివాని వంటి వాని. సంధాషణలలో ఉదాహరణలై రాణిస్తవి.

ఇది తెలిసే, ఆర్థసంపదాయ లోలమైన బండ్లముడివారి మనసు సంస్కృత చాటువులు లోకోక్తులపై వ్రాలి కొన్నింటిని తెనుగు చేయిస్తున్నది. మూలభావాన్ని తగిన భాషలో పొంది, కుదించు చేత భాషకు చిక్కదనం కూర్చి కుంఠులై నడవతో విషయానికి ప్రాధాన్యం పెద్దంతో నిజపుతున్నారు చెవికి ఇంపైన నుడికారం నల్లెటూరువాడు కాబట్టి కృతిమం లేకుండా అబ్బిఉన్నది. వీరు పదములలో జాలి సామ్యులపొందు పాటిస్తారు; తెనుగు పదాల నడుమ సాంస్కృతం చొప్పునరు ఇదే చిన్నయినూరి భాషకు వన్నె చెచ్చినది

తెనుగునాట ఇంతకుముందే నాగుడు దట్టంగా అలముకొని పోయి ఉన్నవాటిని ఈయన చేపట్టడం ఉంటే బాగుండేది. పోల్చి ఒకప్పుడే తగ్గ మొగ్గులు తెల్లకొనెటట్లు చేయవలసిన అగత్యం ఏమించ్చినది. 7. ప. చిన్మయశూరిది; 12. నన్నయది; 28 (పని చేయునెడల దానియు) 62 (తలమందు విషము ఫణిచి) సుమతిది; 10. (తమ ఉదకంబు వాహనము దావనినంగి) బర్తహరిది. "చనిత నరసింహులకు దివ్యకర్మ మొకటి తలను వ్రాయంగ వలదోయి. వలదు, వలదు" అన్న తెనుగు బాగున్నా. వేదం వెంటబడరాదుకాని "అరసి కాళివెల నరసిరావ్యముదెప్ప నుడుట వ్రాయవలదు, వాడు" అన్నదానికె వచ్చి ఎక్కువగదా.

ఇక సమాసంగా ఉన్నవి:-72-

"గతము గూర్చిన తలపు పంగతముకాదు భావి గూర్చిన చింతయు ఫలము నీదు నయవికాలురు వర్తమానమై నమ్మి..." అన్న ఒమర్ ఖయ్యా భారతీ, దువ్వూరువారిది చూడండి:- "గతము

గతంబె యెన్నటికి కన్పూల గట్టుదు. సంశయాంధ సంవృతము భవిష్య దర్శము, వివేకవతి, యొకవర్తమానమే సతత మవచ్చ భోగ్యమగు సంపద.. " రెండూ సరికోపున ఉద్దిగ వడసున్నవి.

కవి ప్రజ్ఞారంమడు-ముందన్న కవితా జీవితం తోభానందం. ఈ మూడు పుస్తకాల ప్రాప్తిస్థానం:-ఇందుమతి ప్రచురణ; నరసింహరావుపేట; ఏటారు-2-534002.

తయ్యానాదము

[వానమామలై వరదాచారి, దాశరథి వాఠాయారెడ్డిగారల కవితా సంకలనము. డెమ్మి 1/8-62 పాఠాలు; ధర రూ 3/- (తమలకు : భారతీ సాహిత్య సమితి; కోరుట్ల; కరీంనగర్ చిల్లా.)]

ఈ సంకలనం పేరుతోనే డాక్టర్ బి. వి. సు బహ్మణ్యం గారు 'స్వరమేళ'లో అన్నట్లు, మూడు వేదాలను స్పృశిచేర్చి, పితకుని ఒక అతాకిక స్థాయికి తీసికొనిపోతున్నది తెలంగాణా కవి తయంకళా సమూహ వానమామలై వరదాచారి, రళావపూర్ణ దాశరథి (భృష్టమాచారి) డాక్టర్ పి. నారాయణరెడ్డి వారికి ఆస్థానకవులు, యీ స్థానానికి ప్రజాకవులు. సురవి పితన వారసు-వానమామలై (చోటాది) ప్రాచీన ఆర్యసం పదయానికి ప్రతినిధి; దాశరథి నైటాము కౌశలీతనను ఎదిరించిన స్వతంత్ర్యవీరుడు, సారసీ తెనుగు కలగలుపు రసాన్ని తావి త్రావించే సాహిత్య తనస్య డాక్టర్ నారాయణరెడ్డి నవ కవిమూలకు తోవలుమూపే సామ్యం కళా రసికుడు. వీరి ముగ్గురి కవితాశ్రవంతలు ఆ పయోగతోనలె యీ సంపుటంలో సంగమించినవి.

ఆచారిగారి ప్రపంచ గౌరవము, దాశరథి అభురాతన రీతులు, నారాయణరెడ్డి కొత్త సాతల కలయిక ఒక ఓడమ్మతో దాయపోలు వారు అన్నట్లు "ఏకిపోవని చేపమాటల"తో తమ రసానుభూతులను చేర్చి అనుభవించేయగలిగిన మహాకవులు.

లన్నమంతా మాంచి గగ్గ పెరుగులో ఇన్నభోజనం చేసి ప్రేమగలిగిన ఓపికపోయింది-పేటి బానికి అందువల్ల వాలుగు కూరలతో వివిధ రుచులతో మిష్టాన్నం తినడమే ఈవాటి పదుపులవిందు. ఈ తలవాటుకు లభించిచి అనుగుణంగా ఇచ్చడం సంకలాలు వెలువడుతున్నాయి. పెద్ద పుస్తకాల చదువు పాతబడినది. ఈ సంపుటం ఆ తెగతో, వ్యక్తిగౌరవం విషయగౌరవంతో అలరారుతున్నది. ఎవరే రుచించినదాన్ని వారు అనుభవించవచ్చు.

ఈ ముగ్గురు ప్రవ్వావంతలు పాఠాని రుచిమూపి, నోరూరించే బండి ముందరకులు ఏరికూర్చి పాఠకునికి ఉలాపా బెట్టుతున్నాడు.

అడుగుజాడలు

[కుందుర్తి కృతంపై సమీక్ష వ్యాససంకలనము : డెమ్మి 1/8 120 పేజీలు; రూ 5/- దొరుకుచోటు : శ్రీవివాన సాహితీ సమితి; 1-1-336/58; వివేకనగర్; హైదరాబాద్-500020.]

సాహితీ సంఘాలు ఏర్పడి, తమ సభ్యుల రచనలు-పేరు వేరకా-కలగలుపుగా అచ్చునే వెలువరించడం యీ యుతుభర్తంగా ఉన్నది. ఇది అత్యంత్యసరారి; ఇది పాఠకునికి ఉప్పురుసులకు ఉప్పు

లేకుండా రుచి చూపుచున్నది. ఇట్టి ప్రశంసనీయ ప్రయత్న ఫలితమే ఈ సమీక్ష వ్యాసనంతరం. ఈ శ్రీనివాస సాహిత్య సమితి మంచి పలుకుబడి చొరవ గలిగిన సాహిత్యపరుల చేతిలో ఉన్నది; ఎరుదు దిగుదులు లేకుండా సాహిత్యగలదని నిశ్చయం.

కుందుర్తివారు వచన రచనలో అన్నిటా చాలిన మొనగాడు. కొత్త పోకడలను ఒక స్వకీయ వైచిత్ర్యంతో చెప్పతారు. మొగమాటంతో మాటలు మింగరు. వీరు తమ వ్రాతలన్నిటిని కలిపి 950 పొటల పెద్ద పుస్తకాన్ని వెలువరించినారు. దానిని గరుడ దృష్టిగా-18 మంది నిష్ణాతులు, రమ తమ దృక్పథాలతో కుందుర్తివారి రచనలను ఇందు వ్యాఖ్యానించినారు. ఈ రచయితల విభిన్న అభిరుచులను వారి శిర్షికలే ప్రకటిస్తున్నవి. ఈ వ్రాతలు కుందుర్తి వ్యక్తిత్వాన్ని కవితావేశాన్ని రచనా వె బరిని సందేహ అదర్శాలను నఖిలి పర్యంతం వివరించి చెప్పుతున్నవి. ఒక్క కవి వ్యాసంగంపై ఇంత పెద్ద సమాలోచన జరపడం. ఆ యోచనలను ఒక గంధ రూపం దాల్చినదం ఈ ప్రయత్న ప్రత్యేకత.

రచయిత సరుకునుబట్టి అనురంభించవలసిన సాహిత్య ప్రక్రియ గానే ఉన్నది ఇది. దీనిని వ్రాసేదానికి ఇదొక రూపాంతరం.

అశోకధర్మచక్రము

[భండోపగ్రహం బంధకావ్యం; కర్త: భాషా సమీక్ష మన్నె నాగేశ్వరరావు; కాన్ 1/16 52 పొటలు; వెల రు 2/-; ప్రతులకు: గంధకర్త; ప్రహర చిల్లపరిషత్ హైస్కూల్; అస్పెక్టు; గుంటూరు జిల్లా.]

ఈ ధర్మచక్రం బుద్ధునిదా? అశోకునిదా? (ఇది ఈ గంధ కర్తకు సంబంధించినదికాదు మన సంవిధానకర్తలు అవలంబించినారు, గంధకర్త అనుసరించినారు.) సిద్ధార్థుడుకదా-బుద్ధుడైన తర్వాత మొట్టమొదటిసారిగా సారథాధతో (సారంగనాథవనం) ధర్మచక్రాన్ని ప్రవర్తించిన డేస్తానన్నది? అని మొదలు బుద్ధవిగ్రహానికి ప్రేరణ పడక ముందరబడుతూ వచ్చినది. అశోకుడు చొద్దాన్ని స్వీకరించి నవ్వడు దీనిని దోచుకున్నాడు. ఇది నా ఊహ, పెద్దలు నిమంటారో!

మన్నె నాగేశ్వరరావుగారి కవిత్వం అన్నిటా ఆంధ్ర ప్రబంధ సంప్రదాయబద్ధము. వసంతము-హంసలు-జలక్రిడలు - విరహాలు-చైత్యపవారాలు-కవినమయాలు-ఇవి ఈయన కవితా సామగ్రి. కళాపూర్వంగా ఉపయోగిస్తే అన్ని ప్రక్రియలూ సరస్వతికి సామ్యులేగదా. వీటిని గంధకర్త భాషలో భావంలో పాడిగా వాడినారు. శైలిలో మంచి వడత ఉన్నది; సుడికారపు సాంప్రదాయం ఉన్నది. కాని, కథను అల్ల

డంలో ముందుకెసుకలు మారినవి. ఉన్నట్లుండి సందర్భాన్ని లేకుండా పాతం ప్రశంస పెటడం జరుగుతున్నది అశోకుని ధార్మికరవాణి అమె చెలులు ఇక్కడ అశోకుని యుద్ధానికి అలతగా అవసరం లేదు; అలత కథక వాతూరి కొంత లోపించిన దనాల.

కృతి-పూర్వప్రబంధరీతిలో చక్కగా ఉన్నది.

జవాబులేని ప్రశ్న

[గద్యకవిత. కర్త: కాశీపల్లి యోగేశ్వరరావు; కాన్ 1/16 55 పేజీలు; వెల రు 2/- ప్రతులకు స్వందన సాహితీ సమాఖ్య-న్యూ మునిసిపల్ క్వారటర్-సుచిత్రపట్నం-521001.]

ఈనాటి అలవాటు చొప్పున వచనాన్ని పద్యంమాదిరి అమ్మ వేసిన కవితా సంపుటి-ఇది కవికి కాలగతి తలపోతలవల్ల కలిగిన అవేశం ఉన్నదిగాని, ఒక్కొక్కచోట మనసులో మాట చెప్పలేక మర్మ కవిత్యతో వడుతున్నారు. “తెలుగు వెలుగు”లో శ్రీనాథుని కవి స మాట్లాడు అంటారు; ఇప్పుడు ఈ మాట ఇంకొకరికికదా దగులు కొనేది? ఈ ఇండికలో కొందరు తెలుగు కవులపేర్లు ఇచ్చినారు. తనకు వచ్చిన వారినేగదా పేర్కొంటారు అనేమాట వ్యాధిమైనది కాదు. పేరుమోగిన రాయ పోలు సుబ్బారావు, దువ్వారా రామిరెడ్డి, జామనాలకు దిగవేయడం సరసతకాదు. మొగలు లిస్టు ఇవ్వవూసు కొంటే వచ్చే బెడదే ఇది.

“ఇంద్రధనుస్సు”లో (కవిధనస్సు అంటారు) నల్లరంగుడిన్న దనడం ఊహాస్వతం త్యమే! “అకాంక్ష”లో కవితానికి ఈ అంతులు ఈ అరుబాధలు దేశానికే గదా? కాడి ఒరిగిడికి కలిగేది అరుపుండు-ఎదుపుండు కాదు. కవి కృషికుడైనట్లు కనుసరించదు.

ఇంగ్లీషు పదాలను నడచు ఇరికించడం (చాలా శిర్షికలలో) గిరిశంకర్ లి అయినా, అనుగులో ఆ పదాలకు తగినవి తెలుపలేదు ఏ విధానంలోనైనా తెలుగుదనం పోకుండా ఉండటం మంచిది.

కవి మంచి సుడికారం చవి చూడండి :- “అలసిపోయిన కరు రెవులు నిద్రతెరలను కప్పకొన్నాయి”; “మాటలు వెలుగును కుమ్మరిస్తుంటే మనసు చీకటి పుసిని పూసుకుంటోంది” ఈ “టోంది” పరమానమో భవిష్యత్తో లేకుండా ఉంటున్నది ఈ కవి “సుఖాన్ని సంచగం విజ్ఞానం కావాలి” అనడం సువిమృశన యోచనాసరణి. లేకుంటే-అణునిజ్ఞానం పుట్టించిన బాంబువలె, భస్మీకురుని యోగ శిష్యులె మానవాళివె తుదముట్టించదా?

“సమాజం”లో సంఘంపై మంచి వివరాలు ఉన్నది. “సమస్య నిమిటో మీకూ వాడు తెజసు” (సాహిత్యకరణం సాంపుగాదా)లో కవి హృదయావేదన తెలుస్తున్నది. “పేదగుప్పలో చైతన్యపు పారిజాతాలు

పూయించే వివేకానందులు కానరాదు" అన్న భర్మానేరం రచయిత సంస్కారాన్ని - అపుత్యమిది.

తరతరాల తెలుగువెలుగు

[డాక్టర్ సి. నారాయణరెడ్డి; క్రాస్ 1/16; 43 పేజీలు; (నమాభ్యవాది విషయం ముందువెనుకలో మరికొన్ని పేజీలు); వెల: రూ 3/-; ప్రతులు: వృందన సాహితీ సమాఖ్య; 23/182E; న్యూ మునిసిపల్ క్వార్టర్లు, హుద్దీపట్నం - 521001.]

ఈ చిన్న పుస్తకము రూపకాన్ని - అంధ కనితాన్ని తవ్వించి - డా. సి. నారాయణరెడ్డిగారు, ప్రపంచ తెలుగునుజానబలతో ప్రగల్భింపచేసే దానికి ప్రాసినారు. దీనిని రసవతరంగా ప్రదర్శించి ఆ తెలుగు సంఘపుటో కనులకు విరుగు విందుగూర్చినారు.

యమ కన్యలు కథాగానంగా - అంధుల సమగ్ర చరిత్ర గీతంగా, పద్యంగా, జంగం కథగా - ఐతరేయ బ్రాహ్మణం మొదలు ఆ సభల తోటలవరకు పాడి, పర్యవసరించినారు. "అటు పాట లిప్పుల మిటు దావ్య కటకమ్ము ఇరు కంబములుగ కట్టి తోరణాల" అంటూ ఆ సభా వేదికపై అంధ రీతి నాటకం ఆడించినారు.

సదబంధ చతుర కళా రసికుడు - నారాయణరెడ్డి "అంధ సంస్కృతిమణి గణ కాంతులు అంబరాల వర్షింప" చేసినారు. అట్టి అంధ చరిత్ర సంస్కృతి సాహిత్యదీపితులు" సవ కాంతులు వెదజల్లే దీపమాలగా" చివరన అంధమాతకు హారతి ఎత్తించినారు.

తెనుగు దిడ్డ కండలు కదలించి కండ్లైరజేయించే పిర రనము, ఇంపున కరిగిపోయేటట్లు చేసే సాహిత్య చంద్రికలు, రాల కరిగించే గేయకారుల సంగీత వారాని అరవలను తన్మయుల చేసిన కీర్తి, పులకెత్తే తీరున వాసినారు - రెడ్డిగారు. వ్రాతకు టీసం పోసినట్లు ఆ సభలలో ఆడించినారు.

ఇది అంధ సం గ్రహకీర్తి గీతిక.

— శ్రీ మధుసూదన కౌండరామరెడ్డి

రెండు అఘుక్యతులు

[1. సన్నదివాధిపత్తము - సవ గ్రహమంగళ స్మిత్ర సమా కము. రచయిత విద్యాన్ శ్రీ బులుసు-వేంకటేశ్వరులు, ఎం. వి. నెం 1 రూ. పుటలు 15. ప్రాసెస్సింగ్ తయారు.]

[2. తేనె సోనలు - (జానపదగేయ సంఖలనం) సంకలన : రచ - శ్రీ చొక్కపు-నారాయణస్వామి, గాయత్రీ ప్రచురణలు,

ఉ. కొత్తపల్లి, డోన్ తాలూకా, కర్నూలు జిల్లా, క్రాసు 49 పుటలు, వెల సాదారణ సతి రూ. 3 లు. రైట్రింగ్ ఎడిషన్ రూ. 5 లు. ప్రతులకు ప్రకాశకులకు వ్రాయవలెను.]

1. ఆదివారం మొదలు ఏడు వారాలకూ సూర్యాది సత్త గ్రహాలు లభిస్తాయి, రాహు, కేతువులనే ఉన్న గ్రహాలతో కలిసి నవ గ్రహాలు. ఇది పేరుకు సన్నదివాధి పత్తవమ్మనా రాహుకేతువుల సన్నవాలుకూడా ఇందులో చేర్చబడినవి. చివర సవ గ్రహమంగళాష్టకం చేర్చబడింది. ఇవి అనువాదమో స్వతంత్ర రచనయో తెలియదు. బహు గంధకర్తలై మంచి కవులుగా ప్రఖ్యాతి గడించిన వేంకటేశ్వరస్వామిగారి కవిధార యందులో ధారాళంగా ప్రవహించింది. అందరికీ సులభగ్రహమై ఉన్నది. సవ గ్రహమంగళాష్టకం చివర సంస్కృత శ్లోకమూ, దాని అనువాదమూ ఉన్నవి. తెలిగించు మూలానికీ అన్యూవాసతిరీతికీ సాగింది -

మూల శ్లోకం -

"అరోగ్యం ననితా తనోతు భవతా మిందుర్యహో నిర్మలం జాతం జూమినుతస్సుధాంతు తనయః ప్రజ్ఞాం గురురౌరవమ్ రావ్యః కోమల వాగ్విశాసమతలాం మందో ముదం సర్వదా రాహుర్భాసూబలం విరోధిభిషునం కేతుః కులస్యోన్మతిమ్."

అంగ్రామవాదం -

రవి యారోగ్యము దివ్యకీర్తి కలి య

ర్చంబుల్ ధరిత్రజుఁ డిం

పపు ప్రజ్ఞన్ బుధుడన్ సురానిగురు ప

త్యంతంబు సం సీలి గా

రవమున్ గోచుల వాగ్విశాసములు రు

క్రభ్యాతుఁ డానందశ

క్తిని వంశోన్మతి మందరాహుపులు ప్రీ

తిన్ గేతువున్ గూర్చుతర్.

2. నవాజంగ కవులై, రచయితలైన చొక్కపు నారాయణ స్వామిగారు ఎన్నో గేయాలు, వ్యాసాలు, నాటికలు, కథలు వ్రాశారు. ప్రాచీన వకర వాఙ్మయంపైని, జానపదగేయాలపైని అసర్వ సత్కృష్ట. ఆయన ఎంతో శ్రమపడి సంపాదించి సంస్కరించి 'జనపదగేయసాన్ని ఇదివరకే ప్రకటించారు. ఇప్పుడు ఇరవై మూడు జానపద గేయాలను సంకలనంచేసి 'తేనె సోనలు' అనే పేరుతో ప్రకటిస్తున్నారు. జానపదగేయాలు చాలావరకూ ఎంతో మధురంగా ఉంటాయి. వాటికి ఈ పేరు తగి ఉన్నది.

జానపద గేయాలనుగురించి పరిశోధనలుచేసి ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం అంధ కాళాధ్యక్షులు బి. రామరాజుగారు డాక్టరేటు

పొందారు. హరి ఆదిత్యునిగురించి తెలుగు భాషాసమితి బహుమతిని పొందారు. అవార్డు శ్రీపాద గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు పరిశోధనలు జరిపారు. ఏతత్సంకలన కర్తలుకూడా ఈ విషయమై ఎంతో అనన్యమైన వీటిని ప్రచురించడం సంతోషించడగలరు. జానపద గేయాలపై ఉత్సాహాన్ని పుష్టి చేసిన అవార్డు గోపాలకృష్ణమూర్తిగారికి ఇది అంకితం కావడమున్నూ మెచ్చదగినది.

‘ఈ సంపుటిలోని జానపదగేయాలు అనంతపురం, కర్నూలు, మహబూబునగరము మండలములలోని’ వని నారాయణస్వామిగారు రాయారు. ఇందులోని ‘పుట్టింటికి’ అనే శీర్షిక ఉన్న గేయం అర్ధశతాబ్ది కిందటే కోస్తాజిల్లాలో ప్రసిద్ధంగా ఉంది. ‘వెంకటసుబ్బి’ శీర్షికలోని గేయం ‘మోహనరంగ’ వచనంగా తెలుగునాట అంతటా వ్యాప్తిమై ఎన్నడో గ్రామస్థాన రికార్డులకు ఎక్కింది. వేరు చిన్నప్పుడు విన్న పాటలని. మరికొన్ని గేయాలుకూడా దేశవ్యాప్తమైనవి ఇందులో ఇచ్చినవి ఉంటే ఉండవచ్చును కూడా. ఈ సంకలనంలోని గేయాలన్నీ కొత్తవి అని శ్రీ శ్రీపాదవారి అభిప్రాయం. (చూ. ౮౫) ప్రసిద్ధమైన గేయాలు రెండింటినిగూర్చి తెలిసినది చెప్పాను. అందువల్ల ‘అన్నీ కొత్త’ వచనోపదం సరికాదేమో అని నాకు తోస్తున్నది. ఈ పుస్తకంలో ముద్రితమైన గేయాలకుంటే వాటివాడుక రూపాలే ఇంపుగా కానవస్తున్నవి.

‘పుట్టింటికి’ (పుట 31) గేయానికి అనంతపురంలో అత్తవారింటనుంచి పుట్టింటికి వెళ్లడానికి భర్త అనుమతి కావాలన్నారు. కాని, మన సంప్రదాయాలనుబట్టి అత్తమ్మామరి అనుమతి అంతరంలే ముఖ్యం. ఇంక అధికారాన్నిబట్టిచూస్తే ఆడబడుచు అనుమతి లన్నిటికంటే ముఖ్యమైనది. వాడుకలో ఉన్న గేయంలో ఆడబడుచే అనుమతి నిచ్చినట్లు ఉంది. ఆ గేయం ఇంతరంటే రసవంతంగా ఉంది. ముద్రితగేయంలో కొంతభాగం తొలగించింది. అర్చింటి కోడలు ఉదయాస్ చిల్ల తిప్పరూ ఉంటే అన్నీలోచ్చిన వార్త చెప్పింది.

‘చిల్ల చేసే పాప చక్కన్న పాప
మీ అన్న లోచ్చేరు చిల్ల చాలిండు’

ఈమాట వినగానే ఆ ముగ్గు

‘ఏరేరి అన్నయ్య ఎంతదూరాన?’

అని అంటూ పోయి

‘ఏడడుగు లుండంగ కాగలిండుకా’

ఏమిరా అన్నయ్య యిన్నాళ్లూ

అలస్యం చేసేవేమని ప్రశ్నగా చూస్తే ఆ

‘చేసుకోతలనుంచి చెప్పంవలేదు’

అని సమాధానం యిచ్చి, అనుమతి తీసుకుని తనలో పుట్టింటికి రమ్మని అప్పాయంతో పిలుస్తాడు. ఆమె మామగారి దగ్గరకు వెళ్లి

‘వచ్చెమంచంమీది ఓ మామగారా!

మా అన్న లోచ్చేరు మమ్మంపుతారా?’

అని అడిగితే ఆ మామగారు

‘అదియేమొ నేనెరుగ మీ అత్త నడుగు’

అని అంటారు. అత్తగార్లుడిగితే బావగార్లుడగమంటుంది. అతని దగ్గరకు పోయి

‘పెద్దియ్ దిద్దేటి పెదదాచగారా!

మా అన్న లోచ్చేరు మమ్మంపుతారా?’

అని అడిగితే అబ్బదు

‘అదియేమొ నేనెరుగ మా చెల్లినడుగు’

అని అంటాడు. ఆడబడుచు నడిగితే

‘ఎత్తుకో బాలుణ్ణి ఎమ్మ గుర్రాన్ని’

అని ఆమె అనుమతి నిస్తుంది. మధ్య మధ్య ఎండల్లో అనుమతులు అడిగి పుండవచ్చు. చివరి నిర్ణయం ఆడబడుచుదే! ఇతరులను అడిగేటప్పుడు ఆ లిప్తులో మరిచి, చెల్లెలుకూడా ముద్రితగేయంతో చేర్చబడ్డారు. కాని, వాళ్ళ వాడుకలోఉన్న గేయంలో లేరు. వాళ్ళ అనుమతి అరవవరం. ‘వెళ్లివస్తాను’ అని వాళ్ళలో చెప్పడమే సముచితమూ, సంప్రదాయమున్నూ.

మోహనరంగ నదాలకు ‘వెంకటసుబ్బి’ శీర్షిక ఎలావచ్చింద తెలియదు. గేయంలో ఆ పేరు కానరాదు. వాడుకలో ఉన్నదే ఎంతో రమ్యంగా ఉన్నది. ముద్రితరూపం—

‘కోట దాటి పేట దాటి

ఘనమైన అడవి దాటి

సెక్కరాళ్ల బోటుమీద

సెక్క వచ్చి సెంప తగిలెన్ గదరా’ (పుట. 34)

వాడుకలో ఉన్నది —

‘గట్టు దాటి పుట్టదాటి

ఘనమైన వనముదాటి

అది దాటి అడవి బడితిమిగదరా!

చో మోహనరంగ’

వాడుకలో ఉన్నదే సబబుగాను, ఇంపుగాను ఉన్నది. ముద్రితగేయంలో మధ్యలో వరసకూడా మారిపోతున్నది. ఎంతో మధురంగా ఉండే

“నీకు నాకూ చోడు అయితే
మరె న్నాలా తెప్పకట్టి
తేవ్వమిద తేలిపోదాం గదరా !
చిల మోహనరంగ”

వంటి చరణాలు ము దిత వరిలో కనబడవు పుస్తకంలో ఉన్న
గేయంలో కొన్ని చరణాలలో ఉన్న భాషకూ, ఇతర చరణాలలోని
భాషకూ చాలా వ్యత్యాసం కానవస్తున్నది.

నారాయణస్వామిగారు తమకు లభించిన రీతిని నీటిని పడు
రించి వుండవచ్చును. కాని జానపద వాఙ్మయంలో ఎంతో కృషిచేసి,
దీర్ఘ ప్రసంగించిన పరిశోధకులయినా, తమ ప్రస్తావనాదుల్లో
నీటిని గురించి కొంత చెప్పివుంటే బాగుండేది. ఇంతకూ సంకలన
కర్తల పయత్రం పశ్యసింపదగింది.

ఇది అందరూ చదువుకొని ఆనందించదగిన పుస్తకం. కాబట్టి
ముద్రణ స్పష్టంగా ఉంటే ఇంకా ఎంతో బాగుండేది

— “అ. గీరస”

సాహిత్యవ్యాసములు

[రచన : శ్రీ వై. వి. యస్. యస్. యస్ మూర్తి విం.వి.
పుటలు : 59 (వరుసలు : 100 ధ వడో బుక్ డి స్ట్రీబ్యూటర్స్
రాష్ట్రపతిరోడ్డు సికిందరాబాదు. వెల : రు 3-00]

వినరాసఃపాతీ

[ప్రముత శతకానికి సుజనరంజనీ వ్యాఖ్య] రచయిత : డా. వి.
వి. యస్. నరసింహారావు. (వరుసలు : 100 ధ వడో బుక్ డి స్ట్రీబ్యూటర్స్
23-182-2. హ్యూమన్ వీల్ క్వార్టర్స్, మిలిటరీటౌన్.
పుటలు : 60 వెల : రు 2-00]

సాహిత్యం యొక్క సరూప స్వభావాలను ఆవిష్కరించి చెప్పే
(గంధాలు సాహిత్యవ్యాసాలు. పాషాణాధునిక కవుల కావ్యాల విగ్నదత్త
(గంధాలనుగూడ సాహిత్య వ్యాసాలనే అంటాం. అయితే యీ పుస్తకం
కంపె రెండింటికీ సంబంధించినదీకాదు ఆలా అని పూర్తిగా
భిన్నమూ కాదు ఇందులో సాహితీవరుల వ్యాసాలున్నాయి. ప్రతియూ
పరిమెన వ్యాసాలుకూడ పున్నాయి. కాబట్టి యీ గ్రంథం పై
రెండు నిర్దేశనాల సమాహారం.

ఇందులో ఆరువ్యాసాలున్నాయి. రచయిత హిందీభాషలో గూడ
నిష్ణాతులవడంచేత తనకున్న బాగు సాహిత్యాభిమానంతో వేమన

కవీరుల పజాకవితలోని సామ్యవైషమ్యాలను మొదటి వ్యాసంలో వివ
రించారు రాజం మెక్కోనం రచన చేసేవారు రాజకవులవులే, పజా
భ్యున్నతికి కవనంయిచ్చే కవులు పజాకవులని భావం. ఉత్తర హిందూ
స్థానంలో కవీరు, అంధదేశంలో వేమన సంస్కరణ శిలురు. వారి
జీవిత సాహిత్యాలను రచయిత లోలనాత్మకంగా సముచిత అశ్లేషతో
మాపించారు అయితే భాష విషయంలో రచయిత చెప్పకున్నట్లుగా
వ్యాసహరికాస్తే స్వీకరించినా దానికైనా నియతి వుండాలిగా! జీవి
తంను, వాదంను, బ్రహ్మంను-ఇత్యాది పదాలు ‘ఇల్లో భవస్తలో’
(ఇష్ట) అన్నట్లున్నాయి విశ్వజనీపత కొరకు కృషిచేసిన ఈ మహా
నీయుల వ్యాసం గ్రంథంలో మొదటగా చెప్పటం మనోహరం. శతక
సాహిత్యంలో పారాజీవాభ్యాసాలు అనే రెండోవ్యాసం రచయిత పతి
శోధనా పటిమకు ప్రతీకగా వుంది. అసలు శిర్షికలోనే వ్యతత వున్నది.
లెలుగు శతకాలు సంస్కృత ప్రాకృత శతకాలను భిన్నమైనవి అన్న
భావాన్ని విస్తరిస్తే బాగుండేది అలాగే వేమనగారి సేతునిర్మాణానికి
సంబంధించిన వద్యాన్ని కూడ వ్యాఖ్యానిస్తే అపహేలకు తావుండదు.
ఈ వ్యాసంలో బహుశ ము దామరల చోషంవల్ల కావచ్చు. చివరి
మూడు పేరాలు పునరుక్తి దోషానికి గురి అయ్యాయి.

మూడవవ్యాసం లయన వీరేశలింగం పంతులుగారిని గూర్చిన
వనయుగ వైతాళికత్యం సంపూర్ణంగా వెల్లడికాలేదు. శిర్షికలోపు
గాంభీర్యం వ్యాసంలోలేదు. లోస్థాయిలోనున్న రచన. అడువికాంధ
సాహిత్యంలో దోఖట్టి కవిత అనే వ్యాసంలో శిర్షికలో సూత్రాత్మకం తెద
పోయినా విధానంలో విశిష్టతవుంది. చిలమరెవారి పరిష్కారం
“ధీరతత్వంబు చక్కని సాధియాపు” వద్యం, రాష్ట్రాల్లిమాన ఓవి
తలో “మా తెలుగుతల్లికి మల్లెపూదండ” వంటి గేయాలు వదలి
వేయ దగ్గవికావు. రచయిత విస్తరించాడు. ఈ వ్యాసంలో యిచ్చిన
ఆలగ్నకవుల సూక్తులు చాల సందర్భమందరికీ పున్నాయి. ఆధునిక
లెలుగు సాహిత్యంలోని నగర జీవిత వర్ణన గూడ ముక్కుటగా పున్నది.
తిరుగుబాటు కవిజనుగూర్చి చెప్పిన అభిరు వ్యాసంకూడ డెబిటీ పోష
కంగా వున్నది. నాటినుండి వేటివరకు తిరుగుబాటు జరుగుబాటుగాగల
రవుల విస్తవగీతాలను మంచి లక్ష్యాలుగ యిచ్చారు. భారతాంధ్రీకర
జమె పెద్ద తిరుగుబాటు అన్న వారి భాషలోని భాషం స్థూల
ట్విట్టికి గోచరించదు. పూర్వకవుల కవితలో పుష్పంత ఉదాత్తత
ఈ కవులలో లేదని చివరగా పరు పలిసిన విమరు స్పృహయలలో
ఆలోచన రేకెత్తించగలగాలి. అంలవరలు విత్తకుద్ధి, పొండితీ సటిమ
గల యిలాంటి రచయితలు తమ ప్రేరేపనలలో అంధభాషాభిమాన
సలంకరించవలసిందే.

“శతభాషేన వండితః” అన్నది సంస్కృతసూక్తి. దాన్ని
అంధీకరించుకుంటే కూడా వ్యాసం వచ్చివచ్చాడు నాకాపై నవాడు.

■ మూరు పద్యాలను మూరుకొనాలంటే పండిత పామర జనరంజక ప్రియ శతకాలను చేపట్టాలి. కుమతులను సుమతులను చేసేవది, తెలుగునాట అత్యంత ప్రజాదరణ గలది సుమతీ శతకం. ఆ శతకమే సద్గోప్యద్యం. నేరే భాష్యాలక్కరలేదు. కాని దాక్టరుగారివంటి పరిశోధనా జిజ్ఞాసువులు యింకా సుమతీ శతకంలోని సారథాలను దర్శమర్శాలను విప్పి చెబుతుంటే మనకింకా ఆనందదామయమేగదా! వీరు సుమతీ శతకంలోని మధుర శలొకలను సర్వజన మనోరంజనంగా వనరంభరితంగా 'ఆంధ్రావని మోదముం బొరయి' అందించారట! వరి. రసరాజమైన శృంగారానికి కొందెం మొగ్గు చూపటం. "కామి కానివాడు మోక్షరామికాడు" అన్న మాటకుపయలించిగా వున్నది. సుమతీ శతకకర్త చెయ్యని శీర్షికల విభజన వీరు చేసుకోటం చాల క్రమబద్ధంగా వున్నది. విధి నిషేధాలు, సుజన దుర్జన లక్షణాలు. విద్యావ్రతస్థి, అధికారుల మదాంధత, విత్తం ప్రభావం, కామ్య ప్రవృత్తి, స్త్రీతత్వం, శృంగార రసజ్ఞత, పురుషార్థ ప్రాధాన్యం బడిపిల్లవాడికి కూడ అర్థమయ్యే కమ్మని తేటతెలుగు సుడికారంలో వివరించారు. చివరగా సుమతీ శతకకారుని ఆభ్యుదయ ధృక్పథాన్ని ప్రశంసిస్తూ నేటి సామాజిక రీతినీతులను విశ్లేషించి చూపారు. స్త్రీ జన ప్రవృత్తిని వివరించడంలో రావుగారు సుమతీ శతకకర్తకన్న మిన్నగ ప్రతిభావంతంగా తన పాత్రను నిర్వహించారు.

సుమతీ శతకంలో ఒకచోట "అక్కజమరాని చుట్టము" అని మరొకచోట "చటవైనను బంధుజనుల కడకేగకుమి" అన్నాడు అందులోవున్న స్వవచో వ్యామోతాన్ని వీరు గమనించి పుండవలసింది బద్దెనకవి తెల్పిన నీతులకు తాకిక పారతాకిక సేతువు నిర్మించి వీరు శతావ్యయాలైనారు. బద్దెన "కరణము పొదైయున్ను" అన్న పద్యంలో కరణాలను భంగ్యంతరంగా దుష్కలని చెప్పిన దానిని వీరు అత్యురక్షణకోసం అని సమన్వయించడం సహేతుకంగా తోచదు బద్దెన 'కోమలి'ని తెగడి కులకాంతను పొగిడాడు. ఆ రెండు పదాలకు వ్యత్యాసంలేదు. కోమలి శబ్దంచన్న 'వేశ్యా' పర్యాయ వాచకం మరేదైనా ప్రయోగిస్తే బాగుండేదేమో! "సరసము విరసముకోరరే" అన్న పద్యంలోని చివరి రెండు పాదాలను వ్యాఖ్యాత జేటి జగతి కనా గుణంగా పరిభావిస్తే యింకా బాగుండేది. భోగలక్షణంలో "దాని సిగ్గయ్య" అన్న పదంపట్టి వీరిచ్చిన చెకుకు చాల అష్టాదశరంగా వుంది. ఊ మాటలో చెప్పాలంటే ముని మూణిక్కం వారి గ్రంథం పదుపుట్టాన్న అమృతాతిని అందించారు సుజనరంజనీ వ్యాఖ్యాత.

"వివదగు వెవ్వరు చెప్పిన" అన్న సుమతీ శతక కర్త పలుకు ఈ వ్యాఖ్యానానికి వర్తించుట. పండిత ప్రకాండలైన వీరి వాణి 'వివదగు నెంతయు జెప్పిన' అన్న రీతిలో సహృదయులను అమృతార్చనవలె వున్నది. రసజ్ఞ శిఖరులైన వీరింతటితో ఆగక మన శతక

వాద్యయంలోని మరీకొన్ని అణిమత్త్యాను అం ధలోకాని కందిచ్చిరిని ఆశిద్దాం.

"విద్యావేష విజానాతి విద్యజ్ఞున పరిభ్రమమ్" యన్నట్లుగ 'యువభారతి' కోచలో ఇట్టే గ్రంథాలను వెలువరిస్తున్న స్వంధున సాహితీ సమాఖ్య వారినిగూడ యీ పందర్బంగా అభినందించాలి.

విమర్శిని

[వరంగలు స్వాతంత్ర్యకర్త విద్యాకేం ద తెలుగు విభాగపు పరిశోధన వ తిక) పుటలు: 134 మూల్య : రూ. 10 00. సంపాదకుడు : శ్రీ కేశవరపు రామకోటిశాస్త్రిగారు, తెలుగు కాళాధ్యక్షులు, ప్రచురణ : తెలుగుకాళి, పి. జి. సెంటరు, వరంగల్లు (ఆం. ప్ర.)]

వాటినుండి నేటివరకు మనకు అనంతమైన యం ధ సాహిత్య మైత్రే వున్నదిగాని, దాని గుణదోషాలను నిగ్గు చూపే విమర్శనా గంథాలు విరళం అనే చెప్పవచ్చు ఆ పుస్తకమైనా "పదవ్యేదః పదా ర్థోక్తిః విగ్రహో వాక్య యోజనా లక్ష్యపర్య అతస్య మాధానమ్ వ్యాఖ్యానమ్ పద్యధీర్ష మతమ్" అన్నట్టి వ్యాఖ్యాన సాయమైనవీ, విమర్శకులనే వారి పాక్షిక ప్రవృత్తులకు ప్రతిబింబంగా వుట్టి వీను. ఉన్నత పరిశోధనా మనస్కులకుత్తమ సాహితీ సారథాలనందించే యీ 'విమర్శిని' ప్రాదుర్భావం ఆ లోటు పాటను తొలగించేదిగా గోచరించడం ఆనందదాయకం; అందరికీ ఆమోదయోగ్యంకూడ వరంగల్లు వరమ పట్నం ద విద్యాకేంద్రపు శిలుగు శాఖవారు అనరించిన యీ పత్రిక 'లోవారసి' చూడగా "వాణివాంఠంస మోగిన విజా మిద" సాగిన సరస స్వరాలిందులో రసజ్ఞులకు విందుగా వున్నచని స్వంధేవంగా అనవచ్చు.

"విరచించుంక్తి పుట్టని పురుషుని చదువులు ప్రకాశములు గావు" అనే యథిభాషణను లక్ష్యంగా చేసుకుని సాహిత్య నిత్య విత్త ప్రతులైన ఆచార్యవర్యులు రూపొందించిన అయిదు సామాజిక వ్యాసాలిందులో "సాహిత్య ప్రక్రియలలో ప్రయోగాలు వెలిసినం పేరిగా ప్రయోగ విజ్ఞానం కంపటంలేదు" అని సందేశం అందించిన వైర్-హౌస్సెల్గారి బావాల ప్రభావంగా భాసిస్తున్నాయి ఉత్కృష్టమైన పరిశోధనాత్మక వ్యాసాలు మాత్రమే ప్రచురించినట్లు సమాచారం నెలకొల్పమనే ఉద్దేశనియో విశ్వవిద్యాలయ తెలుగు శిఖాధ్యక్షులకాండకు అక్షరరూపాన్నిచ్చేవిగా వున్నాయి.

ఆధునికం ధ కలితా స్వరూపాన్ని నిశ్చేషించిచూ పే వాసానిని వివేకానందుని దివ్యవాణిలో ఆరంభించబడ్డ మొదటివ్యాసంలో పాశ్చాత్య

కవితాతత్వావ్యాప్తికైగా పుణిటి పుచ్చుటను వెలుగు సాహిత్యంలోని సవ్యతను సుప్రసన్నాచార్యులవారు సునిశిత శ్రద్ధాపాటవంతో అవిష్కరించారు. పాశ్చాత్య సంస్కారము, స్వతంత్ర త్యాగము, క్షీణనబంధయుగ శైలిల కవనానికి బహువిధ రూపరేఖలు, పరిరక్షణయొక్క పునరుద్ధరణ. ఈ నాలుగు లక్షణాలు సవ్యకవితకు బహిరంగర కారకాలు, ప్రేరకాలు అని వీరిభావన. సవ్య కవితావాటకానికి నాందిగీత మూలపించిన గురజాడ, రాయ పోలు వారిల బహిరంగర వ్యక్తులను వీరు బహిరంగ మొనర్చిన తీరు ఎంతో మతి ప్రతిభా సమన్వితంగా పున్నది. చక్కని తార్కికత, సాంప్రదాయలక్ష్య స్వీకారం, చిక్కని పాండితీ ప్రకర్షలో గూడిన వీరి వ్యాసం సహృదయ నైవేద్యంగా పున్నది. బ్లాస్ విజ్ఞాన ఉద్యానకోసం విస్తరించబడ్డ రాయ పోలు వారి కావ్యతాత్పర్యము మరల మనోజ్ఞంగా దర్శించబడ్డారు. సవ్య కవితలో సంగీత సాంగత్య లక్షణాల విశ్లేషించిన బసవరాజు, వందూరి, విశ్వనాథవారి రచనలను రసపారమ్యంగా అభివర్ణించబడ్డాయి. గురజాడలో వ్యక్తిగత ప్రారంభమైన, రాయపోలవద్ద దేశానికి విస్తరించి, అబ్బూరి రచనలలో విశ్వ జనీత సంఘకౌన్నది సవ్యకవితా వస్తువన్న వీరి వ్యాప్తి సముచితంగాపున్నది. దువ్వూరివారి స్వారంభ్య రధానికి వీరోసగిన వ్యాఖ్యానం వీరి పరిశోధనా పటిమకు ప్రతిబింబం.

సవ్య కవితలో పుష్కల పుష్కలంగాపున్న భావరేఖల స్వరూప స్వభావాలను అత్యుత్తమ భావ బంధురంగా వివరించారు రెండవ వ్యాసకర్త శ్రీ రేతవరపు రామకృష్ణాస్త్రిగారు. ఎంతో మాత్సర్య క్రోధ సంధర్మింపబడిన యీ వ్యాసంలో ఖండ కావ్యాలు, భావనావ్యా లంతానాత్మక సమీక్ష గావించబడి రసవత్కార్య స్వరూపం చూపించ బడ్డది. ఖండ కావ్యము భావనావ్యముకాదు. రసకావ్యం భావరేఖల కావము. కాని భావ కవిత్రయం రసకావ్యము మాత్రం కాదు. అన్ని వీరి భావం అసక్తిదాయకంగా, పరిశీలనాత్మకంగాపున్నది. ఈ వ్యాసంలోగూడ రాము పోలువారి భావకవితా దర్శనం పుష్కల, ధీమాతో చిత్రించబడ్డది. పాశ్చాత్య భావనమైన 'రొమాంటిసిజం' లక్షణాలను వివరించి దాని మౌలికత కృష్ణాస్త్రినందే లంగర భావపు లలో విస్తారం లంటారువారు. భావరేఖలన్న భావ వాద మార్గానికి మరలించిన విశ్వనాథ, భౌతిక మార్గానికి మరలించిన శ్రీశ్రీ గారి లోని అంతరాలనేరంచేసే ప్రయత్నంలో యీ వ్యాసార్థ సఫలతలు లైసావలే చెప్పవచ్చు. ఇరువురి లక్ష్యం అభ్యుదయమనే సాంప్రదాయం, అభ్యుదయం అన్యోన్యరంజనంలని విరుద్ధావేష డివేషాలు వీరి యవలోదనా ప్రదర్శనల చక్కని నిరర్థకంగా పున్నాయి. అభి వికాంధ సాహిత్యంలో వారుపురా వ్యాస, టైమిమలన్నమాట ఐదు గురుకీ సచ్చేదే. గురజాడవారి ముర్యాల సరాలలో యెన్నదగిన మార్గం సాంధ్యం గోచరించవచ్చుమాట అంత సమంజసంగా తోచదు. సామా

న్యాయంలోగూడ ప్రాచుర్యం పొందినవిగదా అవి. విశ్వనాథవారి గిరి కుమారుని ప్రేమ గీతాలలోని భావవైభవాన్ని అన్నిటికన్న మిన్నగ సమగ్ర సూక్ష్మిలో యివ్వారు రచయిత. వెలుగు సాహిత్యంలోని భావ కవిత్రయం వెనుక భారతీయ తత్వ విజ్ఞానం ద్యోతక మవుతుందనే వీరి వ్యాఖ్య లర్థవంతంగా పున్నది. అత్యంత కవితాన్ని సవ్య భావరేఖగా లభివర్ణించి అందులో నైయతిక ప్రతిభ, అత్యంతా ముద్రకారణంగా సాంజిక నీతి స్పష్టమంటారు. అందుకే "కృష్ణ శాస్త్రి బాధ ప్రపంచానికే బాధ" అన్న మాట పుట్టిందేమో!

భావ కవిత్రానికి మరిదశ అయిన అభ్యుదయ కవిత్రపు తీరు తెన్నులను శ్రీశ్రీగారి అంతర్ముఖిన స్వరూపంతో జోడించి, తదు పరి వ్యాసంలో సద్యోహృద్యంగా చెప్పారు ఈ రచయిత. ప్రపంచ చరిత్రలోని పన్ను వైలక్షణ్యాలు అభ్యుదయ కవితకు స్పష్టమే పోతువు లంటారు వీరు. నవ్యాంధ్ర కవితలో భావ కవిత్రాన్ని అంతర్ముఖిగాను, అభ్యుదయ కవితను బహిర్ముఖిగాను భావించారు. వ్యక్తి వైలక్షణ్య వికీ తార్కాణమైన సాంప్రదాయకవితకు, సంఘటిత రీతికి ప్రాధాన్య మైన అభ్యుదయ కవితకు వీరు చూపిన సామ్యవైషమ్యాలు యెంతో మేధోద్వీకరంగా పున్నాయి. అదర్థ దర్శనంలో రెండూ వాకటే గిరుకే నేటి అభ్యుదయ కవులు దానిని కావనాహారో మానవతా వాదాన్ని నాలుక రూపంలో నిర్మాణంచెయ్యటానికి సిద్ధపడితే అభ్యు దయ సాహిత్యానికి మహోన్నతదశ అనే వీరి యాకాంక్ష వదేకదే కన బడని సమాజాన్ని నిరసించే నేటి అభ్యుదయ కవులకు కనువిప్పు లని గించవచ్చు.

ఈ గ్రంథంలోని నాల్గోవ్యాసంలో మాదిరాజు రంగారావు గారు శ్రీశ్రీగారి మహాప్రస్థానానికి ప్రేరక శక్తులను అనాటి ప్రపంచ పరిస్థితుల వాధారంగా చేసుకొని సమీక్షించారు. రాయపోలు వారు సాంప్రదాయ బగత్తులో ఆధునికుడని, గురజాడ అధునిక బగత్తులో అభ్యుదయ కవియని వీరి ప్రభావం సర్వోపర్యంత శ్రీశ్రీ గారిలో పుండనటం సద్యోహృద్యంగాపుంది. శ్రీశ్రీగారి అపూర్వ వ్యక్తిత్వంలోని ఒక ముఖాన్ని మాత్రమే చూపిన వీరు తక్కువ ముఖాలనుగూడ త్వరలో సహృదయులకు దర్శించబడేస్తారని విన్నవైన యీ వ్యాసాన్నిబట్టి అనుకోవాలి. వీరి వ్యాసంలో డాక్టరు జి. వి. ముఖ్య హృద్యంగాను స్వీకరించిన నమ్రపులో సవ్యతపున్నది. ఛందోబద్ధాలు లంఘించి, భావనాస్పృహను పెంచుకున్న శ్రీశ్రీగారి కవితలోని పురాణ ప్రతీకలను సందీప్తంగానైనా, అందంగా అందించారు. అవతారం గేయంలోని శ్రీశ్రీ వాణికి మాతృకగా భావించబడే తిక్కన బాణిని, మంత్రం, భానిచేదముల, ఇది సవనం-ఇత్యాది పదాలలోని సాంప్రదాయార్థ ప్రక్షాళనలనే అభ్యుదయ కవితా సామగ్రిగా

అనునితర డ బిడిరా సుఖాపాస్మి సుఖిని వర్ణంతం దాన్య
మైన రీతితో సిగ్గుచేర్చి, రసజ్ఞులకుసాయనంగా యిచ్చిన యూ
రజయాలలు ఓట నిర్వాణాత్మకు ప్రతిబింబ ప్రవర్తించారు. వారిని
సహృదయు కృపల్కులయి. భూదాటే విమర్శకులు తల్కిన స్వేచ్ఛలయి
రెండు శాఖలదారుకూడ వెలుగుగోల్పిః క్షిప్తు రావడానికీ గ్రంథం
లంపవైన ప్రాచీనవిదిక అభ్రుతుండని అనింజనము. చది తెలుగు
సాహిత్యంలో సునితిత ప్రజ్ఞాపాట వాలుగల పరివోడములయి అర్చ
వివ్వారీప్తి అనంతంగా లంపిస్తుంది. ముద్రణ నిర్మల్యంగా, ముద్ర
టగావుంది కాని మూల్యం యెక్కువనిపించింది. సామాన్యని కంట
జాబులోవుండే రీతిగా యిలాంటి గ్రంథాలు వుండటం అవ్యవసరం.

గ్రంథము : ‘శ్యామశాస్త్రి కీర్తనలు’

1. ఈ గ్రంథమునకు “శ్యామశాస్త్రి కీర్తనలు” అని పేరు ఇవ్వబడియున్నది. శాస్త్రులవారి పేరును వారిని గురించిన, ఇవినరకు నే జూచిన అన్ని గ్రంథములలోను “శ్యామశాస్త్రి” అనియే వ్రాయబడి యున్నది. అట్లు వ్రాసిననే విడుటకు బాగుగనున్నది. గ్రంథ కర్త తన పేరును కూడా “నరసింహరావు” అనక “నరసింహారావు” అనియే వ్రాయుచున్నారనిగదా.

ఈ పరిశ్రమ మొదటి కొన్ని పుట్టిలలో ఎవరో ఒక
 “బ్రహ్మ” చే చేయబడి కందిలో స్థాపించబడిన బంగారు కామాక్షి
 విగ్రహములో, ఆ కాలపు చరిత్ర కలనరములకు భయపడి ఆ విగ్రహ

శాస్త్రిగారు తిరువారూరిలో 1762లో జన్మించిరి. వారి తల్లిదండ్రులు తిరువారూరిలో దాదాపు 40 సంవత్సరములుండి వెనుకటి ఆంజన్పురి జేరినది తెలియుటచే శాస్త్రులరారి బీదేశ పరితము వారి పెద్దరు తిరువారూరిలో పనిండుచుండిన కాలమునుండియే నిజముగా ఆరంభమగును. శాస్త్రుల పెద్దలకు కొంచెమును నంగీతము పట్టదనియు, శాస్త్రుల నంగీతమును అభ్యసించుట వారికి అయిష్టమనియు తెలియుచున్నది.

మరియు శాస్త్రులవారి సాహిత్యశైలిని రావుగారు చక్కగా
వర్ణించియున్నారు. ' ఏఒక కఠిన పదమును లేనిచాని సాహిత్యములను
కదలిపాక రీతి శైలిలోనివని చెప్పుదురు. ఎక్కువ భక్తిరస పూరితము
తనన తమ సాహిత్యములకు శాస్త్రులు తామే ఆ భక్తిరసమును
ఇంకను ఎక్కువ పరచునట్లుగా తగిన రాగరస పూరితములైన ధాతు
పులను కవియిందిరి. అట్టి ధాతుపులను మార్చక చక్కగా గమనించి
నెర్పిన ఆ కీర్తనలను ఏ విద్వాంసుడును అవలీలగా పాడగలడు.
కొందరు శాస్త్రుల కీర్తనల ధాతువులు వారి గదనుని చెప్పట కలదు.
అట్టి గదను నాలుగు కీర్తనలతో మూత్రము కొంత కనబడుచున్నది-

(1) భన్యాపి రాగమున

“మీనలో చని”.

(2) లలితరాగమున

“నమ్మ బోధలలిత”

(3) పూరి కల్యాణి రాగమున

“విన్ను విరాగామరి”,

(4) కల్వ్యాణి రాగముప

ఇవి రెండును 2 అక్షర
అతిత గహిచావు
ఆ ఇమున సున్నవి;

ఇవి రెండును పిల్లోమ
చావు (4 + 3)
తాళమున నున్నవి.

3 ఈ గ్రంథమున సరసింహారావుగారు కామ్రూపియన్ రచనలలో ఇంతవరకు వారికి దొరికిన 3 స్వరజతులును, 2 తాన వర్ణములును, 38 కీర్తనలును ప్రచురించి యున్నారు. అయితే వారు గ్రంథమున మొదట యిచ్చియుండు కూచిక వ్యాఖ్యతో ఒక కృతిని చేర్చక 37 కీర్తనలని మాత్రము తెలిపియున్నారు. మొత్తపు రచనలు 43 అని యుండుటకు బదులు 42 అని వ్రాసియున్నారు. పట్టికలో ఇవ్వక నిడిచిపోయిన కృతి శంకరాభరణ రాగముననుండు “దేవీమీన నేత్ర”.

రాగ రి లభించని ఇంకను రెండు రచనలున్నవి, అవి -

(1) బేగడ రాగమున “సామి నిన్నే నమ్మితిరా” అని వైద్యీ శ్వరన్ గుడి ముత్తు కుమారస్వామి మీద నొక కృతి. ఒక చరణము అంకితము లేక యున్నది;

(2) పరుజా రాగమున కామాక్షి స్తుతిగా అరవములో “సంతతం ఎన్నై రచ్చిప్పాయ్” నియు సంస్కృతమున “కామాక్షి లోక సాక్షిణి”-రెండు సాహిత్యములును ఒకే ధాతువుననే పాడబడునని, శాస్త్రులవారి అంకితము కలది.

శాస్త్రులవారు తమ ఇష్టదైవమైన కామాక్షి స్తుతిగా వ్రాసిన 3 స్వరజతులును, 15 కృతులును ఈ గ్రంథమున ఇవ్వ బడియున్నవి. వేరు దైవముల మీద నుండునవి -

మధురమినాడి 7; తంజపురి బంగారు కామాక్షి 1; తంజ పురి బృహన్నాయకి 3; రాజరాజేశ్వరి 3 (1 వర్ణము, 2 కృతులు); ధర్మనందవర్ణని 2; పుదుచ్చోట బృహదంబ 2; అభిలాంబేశ్వరి 1; నీలాయతాక్షి 1; కంచి వరదరాజ శృంగార రసస్తుతిగా తానవర్ణము 1.

గ్రంథమున ఇవ్వబడిన 38 కృతులలో 5 కృతులలో అంకిత చరణములు లేవు. బహుశ అవి దొరకలేదేమో, అని -

(1) ధన్యాసితో “బానోలొచన”; (2) పున్నాగవరాళితో “టోవరమయమ”; (3) అహిరితో “మాయమ్మయి”; (4) సావే రితో “జనని తజన”; (5) ముఖారిలో “పాలింపవమ్మ పరమ”.

తోడిరాగమున “నిన్నే నమ్మినాడు” అను కృతి సాహిత్యమున అంకిత చరణము మాత్రము ఇవ్వబడియున్నది. ఇంకను రెండు చరణములు గలవు. వాటిని జేర్చి యుండవలెనుగదా.

గ్రంథమున కొన్ని కృతులకు తాళములను మార్చియున్నవని యెంచెద, అని -

(1) మూడు రచనలకు త్రిపుట తాళమని యున్నది-అని వాపు తాళములోనివే;

(2) తోడిరాగమున “కరుణానిధి” రూపకతాళములోనిదే- త్రినగతి అది ఏల;

(3) పరుజా రాగమున “తిలొకమాత” కృతికి సంగీత సం. ప దాయ ప్రదర్శినిలో చదువు వివరాళమని యున్నది. ఈ కాలమున వాపుతాళపు కృతియనియే చెప్పుచున్నారు;

(4) బైరవి రాగమున “నరియవరమ్మా” కృతికి అదితాళమే సరిపోవును. ఇండజంపతాళమునుట ఎవరి టిహయో;

(5) అనందరైరవి రాగమున “హమాచలతనయ” కృతికి వాపుతాళమని వ్రాసియున్నను దానిని అదితాళమున పాడుటయే నా అనుభవము.

రావుగారు ముద్రించియుండు 38 కీర్తనల సాహిత్యములలో 3 కీర్తనలు శాస్త్రులు రచించినవి కావని వా అభిప్రాయము, అని-

(1) ముఖారి రాగమున “పాలింపవమ్మ”-శాస్త్రుల అంకి తము లేని ఒక చరణము మాత్రము ఇవ్వబడియున్నది. సాహిత్యమున శాస్త్రులు ఈ కృతిని ఏ దైవముమీద పాడినారని సరిగా తెలియలేదు. సాహిత్యపు కడవట “ఎంతో భక్తికే నీరుడ” అను పదములున్నవి. వాటి అర్థము సరిగా స్ఫురించలేదు;

(2) రేదార గౌళ రాగమున “పరాకేలనను పరిపాలింపు”- ఈ కృతి ఏ దైవముమీదయని సరిగా యివ్వబడలేదు. ఒక అంకిత చరణము ఇచ్చియుండినను ఈ కృతి వేరు రెండు అంకితములు గల విగా చూచియున్నాను, అని “కృష్ణ” అంకితమును; ఏదన “చిన్ని కృష్ణ” అంకితమును;

(3) జనరంజని రాగమున “ననుబోవరాదా” అను కృతికి శాస్త్రుల అంకితముగల యొక చరణ సాహిత్యము ఇచ్చియుండినను సాహిత్యమునకును దానికిగల ధాతువునకు సరిగా పొందిక కనబడలేదు. దాని ధాతువును గమనించి యున్నాను. రాగము బహుశ పూర్ణ చంద్రికగా నుండవచ్చునని తోచుచున్నది. మరియు పై రెండు కృతులలోవలెనే ఈ కృతియందును శాస్త్రుగారు స్తుతించిన దైవము యొక్క పేరు స్పష్టముగాలేదు.

4. గ్రంథమున సాహిత్యముల ముద్రణకు వెనుక కడపటి భాగమున శాస్త్రులవారు వాడిన రాగములకు లక్షణములు ఇవ్వబడి యున్నవి. వాటిలో-

(1) కల్లడ-నం గూఢాచారముని గ్రంథపు అనుబంధమున గల ఈ రాగపు లక్షణగీత సాహిత్యమున ఈ రాగముపేరు "కల్లడ" యని ఉప్పబడియున్నది;

(2) అహరి-20వ మేళపు లేదా రెన మేళపు జన్యమని తలచవలసిన ఈ రాగమును అంతరగాంధారము లన్యస్వరముగా వచ్చు కారణమున 14వ మేళమైన పరుశాధరణ జన్యమని చెప్పట ఓచితముకాదు. ఈ రాగమున చతుశ్రుతి ద్వైవతము ఋషభములును, రాశలి నిషాదమును కూడా అన్య స్వరములుగా కొన్ని సంవారములలో గలవు;

(3) లలిత-శుద్ధ ద్వైవతము మాత్రమేగల ఈ రాగమును అన్ని లక్షణ గ్రంథములలోను 15వ మేళమైన మాయామాళవగౌళ ఉపాంగ జన్యముగానే తెలుపబడియున్నది. అట్లుండినను కొందరు గాయకులు పారబాలుగా ఈ కాలమున బహుళ వివరము తెలియక ఈ రాగమును చతుశ్రుతి ద్వైవతము గలదిగా పాడు కారణమున ఈ రాగమును 17వ మేళమైన సూర్యకాంత జన్యమని యెంచవలెనా;

(4) గౌళపంట-15వ మేళ మాయామాళవగౌళ జన్యమైన ఈ రాగమును కొందరు సమీప గాయకులు దాని సరిమైన లక్షణరూపము తెలియక శుద్ధ మధ్యమమునకు బదులు పారబాలుగా ప్రతిమధ్యమము గలదిగా పాడుచున్నారు;

(5) 20వ మేళమైన సతభైరవి జన్యములైన అనంద భైరవి, ముఖారి, ఆభేరి రాగములను 22వ మేళ ఖరహరపేయ జన్యములుగా ఇచ్చియుండుట చిట. ఇట్లు మార్పులవల్ల కడపట 20వ మేళమునకు జన్యముగా నొక రాగమైన యుండునో లేదో. ఈ సరభైరవి మేళరాగము ఏ రాగరసము లేకయున్నదనుట తెలిసినదే;

(6) ఆభేరి-ఈ రాగము 3 విధములుగా నున్నది.

i వెంకటమణి ఆభేరి-దీనిలో దీక్షితులవారి కృతి "వీణాభేరి" యున్నది;

ii సం.గూఢాచారము ఆభేరి-ఇది రెండును శుద్ధ ద్వైవతము గలవియే;

iii త్యాగయ్యగారి "సగుమోము గనలేని" అను కృతికి చెప్పబడు ఆభేరి చతుశ్రుతి ద్వైవతము గలదిగా విమచున్నాము. అయ్యగారు ఈ కృతిని పాడిన రాగమును చెప్పలేదు. బహుశ తచ్చారు శింగరాచార్యులు అయ్యగారి కృతులకు రాగములను వ్రాయువచ్చుడు ఈ కృతికి ఆభేరి రాగమని వ్రాసినందువల్లము.

బాల్యమునుండి నేను వినియు, విరిగియు రీతి గౌళరాగమున నుండవలసి "విన్ను చినామలిగలదా" అను శాస్త్రులవారి కృతిని-సమీప కాలమున (ఈ కృతి) ఆభేరి రాగముతోనిదనియు, దానిని ఆభేరి రాగమున (శుద్ధి ద్వైవతము గలదిగా) ముడి కొండాన్ వెంకటాచార్యుర్ వారు స్వరపరచి ఒక పాఠమును ఇచ్చియున్నారు. అయితే ఈ కృతిని గాయకులెవరును ఈ ఆభేరి పాఠమునపాడి నేనింత వరకు విసలేదు.

(7) చింతామణి-లక్షణ గ్రంథములలో 3 వేరు వేరు చింతామణి రాగములను 3 వేరు వేరు మేళకర్తల జన్యములుగా జూచి బడియున్నవి. అయితే 56వ మేళమైన షణ్ముఖ పీఠ జన్యముగా ఒక చింతామణియు కనబడలేదు. ఈ సూత్రన చింతామణి ఏ సరస్వతీదేవి కల్పనయో! శాస్త్రులవారి కాలమున ప్రచారములోలేని, ఎవరు ఎరుగని, ఈ సూత్రన రాగమున ఈ కృతిని రచించినో లేక దానిని వేరొక రాగమున రచించినో తెలియదు. సమీపముననే ఈ రాగము "చింతామణి" యను క్రొత్త పేరు గలదిగా 56వ మేళ జన్యమని Prof. సాంబమూర్తిగారి ప్రచురము నొకదానిలో జూచితి. గనుక ఈ క్రొత్త రాగము బహుళ Prof. సాంబమూర్తివారి కల్పనగానే యుండునేమో!

5 సాహిత్యములను వక్కాగానా విశదముగాను నెరుగుటకై చాటి పాఠములను వేరువేరు బంతులుగా వ్రాసి ము దించియుండి-మిక్కిలి ఉపయోగముగ నుండును. ఇది ముఖ్యమైన విషయము.

ఇట్లు సాహిత్య రచనల (మాతృపుల) పాఠముల వేరు వేరుగా నెరుగుటకై రచన విధిలుగలవు. చాటి ప్రకారము ఈ ప్రాసాక్షరములు పాఠముల మొదటి అక్షరములుగా రచనకర్త అను

ఉ ప యో గ క ర మై న
స రి కౌ త్ర గ ర ము లు

వ్యవసాయము - ఫిషరీ-కోళ్ల పెంపకం-అడవులు-తోట ఇంజనీరింగ్-వైద్యము-వివిధ సాంకేతిక విషయములపై గ్రంథములుగలవు. తెలులాగుఉచితం. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి

N. K. PAUL & SONS.

P. B. No. 12202, Calcutta-5

యుండునని. మరియు సోదగ్ధాదరము. అంత్య పాపాదరములుటాగా ఈ విషయమున అతిచుట్టములై చోడుబడును. సంగీత త్రిమూర్తులలో నొకరును ఉత్తమ వాగ్గేయ కారులైన ధ్యానానంద స్తుతి ఈ రచన విభులకు తమ సాహిత్యరచనలలో అచిత్రద్వగా లనుననించి యుండుట విధులును కదా.

6. గ్రంథమునగల 3 స్వరజతులను, 2 తానవర్ణములను మూత్రము వాటి ధాతువులను స్వరపరిచి నోటనులలో ఇవ్వబడి యున్నవి. ఈ కాలమున స్వరజతులని చెప్పబడు ఈ మూడుకు కృతి రచనములే యని ఎరుగవలెను. స్వరపరిచి 3 స్వరజతులను వాటి సాహిత్యములను ముందుగా ముద్రించి యుంటునట్లు వాటి వెనుకగల 2 తానవర్ణములను మూత్రము వాటి సాహిత్యములను ప్రత్యేకముగా ఇవ్వలేదు. అట్లు ఇచ్చియుండిన ముఖ్యముగా అల తాళవర్ణమున నుండు స్వరసాహిత్యములు విశదముగా తెలుసుకొనుటకు తోడ్పడి యుండునుకదా.

స్వరపరిచి ఇవ్వబడిన నోటేషనుల లెక్కలలో లనేక తప్పులు కనబడుచున్నవి. మరియు అనర్హత అను-భూత లంకములను నదిగా తెలువలేదు. మండస్థాయి స్వరములను చెలువు వాటిచింద వేయ వలసిన చుక్కలు కనబడలేదు.

స్వరజతులు తానవర్ణములను వెనుక 38 కృతులను వాటి ధాతువులను చెలువుటకు స్వరనోటేషను లివ్వక సాహిత్యముల మూత్రము ఇవ్వబడియున్నవి. లాగముల అరహాణావరోహణములను గ్రంథము చివర ప్రత్యేకముగ ఇవ్వబడిన లాగలక్షణములను ఇవ్వబడి యున్నను వాటిమూలముగా కృతుల ధాతువులను ఎవరు చెలియలేరు, నేర్పలేరు. గాయకుడుగాని, వద్యార్థిగాని ముందుగానే ఈ శీర్షికను వేర్పియుండి వాటిగల సాహిత్యములను మరిచియుండినవారికి ఈ

గ్రంథమును చూచి జ్ఞప్తికి రెచ్చుకొనుటకు నీలగును. అందలే. ఈ కాలమున వాద్యకాలు కృతుల సాహిత్యములకు కొంద మైనను ముఖ్యతను ఇవ్వబడలేదని తెలిసినదే వారికి ఈ గ్రంథము వల్ల నిమియు ఉపయోగముండదుగదా.

7. గ్రంథమున ఇవ్వబడిన సాహిత్యముల ముద్రణలలో లనేక అక్షరలోపములును, లర్థమును మార్పు అక్షర భేదములును, ఉండ రని అక్షరములను సవములును చూడా కొన్నిచోట్ల నేర్పబడియు కనబడుచున్నవి. కొన్నిచోట్ల అచ్యవైన అక్షరములును పదములుతో చూడా ముద్రింపబడిన విడిచిపోయి యున్నవి.

ఉదా : (1) తోడిరాగమున “కరుణానిధి” కృతిలో నొక పాదము

“మహిమాతి శయింబుల...నెంతటివాడను” అని ఉచ్చరిత ఈ పాదము “మహిమాతిశయింబుల” గాననే “నెంతటివాడను” అని యుండవలెను;

(2) మధ్యమావతి రాగమున “హరింబు కామాక్షి” కృతి యొక్క అనుసర్థవి రెండవపాదము “ఈలాగు...జేసేవు-” అను పాదమున “జాగు” అను పదమును జేర్చి “ఈలాగు జాగు” చేసేవు” అని యుండవలెను.

ఇట్లు ఈ గ్రంథమునగల ముద్రణపు తప్పులను గమనించిన యొక తప్పేవలన పెక్కిక ఇచ్చియుండిన బాగుండును. అది అవశ్యము కదా. గ్రంథపు మరొక ప్రదురమునైన తప్పులను సవరించి యిచ్చే రని నో ప్రార్థన.

—శ్రీ సరస్వతి రామకృష్ణయ్య